

Bokstav c definerer hva som regnes som vesentlig skade på person, noe som har betydning i forhold til avlivingsreglene i utk. §§ 17 og 18. Det omfatter både skader som er så omfattende at de vil ha blitt ansett som legemsbeskadigelse etter straffeloven § 229, og ellers bitt som medfører blødende sår eller bitt i hodet. Merker og rifter som skyldes klørne dekkes ikke av de siste to alternativene og vil bare helt unntaksvis kunne bli regnet som legemsbeskadigelse som nevnt i straffeloven § 229.

Til § 3:

Paragrafen har ikke noe direkte forbehold i gjeldende lovgivning. Det vises nærmere til punkt 8, særlig 8.5.

Første ledd inneholder en generell aktsomhetsplikt for hundeholderen. I andre bestemmelser i lovforslaget er aktsomhetsplikten presisert med sikte på konkrete situasjoner. Overtredelse av den generelle aktsomhetsplikten etter § 3 første ledd kan medføre erstatningskrav for voldt skade og krav om retting etter *annet ledd*, men er ikke straffbar, jf. utk. § 28.

Kravet etter *første ledd annet punktum* om å sørge for å unngå urimelig ulempe vil i praksis dekke regelen i granneloven § 2 i naboforhold.

Etter *første ledd tredje punktum* skal hundeholderen søke å avverge at hunden eller hundeholdet gjør andre utrygge. Ved vurdering av hvilke krav som stilles, må utgangspunktet tas i en gjennomsnittsvurdering av hva som volder utrygghetsfølelse. I forhold til dem som er mer følsomme enn gjennomsnittet, kan det etter omstendighetene være aktuelt å stille strengere krav til hundeholderen, forutsatt at denne er kjent med situasjonen. Om det stilles strengere krav, må imidlertid bero på en sanntet rimelighetsvurdering i samsvar med *første ledd annet punktum*.

Retten til å kreve retting etter *annet ledd* gjelder forhold av lengre varighet og kan gjøres gjeldende ved sivilt søksmål, normalt ved å ta ut forliksklage til forliksrådet. Hvilke rettingstiltak som må foretas, kan domstolen bestemme.

Til § 4:

Paragrafen avløser forskjellige bestemmelser i gjeldende lovgivning, jf. bl.a. bufeloven § 3 første ledd, villkloven § 52 første ledd første punktum og reindrifstloven § 29 annet ledd første punktum. Det vises til punkt 9, særlig 9.5.2.

Første ledd angir forutsetningene for å la en hund være løs og må forstås i lys av den alminnelige aktsomhetsplikten etter § 3. Hva som konkret

ligger i kravet i *bokstav a* om å bli fulgt og kontrollert på en aktsom måte, må avgjøres ut fra en totalbedømmelse av situasjonen, der det også kan spille en rolle hvilken hundetype det gjelder, jf. punkt 9.5.2. Kravet kan etter forholdene være oppfylt selv om ikke hundeholderen har uavbrutt øyekontakt med hunden. Likt med inngjerding etter *bokstav b* regnes annen innelukkning som gjør at hunden ikke kan komme ut i områder som er åpne for alminnelig ferdsel.

Annet ledd fastslår et generelt krav om at den som har hund i bånd, skal være i stand til å ha kontroll med hunden. Hvorvidt en plikt til å holde hunden i bånd er oppfylt når et barn gjør det, beror derfor særlig på barnets styrke i forhold til hundens. Det er imidlertid tilstrekkelig at den som har hunden i bånd, blir ledsaget av noen som har den nødvendige kontroll. Ellers ville det f.eks. være vanskelig å la mindre barn bli trukket på ski av en hund.

Tredje ledd er en ytterligere konkretisering av aktsomhetskravet i § 3, særlig § 3 første ledd annet punktum. Bestemmelsen omfatter visse former for atferd fra en hund som jevnlig vil bli oppfattet som plagsom når den ikke er ønsket. Andre former for atferd fra hunden, f.eks. at den snuser på fremmede som står rett foran i en kø, omfattes ikke av tredje ledd.

Fjerde ledd innebærer en skjerping av aktsomhetsplikten i forhold til barn. Om aldersgrensen for barn se § 2 bokstav b. Sammenlignet med tredje ledd viser skjerpingen seg på flere måter: fjerde ledd omfatter alle former for kontakt, ikke bare dem som er nevnt i tredje ledd; kontakt mellom hund og barn forutsetter at hunden er invitert til kontakt av barnet eller av en voksen som følger barnet, og hundeholderens plikt til å holde hunden i bånd eller tett inntil seg er mer omfattende etter fjerde ledd annet punktum enn etter tredje ledd annet punktum. Her som ellers vil imidlertid hundeholderens aktsomhetsplikt være vesentlig mindre omfattende innenfor hundeholderens egen eiendom.

Femte ledd konkretiserer aktsomhetsplikten i forhold til beskyttelse av vilt. Bestemmelsen tar særlig sikte på hjortevilt og andre pattedyr og på vadefugler, svømmefugler og andre fugler under hekking, beiting eller myting.

Til § 5:

Paragrafen har ikke noe direkte forbehold i gjeldende lovgivning. Det vises særlig til punkt 9.5.2. Formålet med bestemmelsen er å unngå konflikt mellom en hund og forbipasserende, hindre situasjoner hvor forbipasserende kan oppfatte hunden som

et stengsel og å motvirke at en bundet hund blir stresset og dermed til større fare eller ulempe enn vanlig.

Forbudet mot å gå fra en bundet hund etter § 5 gjelder på tre steder. Etter *bokstav a* må hundeholderen ikke etterlate hunden bundet rett ved inngangen til f.eks. en butikk eller kiosk. Forbudet gjelder ikke så langt unna inngangen at folk som skal inn, ikke trenger passere hunden. *Bokstav b* gjelder ved lekeplasser og tar sikte på å styrke beskyttelsen for småbarn. *Bokstav c* gjelder mer generelt på steder som allmennheten naturlig må passere, f.eks. ved fotgjengerundergang, inngangen til parkeringsplass eller stasjonsområde, på et smalt fortau eller ved en bro. Bestemmelsen vil være til hinder for å binde og forlate hunden slik at andre ikke naturlig kan unngå å passere tett ved den.

Om det er lovlig å forlate en bundet hund i andre tilfelle, vil bl.a. bero på den alminnelige aktsomhetsplikten etter § 3. Det følger av § 4 at det sjelden vil være adgang til å forlate en løs hund på offentlig sted.

Til § 6:

Paragrafen avløser særlig bufeloven § 3 annet ledd, viltloven § 52 annet til fjerde ledd og reindriftsloven § 29 tredje ledd første punktum. Det vises til punkt 9, særlig punkt 9.5.3 og 9.5.4, og punkt 6.

Første ledd innebærer en alminnelig regel om båndtvang over hele landet i tiden 1. april – 20. august. Unntak fra båndtvangen følger av § 9.

Annet ledd gir hjemmel for kommunale forskrifter som utvider båndtvangen i forhold til første ledd. Hjemmelen omfatter seks alternativer. Lovfestede unntak fra kommunal båndtvang følger av § 9.

Bokstav a omfatter områder med fast bosetting, uansett om det gjelder tettbygd eller spredtbygd område, og handleområder, typisk butikksentra. Avgrensningen er noe annerledes enn det som vanligvis vil være angitt som reguleringsformål i en reguleringsplan for området. Uttrykket «beboede områder» omfatter mer enn reguleringsformålet boligområde og vil f.eks. dekke fast bosetting i landbruksområder. På den annen side gir ikke bokstav a adgang til å gi forskrift for områder som generelt er regulert til næringsvirksomhet. En forskrift etter bokstav a kan ikke gis for hytteområder, men her kan bokstav d eller e lettest være aktuelle som hjemmel.

Bokstav b gir kommunen adgang til å fastsette båndtvang i parker og på kirkegårder, gravlunder og urnelunder, og på og ved skoler, barnehager og anlegg for lek, sport, idrett og rekreasjon. Bånd-

tvang på kirkegårder, gravlunder og urnelunder kan også innføres av kommunens kirkelige fellesråd, jf. kirkeloven 7. juni 1996 nr. 31 §§ 5 første ledd og 12, med hjemmel i kirkegårdsloven 7. juni 1996 nr. 32 § 21. Overtredelse av slike vedtekter kan ikke sanksjoneres etter hundeloven. – Adgangen til å gi forskrift om båndtvang ved skoler, barnehager og anlegg for lek, idrett, sport eller rekreasjon gjelder bare i den umiddelbare nærhet. Vil kommunen benytte denne adgangen, bør den overveie å presisere i forskriften hvilken rekkevidde regelen om båndtvang skal ha.

Bokstav c gjelder båndtvang på og ved turstier, turveier, merkede skiløyper, leir- og rasteplasser. Kommunen kan innføre båndtvang generelt for slike områder eller for bestemt angitte. Med «turstier» siktes det ikke til enhver sti i skog og mark. En tursti trenger – i motsetning til skiløyper – ikke være særskilt merket for at det kan innføres båndtvang etter bokstav c, men ikke enhver sti i utmarka omfattes. Forutsetningen er at turstien er mye brukt for tur- og utfartsformål.

Bokstav d gjelder friluftsområder generelt, ikke bare ferdselsårene. Båndtvang etter bokstav d kan ikke innføres for slike områder generelt, men bare for bestemte områder som angis i forskriften.

Bokstav e gir kommunen adgang til å utvide båndtvangstiden av hensyn til beitedyr som nevnt i bestemmelsen. Bestemmelsen tar bare sikte på å fange opp den ordinære beitesesong og kan ikke strekkes så langt at den omfatter alle tidspunkter hvor noen dyr unntaksvis går på beite.

Bokstav f opprettholder viltlovens regel om ekstraordinær båndtvang av hensyn til viltet og tar særlig sikte på situasjoner med mye løssnø.

Tredje ledd gir kommunen hjemmel til å gi forskrift som forbyr hundeholdere å ta med hunden til barnehager, skolegårder, kirkegårder eller grav- og urnelunder. Forbudet kan gjelde ett, flere eller alle disse alternativene og kan også gis for en bestemt skole eller barnehage der f.eks. ekskrementer fra hunden har vært et særlig problem.

En kommunal forskrift etter annet og tredje ledd gis av kommunestyret, men det kan delegeres myndigheten til andre organer i kommunen i samsvar med kommunelovens regler. Før en forskrift blir vedtatt, må et forslag ha vært på høring. Adgangen til å unnlate høring etter forvaltningsloven § 37 fjerde ledd vil neppe være aktuell for annet enn ekstraordinær båndtvang etter bokstav f. Høringsforslaget bør kunngjøres i lokale media og må sendes til berørte myndigheter og organisasjoner i samsvar med forvaltningsloven § 37 annet ledd. Hvem som bør være høringsinstanser, kan i noen grad variere med hvilket alternativ i bestemmelsen som fo-

reslås tatt i bruk. Aktuelle høringsinstanser kan f.eks. være grunneierlag, lokale landbruksorganisasjoner, hundeorganisasjoner, jegerforeninger og friluftsföreninger, velföreninger, politiet og kommunens kirkelige fellesråd. Den vedtatte forskriften må kunngjøres i Norsk Lovtidend etter reglene i forvaltningsloven § 38 og bør dessuten gjøres kjent gjennom lokale media og interesserte föreninger, og eventuelt ved oppslag på stedet.

Til § 7:

Paragrafen avløser reindriftsloven § 29 annet ledd annet og tredje punktum og tredje ledd annet punktum. Den gir særlige regler om sikring av hund av hensyn til reindriften, som kommer i tillegg til regelen i §§ 4–6. Det vises særlig til punkt 9.5.5.

Foreslår fylkesmannen å gi forskrift etter første ledd tredje punktum, må selvsagt reindriftsorganisasjoner og reindriftsmyndigheter være med blant høringsinstansene.

Til § 8:

Paragrafen setter krav om privatrettslig samtykke for bruk av eiendom til hundedressur og jakthundtrening, og viser for øvrig til bestemmelser i villloven og reindriftsloven om bruk av hund for jakt og fangst.

Første ledd avløser viltloven § 52 første ledd annet punktum. Det vises særlig til punkt 9.5.6 og 5.4.1.

Til § 9:

Paragrafen inneholder unntak fra båndtvang, som gjelder enten båndtvangen følger av de lovfestede reglene i §§ 4 og 6 første ledd, av kommunale forskrifter etter § 6 annet ledd, eller av fylkesmannens forskrift etter § 7 første ledd. Det vises til punkt 9, særlig punkt 9.5.7. Den avløser viltloven §§ 52 femte ledd og 55, bufeloven § 3 annet ledd annet og tredje punktum og tredje ledd, samt reindriftsloven § 29 tredje ledd tredje og fjerde punktum.

Første ledd bokstav a til d lovfester visse unntak fra båndtvangen for forskjellige formål med bruk av hund. Etter *bokstav e* kan kommunen ved forskrift eller enkeltvedtak supplere denne listen med andre unntak. Denne bestemmelsen avløser reglene i viltloven § 55 og reindriftsloven § 29 tredje ledd fjerde punktum.

Annet ledd inneholder en generell regel om omfanget av unntakene, som særlig har betydning i forhold til forbudet i § 4 første ledd mot å la en hund gå løs uten å være fulgt.

Tredje ledd inneholder en alminnelig regel om hvordan en hund kan slippes i samband med jakt og ved trening som ettersøkshund, uten hinder av § 4 første ledd. Lovforslaget unntar ikke trening som ettersøkshund fra båndtvangen (med mindre kommunen har truffet vedtak om det etter første ledd bokstav e), men aktiv bruk av ettersøkshund etter såret eller sykt villt er dekket av første ledd bokstav d. Trening av letehunder med sikte på bl.a. politi- og redningstjeneste er dekket av første ledd bokstav c.

Til § 10:

Paragrafen gir regler om opptak og behandling av løse hunder. Den avløser bl.a. viltloven §§ 53 første ledd og 54 og reindriftsloven § 29 fjerde og sjette ledd. Det vises til punkt 11, særlig punkt 11.5.

Paragrafen har til formål både å unngå at løse hunder volder skade, ulempe og utrygghet, og fremme at en hund som er kommet løs, kommer tilbake til eieren eller hundeholderen.

Første ledd gir enhver adgang til å oppta – dvs. fange inn – hunder som er løse i strid med sikringsreglene, særlig båndtvangen. I jakttiden er det likevel bare politiet eller rettighetshavere i området som kan oppta en hund i utmark der jakt er lovlig. Som rettighetshaver regnes også en reineier i område der reinen beiter lovlig.

Annet ledd angir hvordan hunden skal behandles når den er opptatt. Den som opptar hunden, skal ikke selv beholde den, men levere den til hundeholderen (jf. definisjonen i § 2 bokstav a), eller, hvis dette ikke lar seg gjøre, til politiet. Generelt gjelder reglene i dyreverneloven for opptak og behandling av løse hunder, jf. *fjerde ledd*.

Tredje ledd angir hvordan politiet skal gå frem når det får hånd om hunden, jf. også § 24 første ledd bokstav a samt *fjerde ledd* med henvisning til reglene i dyreverneloven.

Til § 11:

Paragrafen avløser politiloven § 14 første ledd nr. 1. Det vises til punkt 10 og 6.

Paragrafen gir kommunen adgang til å gi forskrift om hundehold med sikte på ro og orden og å unngå forsøpling, i stedet for bestemmelser i lokale politivedtakter. Forskriften kan f.eks. inneholde regler om plikt for hundeholderen til å fjerne hundens ekskrementer. Regler om båndtvang kan bare gis med hjemmel i § 6 annet ledd, men kan godt inntas i samme forskrift som bestemmelser etter § 11.

Blir en slik forskrift overtrådt, kan politiet i førs-

te omgang gi en skriftlig advarsel eller bot, jf. § 28 første ledd. Fortsetter hundeholderen å overtre forskriften, kan politiet etter § 24 første ledd bokstav b jf. annet ledd ta hånd om hunden med sikte på salg, omplassering eller avliving. At politiet tar hånd om hunden, vil ikke være noe særskilt enkeltvedtak, men avgjørelse om salg, omplassering eller avliving vil derimot være et enkeltvedtak som bare kan treffes på grunnlag av en saksforberedelse som oppfyller kravene i forvaltningsloven, jf. § 25 første ledd.

Til § 12:

Paragrafen gir kommunen adgang til å gi forskrifter for å regulere mer omfattende hundehold. Slike forskrifter skal tjene til å vareta folks og dyrs sikkerhet og ro og orden. Det vises særlig til punkt 10.5.

Paragrafen gir hjemmel både for forskrifter som regulerer hvordan et mer omfattende hundehold skal være (*bokstav a*) og forskrifter som setter forbud mot omfattende hundehold (*bokstav b*). Det er antall voksne hunder som er avgjørende i forhold til slike forskrifter. Ved vurderingen av hva som regnes som en eiendom, må man særlig se på om hundene holdes under ett. Det er uten betydning om det er tale om flere særskilt matrikulerte eiendommer når de har samme eier.

Om sanksjoner mot overtredelser av en forskrift etter § 12 gjelder det samme som ved § 11.

Til § 13:

Paragrafen har ikke noe forbilde i gjeldende lovgivning. Det vises til punkt 10, særlig punkt 10.5.

Første ledd fastslår at private organisasjoner kan etablere og drive en ordning for registrering og merking av hunder. Ordningen kan få en offentlig autorisasjon og gjøres obligatorisk for alle hunder ved forskrift etter annet ledd, som også kan bestemme at hundeholderne skal finansiere ordningen ved et gebyr for registrering og merking.

Annet ledd gir hjemmel for forskrift om en merke- og registreringsordning. Etter *bokstav a* kan det bestemmes at alle hunder skal være merket og innført i et register. Dette registeret kan føres av en eller flere private organisasjoner, hver for seg eller i felleissskap, jf. første ledd, eller det kan eventuelt føres av et offentlig organ. Det kan også fastsettes hvilke opplysninger som skal være registrert, f.eks. genetiske opplysninger om hunden. Etter *bokstav b* kan hundeholderen – fortrinnsvis eieren – pålegges å gi nærmere bestemte opplysninger ved registrering og oppdatere dem etter hvert som forholdene endrer seg. Det er særskilt nevnt at hundeholde-

ren kan pålegges å gi genetiske opplysninger om hunden. *Bokstav c* gir adgang til å kreve at hundeholderne betaler gebyr for registrering og merking. Gebyrets størrelse begrenses av at de samlede innbetalinger ikke skal gå lenger enn til å dekke de nødvendige kostnader til ordningen. Etter *bokstav d* kan det bestemmes at politiet skal ha rett til innsyn i registeret til enhver tid.

Overtre hundeholderen merke- og registreringsplikten, kan det iverksettes sanksjoner etter § 24 første ledd bokstav d, jf. annet ledd, når dette er fastsatt i forskriften, og overtredelsen kan straffes etter utk. § 28.

Til § 14:

Paragrafen gir regler om inngrep på stedet mot en hund som jager eller angriper. Den avløser bufeloven § 2 første og tredje ledd, reindriftsloven § 29 åttende ledd og viltloven § 53 tredje ledd. Det vises til punkt 12, særlig punkt 12.5.2 (for første ledd) og 12.5.3 (for annet til fjerde ledd).

Første ledd lovfester hundeholderens avvergeplikt når hunden jager eller angriper dyr eller mennesker. Forutsetningen for en slik avvergeplikt er at det er tale om en urettmessig fare, noe det ikke vil være ved lovlig jakt eller ved lovlig bruk av politihund, og som regel heller ikke når en hund jager en katt, mus eller småfugl. Når det inntreffer avvergeplikt, vil situasjonen være den at hundeholderen er i ferd med å miste eller har mistet den kontroll han skal ha med hunden etter §§ 3 og 4, og må treffe tiltak for å gjenopprette kontrollen ved å holde eller kalle hunden tilbake. Etter omstendighetene kan mer vidtgående tiltak være nødvendig for å avverge faren.

Annet ledd inneholder en generell nødvergeregel for tilfelle hvor en hund urettmessig jager eller angriper mennesker eller dyr. Med støtte i denne bestemmelsen kan ikke bare den som angripes, men også andre gripe inn mot hunden så langt det er nødvendig for å avverge skade. Det er likevel en forutsetning at inngrepet ikke går åpenbart ut over det som er forsvarlig sett i lys av verdien av det som angripes og hvor farlig angrepet fra hunden er.

Tredje ledd inneholder mer konkrete regler for bestemte angrepssituasjoner i den hensikt å gi bedre veiledning enn annet ledd kan gjøre når det gjelder adgangen til å gripe inn mot hunden. *Bokstav a* gjelder ved pågående eller nært forestående angrep mot en person, men skal ikke fritta en som provoserer angrepet fra straff eller erstatningsansvar om han skader hunden. *Bokstav b* gjelder når hunden jager eller angriper tamrein eller husdyr, eller angriper en annen hund. Bestemmelsen kan imidlertid

tid ikke påberopes når det dyret som blir jaget eller angrepet, urettmessig er kommet inn på huudeholderens eiendom. Hvorvidt det er skjedd urettmessig, kan f.eks. bero på om det foreligger beiterett eller utøvelse av lovlig ferdselsrett. *Bokstav c* gjelder når en hund angriper hjortevilt i båndtvangstiden. I slike situasjoner kan enhver avlive hunden. Bestemmelsen kan ikke brukes mot en ettersøkshund i aktiv bruk. Mens reglene i bokstav a til c skal tjene til å forebygge at hunden gjør noen skade, tar *bokstav d* sikte på den situasjon at hunden allerede har voldt skade, nærmere bestemt vesentlig skade på person, tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt. Her kan enhver avlive hunden hvis den fortsatt utgjør en fare. Hva som regnes som vesentlig skade på person, er definert i § 2 bokstav c. Ved skade på dyr må nok kravet til vesentlig skade settes noe høyere, slik at ikke ethvert bitt som etterlater blødende sår gir rett til avliving. Ved skade på dyr gjelder adgangen til avliving etter bokstav d bare når det skadete dyret ikke kommet inn på hundeholderens eiendom urettmessig.

Reglene i annet og tredje ledd gir – dels uten videre, dels avhengig av de konkrete omstendigheter – en rett til å avlive en hund som angriper eller eventuelt jager. Avlivingen må som utgangspunkt skje på en måte som er forenlig med dyrevernløvens krav, jf. dyrevernloven §§ 9 og 10 og lovforslagets § 16. Men den nødrettssituasjon som foreligger, kan også gjøre en overtredelse av dyrevernloven straffri.

Fjerde ledd fastslår at hundeholderens avvergeplikt etter første ledd og retten til å gripe inn mot hunden etter annet og tredje ledd ikke gjelder ved lovlig bruk av politiånd eller når noen bruker hunden til å forsvare seg i nødverge eller i nødrett.

Til § 15:

Paragrafen gir regler om adgangen til å gripe inn mot en hund som utgjør en klar fare for husdyr, tamrein eller hjortevilt, jf. punkt 12.5.4. Den avløser bufeloven § 2 annet ledd.

Bestemmelsen kan bare anvendes når det er husdyr, tamrein eller hjortevilt i området (utmark eller innmark som er landbruksområde). Forutsetningen er at hunden utgjør en klar fare, noe som særlig må vurderes i lys av hvilken hundetype det gjelder. Hvem som kan gripe inn, er angitt i *annet punktum*. Utgangspunktet er at det må gjøres ved at vedkommende opptar (fanger inn) hunden. Bare dersom verken dette lar seg gjøre eller politiet kan komme til stedet tilstrekkelig raskt, vil det være adgang til å avlive hunden.

Til § 16:

Paragrafen har regler om plikter for den som skader eller avliver en hund med hjemmel i § 14 annet og tredje ledd eller § 15, jf. punkt 12.5.5. Første punktum avløser bufeloven § 2 fjerde ledd og viltloven § 53 tredje ledd siste punktum. Annet punktum pålegger den som griper inn mot hunden å gi den nødvendig hjelp etterpå i samsvar med dyrevernløvens regler.

Til § 17:

Paragrafen har regler om politiets adgang til å gripe inn mot problematisk hundehold for å forebygge fare og styrke allmennhetens trygghet. Det vises særlig til punkt 11.

Første og annet ledd presiserer den generalfullmakt politiet har etter politiloven og angir en rekke konkrete tiltak som kan tenkes å være aktuelle ut fra politiets skjønnsmessige vurdering av de konkrete omstendigheter. For politiets inngripen gjelder forholdsmessighetsprinsippet i politiloven § 6 annet ledd. Dette har særlig betydning når det gjelder spesielt inngripende tiltak. Etter annet ledd *annet punktum* har politiets vedtak virkning straks hvis det ikke fastsetter noe annet, og etter *femte ledd* kan vedtaket ikke kreves grunnlagt eller påklages etter forvaltningslovens regler. Om gjennomføring av vedtaket gjelder *tredje ledd*, som f.eks. vil gjøre at politiet kan få gjennomført et pålegg om inngjerding ved å besørge det satt opp på hundeholderens kostnad.

Fjerde ledd gir politiet en selvstendig hjemmel til å avlive den skadevoldende hunden og andre hunder som en hundeholder har i sin eie eller varetekt dersom hunden har drept eller påført en person vesentlig skade, eller angrepet et barn. Hva som regnes som vesentlig skade, er definert i § 2 bokstav c. Om aldersgrensen for hvem som regnes som barn, se § 2 bokstav b. Vilkåret for avliving etter denne bestemmelsen – som ikke krever at mindre vidtrekkende tiltak forsøkes først – er at hensynet til noen persons sikkerhet eller til allmennhetens trygghetsfølelse i nabolaget klart tilsier at avliving skjer straks. Avliving skal følgelig ikke være en automatisk reaksjon fordi hunden har gjort slik skade som nevnt i bestemmelsen. En valp med skarpe valpetenner vil lett kunne forårsake vesentlig skade i form av blødende sår. I slike tilfeller må det vektlegges om skaden oppsto under lek eller om valpen opptrådte aggressivt. Heller ikke etter denne bestemmelsen kan politiets vedtak kreves grunnlagt eller påklages, jf. *femte ledd*.

Bestemmelsen i fjerde ledd må ses i sammen-

heng med andre regler i lovforslaget som etter omstendighetene vil gi adgang til å avlive hunder av hensyn til menneskers sikkerhet og følelse av trygghet. Det gjelder:

- a) for å avverge eller stanse et angrep mot en person kan enhver gripe inn, eventuelt ved å avlive hunden hvis det er nødvendig for å avverge skaden, jf. § 14 tredje ledd bokstav a,
- b) som forebyggende tiltak kan politiet avlive en hund når hundeholdet ikke er forsvarlig, selv om hunden ikke har voldt skade, men mindre inngripende tiltak må om mulig prøves først, jf. § 24 første ledd bokstav e,
- c) når hunden har voldt en person vesentlig skade, kan
 - enhver avlive hunden straks etter skaden hvis den fortsatt utgjør en fare, jf. § 14 tredje ledd bokstav d
 - politiet uten nærmere saksbehandling avlive hunden og andre hunder som hundeholderen har, hvis umiddelbar avliving er nødvendig av hensyn til noens sikkerhet eller allmennhetens trygghetsfølelse, jf. § 17 fjerde ledd
- d) når hunden har angrepet et menneske, uten at noen skade behøver å være voldt, kan politiet vedta avliving av hunden hvis det ikke er et uforholdsmessig tiltak, jf. § 18 første ledd. Vedtaket kan også omfatte andre hunder som hundeholderen har hvis ikke hundeholdet er sikkerhetsmessig forsvarlig, jf. § 18 tredje ledd.

Hvis et barn er angrepet av hunden, gjelder en mer omfattende adgang til avliving. Da kan politiet foreta umiddelbar avliving etter § 17 fjerde ledd, og er barnet påført vesentlig skade (jf. definisjonen i § 2 bokstav c), er hovedregelen at hunden skal avlives, jf. § 18 fjerde ledd bokstav a.

Til § 18:

Paragrafen gjelder avliving og omplassering etter at det er skjedd en uønsket hendelse. Paragrafen avløser straffeloven § 354 annet ledd annet og tredje punktum, bufeloven § 2 første til tredje ledd, rein-driftsloven § 29 femte ledd, viltloven § 53 tredje ledd første og annet punktum og kamphundloven § 5. Det vises til punkt 13, særlig punkt 13.5.

Bestemmelsen tar sikte på avliving i ettertid, jf. § 24 første ledd bokstav f. Om adgangen til umiddelbar avliving gjelder reglene i §§ 14 og 17.

Som «uønsket hendelse» regnes for det første tilfelle hvor hunden har angrepet eller skadet et menneske, eller skadet en annen hund eller kjæledyr, eller jaget eller skadet tamrein, husdyr eller

hjordtevlit, jf. første ledd første og annet punktum. Hovedregelen er at politiet da kan treffe vedtak om avliving, hvis ikke dette fremstår som et uforholdsmessig tiltak. Tredje og fjerde punktum angir momenter som skal – henholdsvis ikke skal – inngå i vurderingen av om avliving vil være uforholdsmessig. I de situasjoner som går inn under fjerde ledd, er hovedregelen strengere.

Annet ledd angir omplassering som et alternativ til avliving, der dette er praktisk mulig og forsvarlig. Det kan tenkes at omplassering ikke vil være et uforholdsmessig tiltak, selv om avliving vil være det. En omplassering vil innebære at eiendomsretten til hunden går over på den nye hundeholderen (med mindre eieren er en tredje person).

Tredje ledd bestemmer at vedtaket og avliving eller omplassering kan omfatte alle hunder som hundeholderen har, hvis politiet ikke anser hundeholdet som sikkerhetsmessig forsvarlig.

Mens den alminnelige regel om avliving eller omplassering går ut på en avveining med utgangspunkt i første ledd tredje og fjerde punktum, inneholder fjerde ledd en normalregel om avliving der et barn er påført vesentlig skade (bokstav a) eller der hunden har angrepet mv. noen annens dyr (bokstav b og c). Har hunden jaget eller skadet et produksjonsdyr i landbruket eller tamrein, er normalregelen avliving dersom dyreeieren ber om det, jf. bokstav b. Andre husdyr, herunder hunder, går inn under bokstav c. Her er normalregelen avliving etter krav fra dyrets eieren hvis hunden har angrepet og skadet dyret, men avliving skal ikke skje hvis den skadevoldende hunden ikke utgjør større risiko i fremtiden enn vanlig for hunder, og heller ikke kan ventes å angripe på ny dyr som den skadelidende eieren har. Dette vil gjøre at det sjelden eller aldri vil være adgang til å vedta avliving fordi en hund har skadet en katt. Når politiet vurderer om det skal gjøres unntak fra normalregelen, må det vurdere de samme momenter som nevnt i første ledd tredje og fjerde punktum, men terskelen for å unnlate avliving ligger høyere. Om avliving etter valpebitt bør man legge til grunn en lignende vurdering som etter § 17 fjerde ledd, se merknadene til denne bestemmelsen.

Femte ledd regulerer en annen gruppe uønskede hendelser, nemlig hvor en hund har gått løs ulovlig, i strid med reglene i kapittel 2, eller uten godt nok tilsyn for øvrig. Også her kan politiet treffe vedtak om avliving eller omplassering, men bare hvis hundeholderen har fått skriftlig advarsel fra politiet i løpet av de siste tre år før vedtaket blir truffet. En slik advarsel er ikke noe selvstendig enkeltvedtak etter forvaltningsloven, jf. fjerde punktum. Det er uten betydning om advarselen gjelder sam-

me hund som nå overveies avlivet, så lenge den gjelder vedkommendes hundehold, jf. *annet punktum*. I tråd med dette bestemmer *tredje punktum* at vedtaket kan gjelde flere av eller alle hundeholderens hunder, uten at dette skal besluttes automatisk.

For saksbehandlingen, overprøving og gjenomføring av vedtak etter § 18 gjelder forvaltningsloven og de særskilte regler i § 25.

Til § 19:

Paragrafen setter forbud mot farlige hunder. Den avløser kamphundloven §§ 2-4. Det vises til punkt 15.

Første ledd angir i *første punktum* hva forbudet gjelder: innførsel, avl og hold av farlige hunder, og innførsel av sæd og embryo av dem. Blir forbudet overtrådt, følger det av *annet punktum* at politiet skal treffe vedtak om avlving eller utførsel, jf. også § 24 første ledd bokstav f. Om saksbehandlingen for slike vedtak gjelder reglene i § 25. Sæd eller embryo som er ulovlig innført, kan politiet beslaglegge og tilinietgjøre uten videre. Det vises særlig til punkt 15.5.1.

Annet ledd definerer hvilke hunder som regnes som farlige hunder i forhold til forbudet i første ledd. Visse unntak og overgangsregler følger av § 20. *Bokstav a* angir bestemte hundetyper med blandinger. Det vises til punkt 15.5.1 og 15.5.2. *Bokstav b* gjelder blandinger av hund og ulv. Det vises til punkt 15.5.4. *Bokstav c* gir Kongen hjemmel til å gi forskrift om at også andre hundetyper og blandinger skal regnes som farlige og dekkes av forbudet i første ledd. Det vises til punkt 15.5.3. Kongens myndighet kan delegeres etter vanlige forvaltningsrettslige regler. Bestemmelsen gir også retningslinjer for utøving av forskriftskompetansen. *Bokstav d* og *e* gjelder hunder som har fått trening for kampformål mv., se nærmere punkt 15.5.6. *Bokstav f* gjelder enkelthunder med særlig farlig gemytt o.l., se punkt 15.5.7.

Tredje ledd gjelder dokumentasjon av om en hund er av en type som er forbudt etter annet ledd bokstav a til c. Er det tvil om dette, kan politi eller tollmyndigheter kreve at det legges frem en dokumentasjon. Er hunden blitt fire måneder gammel, angir *annet punktum* minstedokumentasjon som kreves for å rydde tvilen av veien. Det følger av *tredje punktum* at bevisbyrden for at hunden ikke er av en forbudt type, påhviler hundeholderen. Foreligger det tvil som ikke rykkes av veien, kan politi og tollmyndigheter ta hunden i forvaring i medhold av *fjerde punktum*.

Fjerde ledd har regler om undersøkelse ved tvil

om en hund har et så farlig gemytt at den går inn under annet ledd bokstav f, og om bevisbyrden hvis undersøkelsen ikke blir foretatt. Bestemmelsen gir dessuten politiet adgang til å ta hunden i forvaring, men dette er ikke noen forutsetning for å kreve undersøkelse av hunden.

Til § 20:

Paragrafen inneholder visse unntak og overgangsregler i forhold til § 20. Det vises til punkt 15.5.8.

Bokstav a gjelder forbudte hundetyper med sikte på hunder som allerede finnes i riket. Unntaket er utformet for å opprettholde den eksisterende situasjon mens hunden lever, med sikte på utfasing av hundetypen.

Bokstav b gjelder særlig trente hunder, når de har fått trening av politiet, eller de i andre tilfelle har tillatelse fra politiet. Tillatelse gis av det enkelte politidistrikt med klageadgang til Politidirektoratet etter forvaltningslovens regler.

Bokstav c gjelder hunder som tidligere har vært trent av en hundeklubb.

Bokstav d gir adgang til å gi særskilt tillatelse til å holde eller innføre en hund av forbudt hundetype. Det er forutsetningen at hunden skal tjene til et bestemt nytteformål. Tillatelsen gis av politidistriktet, med klageadgang til Politidirektoratet.

Til § 21:

Paragrafen er ny. Det vises særlig til punkt 14.4.2.

Paragrafen gir Kongen hjemmel til å gi forskrifter som setter vilkår for å ha å gjøre med eller drive oppdrett med hunder. En slik forskrift må avgrenses til å gjelde bestemte hundetyper eller blandinger av bestemte hundetyper, eller hunder over en viss størrelse. Vilkårene kan følge direkte av forskriften, men forskriften kan også sette krav om godkjenning i det enkelte tilfelle. Myndighet til å gi godkjenning kan etter *tredje ledd* delegeres til en privat organisasjon.

Blir en hund som er holdt, brukt eller avlet i strid med bestemmelser fastsatt i medhold av § 21, kan politiet ta hånd om og selge, omplassere eller avlive hunden etter reglene i § 24 første ledd bokstav g jf. § 25.

Til § 22:

Paragrafen er ny og gir politiet hjemmel til å forby en person å ha med hund å gjøre når bestemmelser i loven er overtrådt, særlig bestemmelser til vern mot farlig hundehold. Det vises til punkt 14, særlig punkt 14.4.1.

Første ledd angir hvilke forhold som gir politiet adgang til å nedlegge forbud mot å ha med hund å gjøre. Hva som ligger i et slikt forbud, fremgår nærmere av *fjerde ledd*. Et slikt forbud regnes ikke som rettighetstap etter straffeloven.

Annet ledd setter de nærmere vilkår for å nedlegge forbud etter første ledd. Det er ikke nok at det foreligger et slikt forhold eller overtredelse som nevnt i første ledd. Det kreves også at vedkommendes hundehold ikke kan anses forsvarlig sikkerhetsmessig, eller at forbudet er nødvendig for å bedre allmennhetens eller enkeltpersoners trygghetsfølelse. Dersom disse vilkårene er oppfylt, foretar politiet en samlet vurdering av om det er rimelig å nedlegge forbud.

Tredje ledd gir særlige regler for tilfelle hvor noen er dømt til betinget eller ubetinget fengselsstraff for voldsforbrytelser eller truende atferd (særlig straffeloven §§ 222, 224, 227, 228-233 eller 266-268). I slike tilfelle kan vedkommende ved dommen forbyes å ha med hunder å gjøre. Retten skal etter *annet punktum* sette slikt forbud dersom det ble brukt hund til forbrytelsen.

Fjerde ledd angir hva et forbud mot å ha med hund å gjøre innebærer. Forbudet kan ikke begrenses på andre måter enn det som fremgår av femte og sjette ledd. Etter *femte ledd* kan forbudet begrenses til å gjelde for bestemte hundetyper eller for hunder over en viss størrelse. Er det begrenset på denne måten, kan ikke forbudet utvides bare av den grunn at vedkommende har anskaffet en hund som forbudet ikke omfattet.

Sjette ledd gir regler om varigheten av forbudet. Det skal fastsettes for en begrenset tid, men minst tre år. Er det fastsatt for lengre tid, gir sjette ledd *annet punktum* adgang til å omgjøre forbudet – helt eller delvis – når tre år er gått, dersom dette er forsvarlig i lys av de hensyn som etter annet ledd må ligge bak et forbud. Politiet kan vedta slik omgjøring selv om forbudet er satt av retten etter tredje ledd eller etter klage etter § 25 jf. § 19.

Til § 23:

Paragrafen gir regler om saksbehandling, overprøving og gjennomføring av vedtak etter § 24 om å forby noen å ha med hund å gjøre. Det vises til punkt 14.4.1.

Første ledd første punktum fastsetter at reglene i § 25 tredje til femte ledd skal gjelde også for vedtak etter § 22. Dette betyr at politiets avgjørelse om å nedlegge forbud er enkeltvedtak, mens en avgjørelse om å la det være ikke er enkeltvedtak. Det innebærer videre at et nedlagt forbud kan påklages til tingretten i stedet for til overordnet forvaltningsor-

gan. Til forskjell fra § 25 bestemmer første ledd *annet punktum* at retten kan prøve alle sider av politiets vedtak, også den rent skjønnsmessige vurdering av om forbud bør nedlegges.

Etter *annet ledd første punktum* kan politiet føre personregistre med opplysninger om forbud etter § 24. Politiet kan etter *annet punktum* bruke opplysningene for å fremme hundelovens formål, jf. § 1 annet ledd første punktum. Bestemmelsen oppfylder lovskravet til behandling av sensitive personopplysninger i personopplysningsloven 14. april 2000 nr. 31 § 9 første ledd bokstav b. Etter *tredje punktum* kan Kongen gi forskrift om registreringen og fastsette i forskriften at andre enn politiet skal ha tilgang til opplysningene for å lette håndhevingen av loven.

Har noen i strid med et endelig forbud etter § 22 hatt med en hund å gjøre, kan politiet etter § 24 første ledd bokstav h ta hunden i forvaring, selge, omplassere eller avlive den. Fordi det praktisk tatt alltid vil være tale om en klar overtredelse, fastsetter § 25 første ledd annet punktum av hensyn til effektiv håndheving at avgjørelsen om å gripe inn ikke er noe enkeltvedtak.

Til § 24:

Paragrafen gir regler om når politiet kan ta hånd om, omplassere, selge eller avlive en hund. Den må ses i sammenheng med og suppleres av de særlige regler i § 10 om løse hunder, § 18 om uønskede hendelser og §§ 19-20 om farlige hunder. Om adgangen til å ta hånd om og avlive en hund av dyrevernhensyn gjelder reglene i dyrevernloven §§ 24 a og 24 b.

Første ledd regner opp de tilfelle hvor politiet har adgang til å ta hånd om, omplassere, selge eller avlive en hund. For *bokstav a* og *f* må dette ses i sammenheng med vilkårene i henholdsvis § 10 og §§ 18-20. Politiets adgang etter bokstav a til å omplassere, selge eller avlive en løs hund som er opp tatt etter reglene i § 10, inntreer altså først når hundeholderen etter varsling har hatt en uke på seg til å hente hunden, jf. § 10 tredje ledd. Det følger av § 10 at politiet kan holde hunden i forvaring når den er levert dit etter reglene i paragrafen.

Bokstav b til d gjelder overtredelse av forskrifter etter kapittel 4 om ro og orden, antall hunder og merking og registrering av hunder. Politiet kan gripe inn etter § 24 ved overtredelse av kommunale forskrifter om ro og orden og antall hunder, uten at dette behøver å sies i forskriften. Gjelder det overtredelse av en forskrift om merking og registrering, følger det imidlertid av bokstav d at politiets adgang etter § 24 bare gjelder når dette er fastsatt i

forskriften selv. I alle disse tilfellene følger det av *annet ledd* at politiet bare kan gripe inn etter § 24 mot en gjentatt overtredelse der det allerede er reagert mot en tidligere overtredelse. Denne reaksjonen kan bestå i straff etter § 28 eller i en skriftlig advarsel med frist for oppfyllelse. En slik advarsel gis av politiet, men kan også gis av registerføreren (enten det er en privat organisasjon eller en offentlig myndighet) ved overtredelse av en forskrift etter § 13 om merking og registrering. Advarselen er ikke enkeltvedtak, jf. § 25 første ledd annet punktum.

Bokstav e supplerer de virkemidler som politiet har etter § 17 første og annet ledd til å treffe forebyggende tiltak mot problematisk hundehold, og konkretiserer prinsippet i politiloven § 6 annet ledd om at det her bare kan gripes inn etter § 24 når mindre inngripende tiltak er utilstrekkelige.

Bokstav g gjelder overtredelse av forskrifter for bestemte hundetyper gitt med hjemmel i § 21.

Bokstav h gir politiet adgang til å fjerne en hund som blir holdt i strid med et forbud mot hundehold nedlagt etter § 22. Det er en forutsetning for å gripe inn etter § 24 at forbudet er endelig, dvs. at fristen for å klage over forbudet er utløpt, eller at klageinstansen har avgjort klagesaken. Derimot kan politiet gripe inn etter § 24 selv om forbudet er bragt inn for domstolene til prøving, hvis da ikke retten har imøtekommet en begjæring om midlertidig forføyning mot iverksetting av forbudet.

Til § 25:

Paragrafen gir regler om saksbehandling, overprøving og gjennomføring av politiets avgjørelser om å ta hånd om, selge, omplassere eller avlive en hund etter § 24, jf. de bestemmelser som paragrafen viser til. Det vises særlig til punkt 13.5.2.

Første ledd første punktum angir at politiets avgjørelse etter § 24 er enkeltvedtak når det går ut på omplassering, salg eller avliving av hunden og bygger på § 24 første ledd bokstav b til g. Andre avgjørelser etter § 24 regnes etter *annet punktum* ikke som enkeltvedtak. Dette gjelder enten vedtaket går ut på å ta hånd om hunden, på å gi en advarsel etter § 24 annet ledd, på å avstå fra omplassering, salg eller avliving, eller på omplassering, salg eller avliving med hjemmel i § 24 første ledd bokstav a (løse hunder opptatt etter § 10) eller bokstav h (hundehold i strid med forbud etter § 22). Reglene i forvaltningsloven kapittel II og III gjelder for saken uansett utfall.

Regelen i annet punktum om at politiets avgjørelse om ikke å selge, omplassere eller avlive hunden ikke er enkeltvedtak, gjør det mulig raskt å legge til side en sak hvor avliving ikke bør skje. En slik

avgjørelse kan ikke påklages av en som har bedt om avliving. Men politiet bør gi samme underretning til vedkommende som til hundeholderen om sakens utfall med en kort begrunnelse.

Vedtaket om salg, omplassering eller avliving etter § 24 første ledd bokstav b til g må følge reglene i forvaltningsloven kapittel IV-VI så langt det ikke er gitt særregler i § 25. Det kan være praktisk å gi forhåndsvarsel etter fvl. § 16 samtidig med at politiet tar hånd om hunden. For klage over vedtakene gjelder § 25 annet og tredje ledd, avhengig av hva som er hjemmelsgrunnlaget for vedtaket.

Annet ledd bestemmer at enkeltvedtak (dvs. vedtak om omplassering, salg eller avliving) truffet etter § 24 første ledd bokstav b til d eller g kan påklages etter forvaltningslovens vanlige regler. Klageinstans er Politidirektoratet.

For enkeltvedtak etter § 24 første ledd bokstav e og f erstatter *tredje ledd* forvaltningslovens alminnelige regel om klagerett til nærmest overordnede forvaltningsorgan med en rett til å påklage vedtaket til tingretten. Dette innebærer at reglene i forvaltningsloven kapittel VI bare gjelder så langt det følger av *annet punktum*. Om klagefrist, fremsetting av klage og politiets behandling av klagen som underinstans gjelder således forvaltningslovens regler på vanlig måte. For tingrettens behandling gjelder bare regelen om avvisning i fvl. § 34 første ledd.

Tingrettens kompetanse er regulert i *fjerde ledd*. Tingretten kan prøve om vilkårene for å gripe inn med enkeltvedtak etter § 24 første ledd bokstav e eller f er til stede, f.eks. om det foreligger en slik hendelse som § 18 krever. Retten kan videre prøve fullt ut om avliving eller omplassering vil være et uforholdsmessig tiltak, jf. § 18 første ledd, om det foreligger et sikkerhetsmessig forsvarlig hundehold etter § 18 tredje ledd, og risikovurderingen etter § 18 fjerde ledd bokstav c. Ved enkeltvedtak etter § 24 første ledd bokstav e jf. § 17 første og annet ledd kan retten prøve om mindre inngripende tiltak vil være tilstrekkelige. Retten kan derimot ikke prøve politiets vurdering av om normalreglene i § 18 fjerde ledd bør fravikes eller politiets utøving av rent forvaltningsskjønn, f.eks. av om det er grunn til å treffe vedtak etter § 18 femte ledd. I sin overprøving er ikke tingretten bundet av de opplysninger som forelå da politiet traff sitt vedtak, men kan bygge på nye opplysninger og bevis.

Tingretten treffer sin avgjørelse ved kjennelse, jf. *fjerde ledd annet punktum* og *femte ledd annet punktum*. For saksbehandlingen i tingretten gjelder tvistemålslovens regler, også når det gjelder adgangen til å bringe tingrettens kjennelse inn for høyere instans. Både politiet og den som vedtaket er rettet mot, regnes som parter i saken for tingretten. Har

tingretten til behandling en straffesak mot hundeholderen hvor en tiltalepost bygger på stort sett de samme faktiske forhold som det påklagete vedtaket, følger det av femte ledd tredje punktum at påtalemyndigheten kan kreve klagen behandlet under straffesaken, jf. forslaget i § 31 nr. 4 til endring av straffeprosessloven § 3. I så fall er det straffeprosesslovens regler som gjelder for behandlingen, likevel slik at bevissspørsmål som vedtaket reiser, avgjøres etter sivilrettslige bevisregler, jf. femte ledd fjerde punktum.

Om gjennomføringen av vedtak gjelder sjette ledd. Utsatt iverksetting kan bestemmes av politiet eller tingretten etter reglene i forvaltningsloven § 42. Dette kan gjøres avhengig av at hundeholderen dekker utgiftene til forvaring av hunden, jf. § 26 første ledd.

Syvende ledd bestemmer at det er politiets oppgave å sørge for å få gjennomført en avlving som det er truffet vedtak om, og understreker at reglene i dyrevernloven her må følges, jf. også § 1 tredje ledd.

Til § 26:

Paragrafen avløser bufeloven § 4, reindrifstloven § 29 sjette ledd annet punktum, viltloven § 54 tredje punktum og kamphundloven § 6. Det vises til punkt 18.

Første ledd gir regler om hundeholderens ansvar for nødvendige kostnader som privatpersoner eller det offentlige har til å gjennomføre lovlige tiltak etter loven, f.eks. kostnader til forvaring av hunden, jf. særlig § 24 tredje ledd. Hvis eieren og den faktiske hundeholder er forskjellige personer, kan den som er berettiget til kostnadsdekning, gå på begge inntil kostnadene er dekket. Det vil deretter bero på de konkrete omstendigheter i forholdet mellom hundens eier og den faktiske hundeholder hvem som i siste omgang (regressomgangen) skal dekke kostnadene. Her vil bl.a. innholdet av en avtale mellom de to og om noen av de to kan bebreides for det inntrufne, ha betydning. Når en hund som blir holdt i familien eies av en mindreårig, vil det normalt være foreldrene som må dekke kostnadene.

Annet ledd fastsetter at politiets krav om kostnadsdekning etter første ledd er særlig tvangsgrunnlag, jf. tvangfullbyrdsloven § 7-2 (e). Andre som krever dekket sine kostnader, må reise søksmål og få dom for kravet før det kan tvangfullbyrdes.

Til § 27:

Paragrafen viser til regler om erstatningsansvar for skade voldt av hund. Se nærmere punkt 18 og 5.4.1.

Til § 28:

Paragrafen avløser straffeloven § 354 annet ledd første punktum og tredje ledd, bufeloven §§ 1 tredje til femte punktum og 3 femte ledd og kamphundloven § 8, jf. også reindrifstloven § 36 og viltloven § 56. Det vises til punkt 19.

Første ledd setter straff for overtredelse av bestemmelser om sikring av hund i kapittel 2 og av bestemmelser fastsatt i medhold av kapittel 4. Offentlig påtale skjer bare når allmenne hensyn krever det.

Annet ledd setter straff for en hundeholder som forsettlig eller uaktsomt unnlater å forebygge at hunden konkret volder skade eller ulempe ut over det som loven tillater. Bestemmelsen gjelder uten hensyn til om det foreligger noen overtredelse som rammes av første ledd. Offentlig påtale etter annet ledd er ikke ubetinget, men skjer når allmenne hensyn tilsier det eller den fornærmede krever det, se nærmere annet ledd annet til fjerde punktum.

Forhold som går inn under annet ledd første punktum bokstav a eller b, kan etter omstendighetene rammes av strengere straffebestemmelser om legemskrenkelse eller skadeverk. I så fall anvendes disse bestemmelsene i stedet for § 28. Hvis en hund blir brukt aktivt som "våpen", kan dette rammes av straffelovens kapittel 22 om legemskrenkelse.

Tredje ledd gjelder overtredelse av pålegg gitt i eller med hjemmel i §§ 17, 20, 23 eller 24. I disse tilfelle rammes også medvirkning og forsøk. Overtredelser som dekkes av tredje ledd er undergitt straffelovens hovedregel om ubetinget offentlig påtale, jf. straffeloven § 77.

Strafferammen er i alle tilfelle bøter eller fengsel inntil tre måneder. Overtredelse regnes dermed som forseelse. Er straffverdigheten større, vil andre bestemmelser, først og fremst i straffeloven, være overtrådt. Straffelovens regler om inndragning gjelder også ved overtredelse av hundeloven, men som regel vil bestemmelsene i lovforslaget om omplassering, salg og avlving av hund bli anvendt i stedet.

Til § 29:

Paragrafen gjelder lovens anvendelse på Svalbard, jf. punkt 6. Den avløser kamphundloven § 9. For Svalbard gjelder i dag forskrift 28. juni 2002 nr. 651 om båndtvang for hund på Svalbard, fastsatt i medhold av svalbardmiljøloven 15. juni 2001 nr. 79 § 35 og lov om Svalbard 17. juli 1925 nr. 11 § 4.

Loven vil bare gjelde for Svalbard dersom Kongen fastsetter det særskilt. Det kan bestemmes at bare visse bestemmelser skal gjelde der, og at vedtak etter loven skal treffes av andre instanser – særlig sysselmannen – enn loven angir.

Loven gjelder ikke for Jan Mayen eller for de antarktiske besittelser.

Til § 30:

Paragrafen fastsetter at loven trer i kraft 1. januar 2004. Eldre forskrifter kan imidlertid bli stående ved lag ut 2006 etter nærmere regler i § 32. Om enkeltvedtak truffet etter lovgivning som oppheves eller endres ved § 31, se § 33 med merknader.

Til § 31:

Paragrafen gjelder oppheving av og endringer i andre lover.

Ved *nr. 1* oppheves straffeloven § 354 annet og tredje ledd, jf. lovforslaget §§ 24 og 28.

Ved *nr. 2* oppheves lov 9. juli 1926 nr. 4 om ansvar for skade på bufe ved hund m.v., jf. særlig reglene i lovforslaget kapittel 2, 4 og 5.

Ved *nr. 3* oppheves reindriftsloven § 29 med unntak av paragrafens regel om erstatning, og i stedet tas det inn i bestemmelsen en henvisning til lov om hundehold (jf. særlig § 7).

Ved *nr. 4* tilføyes en uttrykkelig hjemmel i straffeprosessloven § 3 for å behandle klage over vedtak om forbud mot hundehold eller om salg, omplassering eller avliving av hund, jf. §§ 22 første ledd og 24 første ledd bokstav e og f, jf. §§ 23 og 25 tredje ledd. Den nye bestemmelsen gjelder bare der en klage over vedtaket i alle fall vil høre under tingretten, jf. § 25 tredje ledd.

Ved *nr. 5* oppheves viltloven §§ 52–55 om hunder. I stedet tas det i § 52 inn en henvisning til lov om hundehold.

Ved *nr. 6* oppheves kamphundloven, jf. særlig §§ 19–20 i lovforslaget her.

Ved *nr. 7* foretas en tilføyelse til politiloven § 14 nr. 1 som medfører at lokale bestemmelser om hundehold ikke skal tas inn i kommunale politivedtekter, men fastsettes etter lov om hundehold.

Til § 32:

Første ledd fastsetter at forskriftene som er gitt etter lov 4. juni 1991 nr. 48 (kamphundloven) bortfaller når hundeloven trer i kraft, jf. § 30. De blir erstattet særlig av reglene i §§ 19–20.

Annet ledd gjelder forskrifter gitt etter andre lover (bufeloven, reindriftsloven, viltloven, politiloven) der hjemmelen oppheves ved § 31. Etter annet ledd *første punktum* er utgangspunktet at disse forskriftene gjelder ut 2006, men bortfaller ved årsskiftet 2006/2007. Dette innebærer at kommunene (og eventuelt fylkesmannen, jf. § 7) har tre år på seg til

å få gjennomgått sitt forskriftsverk om hundehold og vedta nye forskrifter i den grad det er behov for det.

Forskriftsbestemmelser kan imidlertid bortfalle tidligere i medhold av annet ledd *annet punktum*. Det vil være tilfelle hvis det etter tidligere lovgivning skulle være gitt en forskriftsbestemmelse som hundeloven ikke gir hjemmel for (*bokstav a*), hvis det etter hundeloven blir gitt en forskriftsbestemmelse som strider mot den eldre bestemmelsen (*bokstav b*), eller hvis det organ som har vedtatt den tidligere forskriften, selv opphever den (*bokstav c*). Hundeloven medfører ikke nødvendigvis at det organ som vedtar forskrift etter loven, selv kan oppheve en eldre forskrift, men bestemmelser i den eldre forskriften som strider mot den nye, vil altså bortfalle i medhold av bokstav b når den nye forskriften trer i kraft.

Bortfall etter annet ledd annet punktum bokstav a inntreer når loven trer i kraft etter § 30. Bortfall etter bokstav b og c inntreer når den nye forskriften (eventuelt opphevingsforskriften) trer i kraft.

Til § 33:

Paragrafen har overgangsregler for enkeltvedtak truffet med hjemmel i lover som endres eller oppheves ved § 31.

Første ledd fastsetter at vedtak om å legge ut dressurområder etter viltloven § 55 står ved lag.

Annet ledd gir bestemmelser om andre enkeltvedtak som er truffet etter eldre lov og forskrift. Dersom hundeloven ikke gir hjemmel for tilsvarende vedtak, bestemmer *første punktum* at det eldre vedtaket bortfaller av seg selv når hjemmelsgrunnlaget blir borte, dvs. 1. januar 2004 hvis det hviler direkte på lov, eller eventuelt noe senere hvis det bygger på en forskrift som etter § 32 bortfaller på et senere tidspunkt. Hvis hundeloven gir adgang til å treffe et tilsvarende vedtak, medfører derimot *annet punktum* at det eldre vedtaket gjelder inntil videre. Men den kompetente myndighet etter hundeloven – som regel politiet eller kommunen – kan når som helst ta saken opp til ny behandling, uten å være bundet av det eldre vedtaket. Dette vil da falle bort som følge av det vedtak som treffes ved den nye behandlingen. Annet ledd annet punktum vil f.eks. ha betydning for politiets og fylkesmannens dispensasjoner etter bufeloven §§ 3 og 4 og politiets eller direktoratets dispensasjoner etter viltloven § 52 femte ledd annet punktum (jf. kommunens myndighet etter lovforslaget § 9 første ledd bokstav c).

Justis- og politidepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om hundehold (hundeloven).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om hundehold (hundeloven) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om hundehold (hundeloven)

Kapittel 1. Innledende bestemmelser

§ 1 *Det sivile samfunns ansvar, lovens formål og forholdet til annen lovgivning*

Det sivile samfunn, både enkeltpersoner og organisasjoner, har ansvaret for innenfor lovgivningens ramme å utøve og legge til rette for et positivt og samfunns-gagnlig hundehold, til glede for den enkelte hundeholder.

Loven har til formål å bidra til å fremme et hundehold som varetar hensyn til sikkerhet, trygghetsfølelse, ro og orden. Den gir regler for hvordan hundeholdet skal utøves av den enkelte for å vareta slike hensyn. Videre gir loven regler for hvordan enkeltpersoner og det offentlige kan forholde seg til hundehold som ikke gir tilstrekkelig sikkerhet, trygghetsfølelse, ro og orden.

For hundeholdet gjelder også bestemmelser i annen lovgivning, bl.a. de alminnelige reglene i lov om dyrevern og lov om dyrehelse (husdyrloven) og i granneloven, og dessuten særskilte regler om hundehold eller dyrehold f.eks. i husleieloven.

§ 2 *Definisjoner*

I denne lov forstås ved

- a) hundeholder: den som eier eller har tatt omsorg for eller hånd om en hund for kortere eller lengre tid;

- b) barn: personer som er under 12 år;
c) vesentlig skade på person: skader som må anses som legemsbeskadigelse etter straffeloven § 229, bitt av hund som etterlater sår med blødning, eller bitt i hodet.

§ 3 *Generelt aktsomhetskrav*

En hundeholder skal vise aktsomhet for å unngå at hunden volder skade på folk, dyr, eiendom eller ting. Hundeholderen skal sørge for at hunden eller hundeholdet ikke er til urimelig ulempe for folk, miljø eller andre interesser. Blant annet skal hundeholderen søke å avverge at hunden eller hundeholdet skaper utrygghetsfølelse for andre.

Den som er berørt, kan kreve overfor hundeholderen at en varig tilstand eller varige forhold som ikke gir tilstrekkelig sikkerhet, eller som volder urimelig ulempe, blir rettet.

Kapittel 2. Sikring av hunder

§ 4 *Alminnelige regler om sikring av hund. Vilkår for å la hund være løs*

Hunder kan være løse bare når de

- a) blir fulgt og kontrollert på aktsom måte, eller
b) er forsvarlig inngjerdet på et sted som ikke er åpent for allmenn ferdsel.

Den som holder en hund i bånd, skal være i

stand til å ha kontroll med hunden, hvis de ikke blir ledsaget av noen som har slik kontroll.

Hundeholderen skal påse at hunden ikke farer mot, hopper på, forfølger eller stiller seg i veien for folk som ikke godtar dette. Har en hund dette for vane, skal den bli holdt i bånd på steder som er åpne for allmenn ferdsel.

Hundeholderen skal vise særlig aktsomhet der det er barn, for å hindre slik kontakt mellom hund og barn som barnet eller voksne som følger barnet, ikke inviterer til, og for å forebygge at barn blir skremt. Om nødvendig skal hunden bli satt i bånd eller holdt tett inntil hundeholderen.

Hunder skal alltid holdes under slikt tilsyn at de så vidt mulig hindres i å drive eller forfølge vilt, når de ikke brukes til jakt.

§ 5 Forbud mot å gå fra bundet hund

Hundeholderen skal ikke gå fra en bundet hund

- rett ved inngangen til en bygning som er åpen for allmennheten,
- ved lekeplasser, eller
- på et annet sted der allmennheten naturlig må passere tett ved hunden.

§ 6 Sikring av hund ved båndtvang m.m.

I tiden fra og med 1. april til og med 20. august skal en hund bli holdt i bånd eller forsvarlig inngjerdet eller innestengt, slik at ikke den kan jage eller skade storfe, sau, geit, fjærfé, rein, hest eller vilt, herunder viltets egg, reir og bo.

Kommunen kan gi forskrift om at hunder skal holdes i bånd eller forsvarlig innestengt eller inngjerdet

- i og i tilknytning til bebodde områder og handlemråder,
- i parker, på kirkegårder, grav- og urnelunder, på og ved skoler, barnehager og anlegg for lek, idrett, sport eller rekreasjon,
- på og ved turstier, turveier, merkede skiløyper, leir- og rasteplasser,
- i bestemt angitte andre områder på land, i vann eller sjø som er allment benyttet som tur- og rekreasjonsområder,
- i hele eller deler av kommunen i bestemt angitt tidsrom når storfe, sau, geit eller hest normalt går ute, eller
- under ekstraordinære forhold som gjør båndtvang påkrevd for å beskytte viltet.

Kommunen kan gi forskrift om at hunder ikke har adgang til barnehager, skolegårder, kirkegårder eller grav- og urnelunder.

§ 7 Særlig om sikring av hund der tamrein beiter

I områder der tamrein lovlig beiter, skal hunde-

holderen se til at hunden ikke unødig uroer eller skremmer rein, selv om den er under kontroll eller bundet. Reinsens eier kan kreve at en hund som uroer rein, blir holdt innestengt mens rein blir flyttet forbi bosted, seter eller hytte. Fylkesmannen kan gi forskrift om at hunder skal hoktes i bånd eller forsvarlig innestengt eller inngjerdet når hensynet til reindriften tilsier det.

Om ferdsel med hund i område hvor tamrein beiter, gjelder også reindriftsloven § 28.

§ 8 Særlig om hundedressur, jakt og fangst

Jakthundtrening, jakthundprøver og dressur kan bare foregå med samtykke av grunneieren eller den som har en allmenn bruksrett til eiendommen.

For bruk av hund under jakt og fangst mv. gjelder også viltloven § 23 jf. § 26 og reindriftsloven § 28.

§ 9 Unntak fra sikringsreglene

Båndtvang fastsatt i eller i medhold av §§ 4, 6 og 7 gjelder ikke for

- hund når den brukes i reindrift,
- dressert hufehund når den brukes til å vokte storfe, sau eller geit,
- hund i aktiv politi-, toll-, militær- og redningstjeneste eller under trening eller prøving for slik tjeneste,
- hund i aktiv bruk som ettersøkshund etter såret eller sykt vilt,
- særlige bruksformål, avgrensede områder eller nærmere angitte hunderaser eller hundetyper eller for hunder som har særskilt trening, når dette er fastsatt av kommunen ved forskrift eller enkeltvedtak. Ved dette kan kommunen bl.a. legge ut et område som dressurområde for hunder, dersom samtykke som nevnt i § 8 første ledd foreligger.

Hund som nevnt i første ledd bokstav a til d eller i bestemmelse som gjelder særlige bruksformål etter bokstav e, kan på en aktsom måte slippes slik det er naturlig ut fra bruksformålet.

En hund som nyttes som jakthund eller er under trening eller prøve for dette, kan slippes på en aktsom måte slik det er naturlig ut fra bruksformålet, når dette ikke er strid med viltloven eller regler om båndtvang. Det samme gjelder for trening og prøving av ettersøkshunder.

Kapittel 3. Løse hunder

§ 10 Løse hunder

Enhver kan oppta hund som er løs i strid med §§ 4, 6 eller 7, jf. § 9, eller med forskrift gitt i med-

hold av disse paragrafene. I utmark i jakttiden der jakt er lovlig, kan likevel bare rettighetshavere i området og politiet oppta løse hunder.

Hunden skal leveres til hundeholderen, dersom denne er til stede. Dette gjelder ikke dersom hundeholderen åpenbart ikke kan ta hånd om hunden på forsvarlig og lovlig måte. Hvis hunden ikke blir levert til hundeholderen, skal den snarest leveres til politiet.

Unnlater hundeholderen å hente hunden innen en uke etter at han eller hun er varslet personlig eller ved kunngjøring i en alminnelig lest avis på stedet, kan politiet seige, omplassere eller avlive hunden. Er det fastsatt krav om merking etter § 13, er det tilstrekkelig å sende varsel til den person og adresse som hunden er registrert på.

Opptak og behandling av løse hunder etter paragrafen her skal skje i samsvar med dyrevernløvens regler.

Kapittel 4. Ro og orden, antall hunder og merking av hunder

§ 11 Ro og orden mv.

Kommunen kan gi forskrift om hundehold av hensyn til ro og orden og for å motvirke forsopling. Regler om at hunder skal holdes i bånd eller forsvarlig innestengt eller inngjerdet, kan bare gis på de vilkår som er satt i § 6 annet ledd.

§ 12 Antall hunder i en husholdning eller på en eiendom

For å vareta folks og dyrs sikkerhet og ro og orden kan kommunen i forskrift sette

- vilkår for å holde mer enn et bestemt antall voksne hunder i en husholdning eller på en eiendom, og
- grenser for hvor mange voksne hunder som kan holdes i en husholdning eller på en eiendom.

§ 13 Merking av hunder

Private organisasjoner kan etablere og drive en ordning for registrering og merking av alle hunder. Kongen kan gi forskrift om

- at alle hunder skal være merket, og at de skal være registrert i et register som føres av en eller flere private organisasjoner eller av et offentlig organ,
- at en hundeholder plikter å gi genetiske og andre opplysninger til registeret om hunden og hundeholdet,
- at hundeholderne skal betale gebyr som dekker de nødvendige kostnadene ved ordningen, og
- at politiet skal ha innsyn i registeret.

Kapittel 5. Personers rettigheter og plikter i nøds- og faresituasjoner

§ 14 Inngrep på stedet mot hund som jager eller angriper mv.

Hundeholderen skal sørge for å holde eller kalle hunden tilbake og gjøre det han kan for å avverge urettmessig fare når en hund jager eller angriper mennesker eller dyr.

Et ellers ulovlig inngrep mot en hund er lovlig når noen gjør det for å avverge at hunden urettmessig jager eller angriper mennesker eller dyr, dersom inngrepet ikke går lenger enn nødvendig for å avverge skade, og dessuten ikke går åpenbart ut over det forsvarlige i betraktning av angrepets farlighet og den angrepne interesse.

Så langt følgende særlige bestemmelser rekker, gjelder de foran den generelle regelen i annet ledd:

- Ved pågående eller nært forestående angrep mot en person kan enhver gjøre det inngrep mot hunden som fremstår som nødvendig for å avverge skade. Dette fritar ikke den som helt eller delvis har provosert et angrep, fra straffansvar eller erstatningsansvar.
 - Når en hund jager eller angriper tamrein eller husdyr, eller når hunden angriper en annen hund, kan det utsatte dyrets eier, innehaver eller den som passer dyret, gjøre det inngrep mot hunden som fremstår som nødvendig for å avverge skade. Et ellers ulovlig inngrep mot hunden kan likevel ikke bli gjort hvis det utsatte dyret urettmessig er kommet inn på eiendom som hundeholderen disponerer.
 - Når båndtvang gjelder, kan enhver avlive en hund ved direkte angrep på hjortevilt, likevel ikke en hund som er i aktiv bruk som ettersøks-hund etter sykt eller såret vilt.
 - Enhver kan på stedet avlive en hund som påtreffes i umiddelbar forbindelse med at den har påført en person vesentlig skade, dersom hunden fortsatt utgjør en fare. Det samme gjelder hvis hunden har voldt vesentlig skade på tamrein, husdyr, hunder eller hjortevilt, dersom ikke det skadete dyret urettmessig var kommet inn på eiendom som hundeholderen disponerer.
- Paragrafen her gjelder ikke politihunder som brukes lovlig. Heller ikke gjelder paragrafen der reglene om nødrett og nødverge gjør en farlig bruk av hunden rettmessig.

§ 15 Hund som utgjør klar fare for husdyr, tamrein og hjortevilt

En hund som går løs i utmark eller landbruksområder og utgjør en klar fare for husdyr, tamrein eller hjortevilt, kan opptas av grunneieren, festeren,

forpakteren, beiteberettigede, en berørt reineier eller noen som opptrer på vegne av disse. Dersom det ikke lar seg gjøre å oppta hunden eller få politiet til stedet så raskt som situasjonen krever, kan vedkommende avlive hunden på stedet.

§ 16 *Plikter etter at inngrep er gjort mot hund etter §§ 14 og 15*

Den som har avlivet eller påført hund skade etter §§ 14 og 15, skal snarest råd melde fra om dette til politiet. Dyrevernloven § 6, jf. § 10 om hjelp til dyret gjelder overfor den som har skadet dyret.

Kapittel 6. Sikkerhetsiltak mot problematisk hundehold

§ 17 *Umiddelbare politiltak for å vareta sikkerheten og trygghetsfølelsen til enkeltpersoner, allmennheten og dyr*

Politiet kan i samsvar med reglene i politiloven § 6 gripe inn overfor hunder og hundeholdere for å vareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet eller trygghetsfølelse, eller for å verne andre dyr.

Politiet kan i slike tilfeller blant annet pålegge båndtvang eller bruk av muankurv, gi detaljerte pålegg om inngjerding av eiendom der hund oppholder seg, pålegge å redusere antall hunder, forby hunders tilstedeværelse i bestemte områder, gi andre pålegg eller forbud som gjelder hundeholdet eller sikring av hunder, ta seg inn på privat eiendom eller område, og om nødvendig ta hånd om hunder. Politiets vedtak har virkning straks, om ikke annet blir fastsatt.

Unnlater hundeholderen å etterkomme pålegg eller forbud, kan politiet for hundeholderens regning sørge for at det nødvendige blir gjort for å vareta de hensyn som er nevnt i første ledd.

Dersom en hund har drept eller påført et menneske vesentlig skade eller angrepet et barn, kan hunden og andre hunder i hundeholderens varetekt eller eie avlives av politiet der de finnes, dersom hensynet til noens sikkerhet eller allmennhetens trygghetsfølelse klart tilsier en umiddelbar avliving.

Reglene om grunngjøring og klage i forvaltningsloven kapittel V og VI gjelder ikke for politiets vedtak etter denne paragraf.

§ 18 *Avliving eller omplassering av en hund etter en eller flere uønskede hendelser*

En hund som har angrepet eller skadet et menneske, kan politiet i ettertid vedta å avlive dersom ikke dette fremstår som et uforholdsmessig tiltak. Det samme gjelder hvis hunden har jaget eller ska-

det tamrein, husdyr eller hjortevilt, eller hvis den har skadet en annen hund eller kjæledyr. Ved vurderingen skal det særlig legges vekt på hvilken fare som har vært tilstede, påført skade, den risiko og utrygghetsfølelse hunden og hundeholdet kan antas å medføre i fremtiden og hundens nytteverdi. Hundens økonomiske verdi eller det økonomiske tap etter påført skade skal ikke tillegges vekt.

Dersom det anses praktisk mulig og forsvarlig, kan politiet vedta å omplassere en hund fremfor å avlive den.

Hvis hundeholdet ikke anses sikkerhetsmessig forsvarlig, kan vedtak om avliving eller omplassering omfatte alle hunder som hundeholderen har hånd om.

Følgende særlige bestemmelser gjelder foran de generelle reglene i første og annet ledd:

- En hund som har påført barn vesentlig skade, bør normalt avlives.
- En hund som har angrepet eller skadet dyr i landbruket eller tamrein bør normalt avlives hvis dyrets eier ber om det.
- En hund som ved angrep har skadet andre husdyr, medregnet andre hunder, bør normalt avlives hvis dyrets eier ber om det, unntatt der hunden ikke antas å utgjøre større risiko i fremtiden enn hunder vanligvis gjør, og heller ikke kan fryktes å angripe og skade samme eiers dyr på nytt.

En hund som har gått ulovlig løs eller uten godt nok tilsyn, etter at politiet har gitt hundeholderen en skriftlig advarsel i løpet av de siste tre år, kan avlives eller omplasseres av politiet. Dette gjelder uten hensyn til om advarselen gjelder samme hund. Vedtaket kan omfatte alle de hunder som hundeholderen har hånd om. Advarselen regnes ikke som enkeltvedtak.

§ 19 *Forbud mot farlige hunder*

Det er forbudt å holde, avle eller innføre farlige hunder, eller å innføre sæd eller embryo fra farlige hunder. Farlige hunder skal avlives eller pålegges utført fra riket ved vedtak av politiet.

Med farlige hunder menes følgende dyr:

- Hundetyperne pitbullterrier, fila brasileiro, tosti inu, dogo argentino, amerikansk staffordshire terrier, staffordshire bulterrier og blandinger der en eller flere av disse er med, uansett blandingsforhold.
- Hundetyper som er en blanding av hund og ulv, uansett blandingsforhold. For hunderaser med opprinnelig blanding av ulv som er registrert i Norge av Norsk Kennel Klub 1. januar 2003, gjelder første punktum bare for tsjekkosllovakisk ulvehund. Hvis ulv er iblandet rasen etter

den internasjonale raseetableringen, gjelder første punktum for hunder som kan være etterkommere etter denne ulven.

- c) Andre hundetyper og blandinger fastsatt av Kongen i forskrift. Når en slik forskrift blir vedtatt, legges det særlig vekt på erfaringer ved hundeangrep på mennesker og bruk eller egnethet som kamphund. Det kan legges vekt på om hundetypen lett kan forveksles med hunder som er ansett som farlige.
- d) Hunder som er gitt trening i eller for å angripe eller forsvare seg eller hundeholderen mot mennesker.
- e) Hunder som er gitt trening i eller for å angripe andre hunder.
- f) Enkelthunder som fremstår som spesielt aggressive, kampvillige eller med andre sterkt uønskede egenskaper eller fremtreden, slik at de kan være farlige for mennesker eller dyr.

Dersom det er tvil om et dyr er en farlig hund etter annet ledd bokstav a til c, kan politi og tollmyndigheter kreve at hundeholderen dokumenterer dens rase eller type. Som minstedokumentasjon etter at en hund er blitt fire måneder gammel, kreves at hunden er identitetsmerket og at dette identitetsmerket knytter hunden til et registreringsbevis med en tilknyttet stamtavle. Dersom ikke fremlagt bevis fjerner tvilen på stedet ved innførsel, eller innen en rimelig frist ellers, regnes hunden som en farlig hund. Ved slik tvil som nevnt kan politiet eller tollmyndigheter ta hunden i forvaring straks.

Dersom det er tvil om en hund er en farlig hund etter annet ledd bokstav f kan politiet ta hunden i forvaring og kreve at hundeholderen bekoster og medvirker ved en kyndig undersøkelse av hundens atferd for å avklare om hunden er vel avbalansert eller har en lav terskel for aggresjon eller andre farlige egenskaper mv. Politiet fastsetter hvem som skal undersøke hunden. Dersom ikke hundeholderen følger opp innen en rimelig frist satt av politiet, regnes hunden som en farlig hund.

§ 20 Unntak fra forbudet mot farlige hunder

Som unntak fra reglene i § 19 gjelder følgende:

- a) Hunder som omfattes av § 19 annet ledd bokstav a og tsjokkoslovakisk ulvehund kan beholdes dersom de var lovlig avlet, innført eller holdt før loven trådte i kraft. Disse hundene kan ikke brukes i avl, selges eller omplasseres. De skal ha identitetsmerke som knytter hunden til et registreringsbevis som opplyser om eierens navn og adresse og viser at hunden er avlet, innført eller holdt før lovens ikrafttredelse. Blir vilkårene overtrådt eller hundene angriper folk, skal hundene avlives ved vedtak av politiet.

- b) Hunder som omfattes av § 19 annet ledd bokstav d eller e anses ikke som farlige hunder hvis de er trent av politiet eller i særlige tilfeller av andre med politiets tillatelse eller ført inn til landet med politiets tillatelse.

- c) Hunder som omfattes av § 19 annet ledd bokstav d kan beholdes hvis trening tidligere lovlig har vært gitt i regi av en hundeklubb, men er blitt stanset ved lovens ikrafttredelse. Disse hundene kan ikke selges eller omplasseres. Blir vilkårene overtrådt eller hunden angriper folk, skal den avlives ved vedtak av politiet, med mindre nødrett eller nødverge berettiget angrepet.

- d) En hund som omfattes av § 19 annet ledd bokstav a til c, kan holdes eller innføres dersom politiet gir en særskilt tillatelse. Tillatelsen gjelder for hele riket hvis ikke annet blir bestemt. Tillatelse kan bare gis i særlige tilfeller, som til innførsel av en bestemt særlig trent hund til nytteformål som politihund, førerhund for blinde eller redningshund. Innførseltillatelse kan også gis tidsbegrenset for inntil fire uker dersom det finnes rimelig. Politiet kan sette nærmere vilkår for innførselen og holdet av hunden. Blir de vilkår som er satt, overtrådt, kan hunden avlives eller pålegges utført fra riket ved vedtak av politiet.

§ 21 Krav til godkjenning for å ha eller drive oppdrett med bestemte hundetyper

Kongen kan i forskrift fastsette vilkår for å ha å gjøre med bestemte hundetyper, blandinger med bestemte hundetyper og hunder over en viss størrelse. Det kan herunder fastsettes krav om skjerpet båndtvang, begrensnng i antall hunder det er lov å holde, alder for hundeholder, vandel, opplæring, avlagt prøve eller tester, ansvarsforsikring, betaling av gebyr for å dekke kostnader m.m.

Kongen kan også fastsette vilkår for å drive oppdrett med bestemte hundetyper, blandinger med bestemte hundetyper og hunder over en viss størrelse.

Setter forskriften krav om godkjenning, kan myndighet til å gi godkjenning delegeres til en privat organisasjon.

§ 22 Forbud mot at en person skal kunne ha med hund å gjøre

Politiet kan forby en hundeholder å ha med hund å gjøre

- a) når hundeholderens hund blir vedtatt avlivet, omplassert eller utført etter §§ 18, 19–20, eller § 21, jf. § 24,

- b) dersom pålegg fra politiet etter § 17 ikke er fulgt opp,
- c) dersom politiet har avlivet eller omplassert hundeholderens hund etter § 17,
- d) dersom hundeholderens hund har angrepet et menneske,
- e) dersom personen har trent en hund for angrep på eller forsvar mot mennesker uten politiets tilfølelse,
- f) dersom personen har latt en hund delta i hundekamp eller har trent en hund for dette,
- g) dersom hundeholderen etter en advarsel fra politiet i løpet av de neste tre år på nytt har latt en hund gå ulovlig løs eller uten godt nok tilsyn,
- h) dersom hundeholderen ikke overholder vilkår eller forbud etter § 12 om antall hunder i en husholdning eller på en eiendom, eller
- i) dersom plikter etter § 13 om merking av hund er overtrådt og pliktene ikke blir oppfylt etter varsel fra politiet med frist for oppfyllelse.

Forbud etter første ledd kan bare bli satt dersom personens hundehold ikke anses å ha vært sikkerhetsmessig forsvarlig, eller dersom forbudet må anses nødvendig for å bedre allmennhetens eller enkeltpersoners trygghetsfølelse.

En person som dømmes til straff av fengsel for forbrytelse som innebærer bruk av vold eller truende atferd, kan ved dommen forbys å ha med hunder å gjøre. Forbud skal bli satt dersom en hund er brukt til forbrytelsen.

Den som er forbudt å ha med hund å gjøre, kan ikke eie, besitte eller ha ansvar eller medansvar for eller hånd om en hund for kortere eller lengre tid.

Forbudet kan begrenses til å gjelde for nærmere bestemte hundetyper eller hunder over en viss størrelse.

Forbudet kan tidsbegrenses, men skal gjelde for minst tre år. Etter tre år kan politiet omgjøre forbud som politiet eller retten har satt etter denne paragrafen, dersom det er forsvarlig ut fra hensynet til sikkerhet og allmennhetens og enkeltpersoners trygghetsfølelse.

§ 23 Saksbehandling, klage over og gjennomføring av vedtak etter § 22

For saksbehandling og klage over politiets vedtak om å forby en person å ha med hund å gjøre gjelder § 25 tredje til femte ledd tilsvarende. Retten kan likevel prøve alle sider ved politiets vedtak.

Politiet kan lokalt eller for hele riket føre personregistre som inneholder opplysninger om forbud etter § 22. Kongen kan gi forskrift om registrering og også fastsette at andre enn politiet skal ha tilgang til opplysningene for å effektivisere håndhevingen.

Kapittel 7. Omplussing og avliving mv. av hunder, erstatningsansvar og straff

§ 24 Politiets forvaring, omplassering, salg og avliving av hund

Politiet kan ta hånd om, omplassere, selge eller avlive en hund dersom

- a) hunden er tatt opp etter § 10 og hundeholderen ikke har mottatt eller hentet hunden trass i varsel,
- b) hunden blir holdt uten at hundeholderen overholder en forskrift etter § 11,
- c) hunden blir holdt i strid med forskrift etter § 12,
- d) hunden blir holdt i strid med forskrift etter § 13 når dette er fastsatt i forskriften,
- e) det er nødvendig for å nå målet etter § 17 første ledd der dette ikke kan nås med mindre inngripende tiltak etter § 17 annet ledd,
- f) vilkårene i §§ 18, 19 eller 20 er til stede,
- g) hunden blir holdt, brukt eller avlet i oppdrett i strid med bestemmelser gitt i medhold av § 21, eller
- h) noen har å gjøre med hunden i strid med et endelig forbud etter § 22.

Vedtaket etter første ledd bokstav b til d kan bare treffes dersom hundeholderen er straffet, eller har fått skriftlig advarsel for overtredelse av forskriften med frist for oppfyllelse, og forskriften fortsatt blir overtrådt. Er hundeholderen ukjent eller uten kjent adresse, kan kunngjøring med frist for oppfyllelse i stedet skje i en avis som er alminnelig lest på stedet. Advarsel gis av politiet eller av registerføreren når det gjelder overtredelse av forskrift etter § 13.

Har politiet tatt hånd om hunden, kan den holdes i forvaring inntil det er truffet vedtak om salg, omplassering, utførsel eller avliving av hunden.

§ 25 Saksbehandling, overprøving og iverksettning av vedtak etter § 24

Politiets avgjørelse etter § 24 første ledd bokstav b til g er enkeltvedtak som skal grunngis når det går ut på å omplassere, selge eller avlive hunden. Andre avgjørelser etter § 24 regnes ikke som enkeltvedtak.

Enkeltvedtak truffet etter § 24 første ledd bokstav b til d eller g kan påklages etter reglene i forvaltningsloven kapittel VI.

Enkeltvedtak truffet etter § 24 første ledd bokstav e eller f kan påklages til tingretten. Reglene i forvaltningsloven §§ 29–32, 33 annet og fjerde ledd og 34 første ledd gjelder.

Tingretten kan prøve om vilkårene for inngrepet foreligger og kan herunder ta hensyn til nye faktiske forhold og bevis som partene gjør rede for. Hvis politiet har gjort saksbehandlingsfeil, skal

tingretten prøve saken hvis det er forsvarlig, og ellers ved kjennelse vise saken tilbake til politiet for videre behandling der.

For tingrettens behandling gjelder tvistemålsloven første, annen og fjerde del så langt reglene passer. Tingretten innkaller til muntlig forhandling hvis en part ber om det, og avgjør saken ved kjennelse. Etter begjæring av påtalemyndigheten kan klagen i stedet behandles i en straffesak mot hundeholderen som gjelder vesentlig samme faktiske forhold som politiets vedtak knytter seg til. I alle tilfelle gjelder sivilrettslige bevisregler for vurderingen av om vilkårene for omplassering, salg eller avliving foreligger.

Om utsatt iverksetting ved klage gjelder forvaltningsloven § 42, også for tingretten. Politiet kan alltid kreve at klageren løpende og til rett tid betaler kostnadene ved forvaringen, jf. § 26, dersom iverksettingen skal utstå. Oppfyller ikke klageren kravet, kan vedtaket settes i verk straks.

Politiet sørger for at avlivingen skjer. Den skal foregå etter reglene i dyrevernsloven.

§ 26 Ansvar for kostnader

Hundeholderen svarer overfor privatpersoner og det offentlige for nødvendige kostnader ved å gjennomføre tiltak etter denne loven, herunder kostnader til forvaring av hunden.

Politiets krav etter reglene i første ledd er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 27 Erstatningsansvar

Om erstatningsansvar for skade voldt av hund gjelder det som følger av andre lovfestede og ulovfestede regler, bl.a. skadeserstatningsloven § 1-5 om ansvar for dyr og reindriftsloven § 29 om hunder.

§ 28 Straff

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes en hundeholder som forsettlig eller uaktsomt overtrer §§ 4-7 jf. § 9 eller forskrifter eller enkeltvedtak etter §§ 6, 7, 11, 12 eller 13 annet ledd bokstav a til b. Offentlig påtale skjer bare når det finnes påkrevd av allmenne hensyn.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes en hundeholder som forsettlig eller uaktsomt unnlater å forebygge eller avverge at hunden rettsstridig

- angriper eller skader person,
- jager, angriper eller skader dyr, eller
- ved støy eller på annen måte volder urimelig ulempe for øvrig.

Offentlig påtale etter bokstav a og b finner sted dersom den fornærmede krever det eller allmenne

hensyn taler for det. Ved angrep på hjortevilt regnes grunneier, jakt- eller fangstberettiget i området og viltorganene som fornærmet. Offentlig påtale etter bokstav c finner sted dersom allmenne hensyn taler for det.

Med bøter eller fengsel inntil tre måneder straffes den som forsettlig eller uaktsomt

- unnlater å etterkomme pålegg og forbud nedlagt av politiet i samsvar med lovens § 17, eller
- overtrer forbud gitt ved §§ 19, 21, 22 eller ved forskrifter eller enkeltvedtak gitt etter disse bestemmelsene.

På samme måte straffes medvirkning og forsøk.

Kapittel 8. Lovens virkning på Svalbard

§ 29 Svalbard

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold, herunder at forskrifter og enkeltvedtak etter loven skal kunne vedtas av andre instanser enn ellers.

Kapittel 9. Ikraftsetting, Oppheving og endring av andre lover. Overgangsregler

§ 30 Ikraftsetting

Loven trer i kraft 1. januar 2004.

§ 31 Endringer i annen lovgivning

Når loven trer i kraft, endres andre lover slik:

1. Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (straffeloven) § 354 annet og tredje ledd oppheves.

2. Lov 9. juli 1926 nr. 4 om ansvar for skade på bufe ved hund m.v. oppheves.

3. Lov 9. juni 1978 nr. 49 om reindrift § 29 første ledd skal lyde:

Om sikring av hund, opptak av løs hund, avliving av hund, reaksjoner mot hundeholderen mv. gjelder hundeloven.

§ 29 annet til sjette ledd og åttende ledd oppheves. Syvende ledd blir nytt annet ledd.

4. Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (straffeprosessloven) § 3 første ledd nr. 5 og nytt nr. 6 skal lyde:

5) krav om forbrytelse av arverett etter § 73 i arveloven 3. mars 1972 nr. 5,

6) klage over vedtak om omplassering, salg eller avliving av hund eller om forbud mot å ha med hund å gjøre etter hundeloven §§ 22 første ledd og 24, jf. § 25 tredje ledd.

5. Lov 29. mai 1981 nr. 38 om viltet § 52 skal lyde:
Om sikring av hund, opptak av løs hund, avliving av hund, reaksjoner mot hundeholderen mv. gjelder hundeloven.

§§ 53, 54 og 55 oppheves.

6. Midlertidig lov 4. juli 1991 nr. 48 om forbud mot innførsel, hold og avl av farlige hunder oppheves.

7. Lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet (politiloven) § 14 første ledd nr. 1 nytt annet punktum skal lyde:

Bestemmelser om hunder og hundehold fastsettes etter hundeloven.

§ 32 Eldre forskrifter

Forskrifter gitt med hjemmel i lov 4. juli 1991 nr. 48 om forbud mot innførsel, hold og avl av farlige hunder bortfaller når loven her trer i kraft.

Forskrifter om hunder og hundehold gitt med hjemmel i andre bestemmelser som blir opphevet eller endret ved § 31, gjelder til og med 31. desember 2006. Bestemmelser i slike forskrifter bortfaller tidligere dersom

- a) loven her ikke gir noen instans hjemmel til å gi en bestemmelse med det aktuelle innhold,
- b) det blir fastsatt en bestemmelse med hjemmel i loven her som strider mot den eldre bestemmelsen, eller
- c) bestemmelsen blir opphevet av det organ som har vedtatt den.

§ 33 Enkeltvedtak etter eldre lovgivning

Dressurområder for hunder som er lagt ut etter viltloven § 55, består for den tid som ble bestemt av den instans som samtykket i å legge ut området.

Andre enkeltvedtak truffet med hjemmel i bestemmelser som blir opphevet ved §§ 31 og 32, bortfaller når hjemmelen bortfaller dersom ikke hundeloven gir adgang til å treffe slike vedtak. Gjør den det, gjelder vedtaket inntil saken er blitt behandlet på ny av politiet eller annet forvaltningsorgan som kan treffe vedtaket etter loven her.

Michelle Argir

Fra: Jane Jørgensen [janjor@um.dk]
Sendt: 20. juni 2008 12:24
Til: Jane Jørgensen
Emne: VS: FORESPØRSEL OM LOVGIVNING VEDR. HUNDER OG KATTER I NORGE
Vedhæftede filer: Endelig til trykning 141107.doc

Fra: Ormsettrø Stein-Ivar [mailto:Stein-Ivar.Ormsettro@lmd.dep.no]
Sendt: 17 June 2008 15:07
Til: Oslo
Cc: Theis Truelsen; Jane Jørgensen
Emne: FORESPØRSEL OM LOVGIVNING VEDR. HUNDER OG KATTER I NORGE

Vi viser til Deres forespørsel i e-mail av 14. juni 2008.

Dyrevern for hunder og katter er regulert av lov om dyrevern (dyrevernløven) fra 1974. Loven finnes på internett:

<http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftldles?doc=/usr/www/lovdata/all/ni-19741220-073.html&emne=dyrevern>

Av relevante forskrifter hjemlet under loven kan nevnes:

Forskrift om avliving av hund og katt
Forskrift om dyrepensjonater og lignende
Forskrift om velferd for dyr ved ervervsstnæssig omsetning

Disse finnes på internett:

<http://www.lovdata.no/for/st/sf-19741220-073.html>

Vi kan ellers opplyse om at vi vil oversende en ny lov om dyrevelferd til Stortinget for vedtakelse kommende høst. Høringsutkast til ny lov finnes vedlagt.

med vennlig hilsen

Stein Ivar Ormsettrø, fung. avdelingsdirektør, Landbruks- og matdepartementet

Justitsministeriet
Dyrevelfærdskomiteet

Akt.nr. 6

2007 NR. 5410-0660

DEL I - Innledning	4
1. BAKGRUNN	4
1.1 Bakgrunn for lovforslaget	4
1.1.1 Nye retninger innen dyreetikk	4
1.1.2 Dyrs evne til å sanse og føle	5
1.1.3 Forbrukerholdninger	6
1.2 Gjeldende rett	6
1.3 Utkastets intensjon og grunnlag	6
1.3.1 Innledning	6
1.3.2 Viktige nye bestemmelser	9
1.4 Forholdet til annet regelverk	10
1.4.1 Norsk regelverk	10
1.4.2 Menneskerettene	10
1.5 Andre lands rett	11
1.5.1 Nordiske lover	11
1.5.2 Europeisk rett	12
1.5.3 Internasjonal rett	13
DEL II - SENTRALE DELER AV UTKASTET	13
2. Formål, generelt og virkeområde	14
2.1 Formål	14
2.1.1 Gjeldende rett	14
2.1.2 Departementenes vurdering og forslag	14
2.2 Virkeområde	15
2.2.1 Gjeldende rett	15
2.2.2 Departementenes vurdering og forslag	15
3. Generelle bestemmelser	16
3.1 Generelt	16
3.1.1 Gjeldende rett	16
3.1.2 Departementenes vurdering og forslag	16
3.2 Varsling	17
3.2.1 Gjeldende rett	17
3.2.2 Departementenes vurdering og forslag	17
3.3 Kompetanse og ansvar	20
3.3.1 Gjeldende rett	20
3.3.2 Departementenes vurdering og forslag	20
3.4 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger	21
3.4.1 Gjeldende rett	21
3.4.2 Departementenes vurdering og forslag	22
3.5 Medisinsk og kirurgisk behandling	22
3.5.1 Gjeldende rett	22
3.5.2 Departementenes vurdering og forslag	22
3.6 Avliving	24
3.6.1 Gjeldende rett	24
3.6.2 Departementenes vurdering og forslag	24
3.7 Bruk av dyr i forsøk og undervisning	25
3.7.1 Gjeldende rett	25
3.7.2 Departementenes vurdering og forslag	25
3.8 Særskilte forbud	27

3.8.1	Gjeldende rett.....	27
3.8.2	Departementenes vurdering og forslag	27
3.9	Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger.....	28
3.9.1	Gjeldende rett.....	28
3.9.2	Departementenes vurdering og forslag	29
3.10	Merking, presentasjon og reklame	29
3.10.1	Gjeldende rett	29
3.10.2	Departementenes vurdering og forslag	29
3.11	Sporbarhet	30
3.11.1	Gjeldende rett	30
3.11.2	Departementenes vurdering og forslag	30
3.12	Omsetning av produkter fra dyr	30
3.12.1	Gjeldende rett	30
3.12.2	Departementenes vurdering og forslag	30
3.13	Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak	31
3.13.1	Gjeldende rett	31
3.13.2	Departementenes vurdering og forslag	31
4.	Hold av dyr.....	31
4.1	Generelle vilkår for hold av dyr	31
4.1.1	Gjeldende rett.....	31
4.1.2	Departementenes vurdering og forslag	32
4.2	Dyrs levestandard	33
4.2.1	Gjeldende rett.....	33
4.2.2	Departementenes vurdering og forslag	33
4.3	Tilsyn, stell og føring	34
4.3.1	Gjeldende rett.....	34
4.3.2	Departementenes vurdering og forslag	34
4.4	Avl og bioteknologi.....	37
4.4.1	Gjeldende rett.....	37
4.4.2	Departementenes vurdering og forslag	37
4.5	Trening, fremvisning og konkurranser.....	37
4.5.1	Gjeldende rett.....	37
4.5.2	Departementenes vurdering og forslag	38
4.6	Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes.....	38
4.6.1	Gjeldende rett.....	38
4.6.2	Departementenes vurdering og forslag	38
4.7	Utsetting av dyr i naturen	40
4.7.1	Gjeldende rett.....	40
4.7.2	Departementenes vurdering og forslag	40
5.	Viltlevende dyr	40
5.1	Jakt, fangst og fiske	41
5.1.1	Gjeldende rett.....	41
5.1.2	Departementenes vurdering og forslag	41
5.2	Innfanging av viltlevende dyr.....	42
5.2.1	Gjeldende rett.....	42
5.2.2	Departementenes vurdering og forslag	42
6.	administrative bestemmelser og sanksjoner	43
6.1	Tilsyn og vedtak	43
6.1.1	Gjeldende rett.....	43
6.1.2	Departementenes vurdering og forslag	43

6.2	Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr	47
6.2.1	Gjeldende rett.....	47
6.2.2	Departementenes vurdering og forslag	47
6.3	Forbud mot aktiviteter omfattet av loven	48
6.3.1	Gjeldende rett.....	48
6.3.2	Departementenes vurdering og forslag	48
6.4	Overtredelsesgebyr	49
7.	straff.....	50
7.1	Straff.....	50
7.1.1	Gjeldende rett.....	50
7.1.2	Departementenes vurdering og forslag	50
8.	Andre bestemmelser	52
8.1	Etablering av dalaregistre	52
8.1.1	Gjeldende rett.....	52
8.1.2	Departementenes vurdering og forslag	52
9.	ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER	53
9.1	Avgifter og gebyr	53
9.2	Økonomiske konsekvenser for dem bestemmelsene retter seg mot	53
9.3	Administrative konsekvenser	55
DEL III –	LOVFORSLAG OG MERKNADER	55
10.	MERKNADER til bestemmelsene	55
10.1	Lovutkast	93

DEL I - INNLEDNING

I. BAKGRUNN

1.1 Bakgrunn for lovforslaget

Gjeldende dyrevemlov er fra 1974. Siden den gang har det skjedd en betydelig kunnskapsutvikling om dyrs evner og behov. Holdningen til vår omgang med og bruk av dyr har også endret seg. Samtidig har det skjedd store strukturendringer i norsk husdyrbruk siden loven ble vedtatt. Det har blitt færre husdyrbruk, mens bosetningsstørrelsen har økt. Nye arter som struts og hjort er blitt en del av norsk husdyrbruk. Samtidig har oppdrett av fisk utviklet seg til en stor næring. Som en følge av dette, har bruken av fisk i forsøk økt betydelig, og fisk er nå Norges vanligste forsøksdyr. Bruken av forsøksdyr for øvrig har gått ned. Antallet familie- og hobbydyr (inkludert sportsdyr) har økt, og vi har fått flere nye former for hold av familie- og hobbydyr. Bruksområdene utvides stadig. Samtidig er befolkningen generelt blitt mer opptatt av at dyr skal behandles godt. God dyrevelferd er først og fremst viktig av hensyn til dyrene selv, men er også et kollektivt samfunns gode. Det publiseres et betydelig antall vitenskapelige artikler om dyrs evner og behov hvert år, og dyrevelferd har fått langt større betydning innen undervisning og forskning både nasjonalt og internasjonalt.

På bakgrunn av dette ble det ut fra et dyrevelferdsmessig og etisk synspunkt foretatt en bred gjennomgang og vurdering av alt dyrehold i Norge i St.meld nr. 12 (2002-2003) *Om dyrehold og dyrevelferd*, heretter kalt dyrevelferdsmeldingen (www.regjeringen.no/nb/dep/lmd/dok/regpubl/stmeld/20022003/Stmeld-nr-12-2002-2003-.html?id=196533). Meldingen angir mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Et sentralt tiltak er en total gjennomgang av gjeldende dyrevemlov. Følgende mål ble blant annet angitt for gjennomgangen av loven:

- en lov som i større grad gir overordnede rammer for god dyrevelferd,
- en presisering av dyrs status og rettigheter,
- å utrede nødvendige hjemler for mer effektivt å kunne forebygge tragedier som skyldes manglende tilsyn og stell,
- å utrede hjemler for en profesjonell dyrevernforvaltning, og
- å presisere lovens virkeområde i forhold til dyrearter og foreta en grenseoppgang i forhold til andre lover.

Stortinget har gjennom sin behandling av dyrevelferdsmeldingen gitt sin tilslutning til dette, jf Innst.S. nr. 226 (2002-2003) (www.stortinget.no/inns/2002/inns-200203-226.html). På denne bakgrunn ble det ved utgangen av 2003 nedsatt en prosjektgruppe med mandat å gjennomgå gjeldende dyrevemlov med sikte på en total revisjon av loven. Prosjektgruppen har vært underlagt en styringsgruppe, og har knyttet til seg en bredt sammensatt referansegruppe.

1.1.1 Nye retninger innen dyreetikk

Et utbredt moralsyn i Norge i dag er at man skal kunne holde og avlive dyr for viktige menneskelige hensyn. Samtidig mener de fleste at man ikke skal utsette dyr for vilkårlig, tankeløs eller formålsløs avlaving. Det viktigste er imidlertid hvordan dyrene holdes og behandles mens de lever, at avlavingen skjer skånsomt, og at formålet med den aktuelle aktiviteten lar seg forsvare som tilstrekkelig viktig. Tilstrekkelig store nyttehensyn for

mennesker vil ofte medføre at dyret ikke får ivaretatt alle sine behov fullt ut. Likevel kan selv ikke gode formål legitimere en hvilken som helst bruk av dyr.

Talsmenn for nye retninger innen dyreetikk er blant annet Peter Singer og Tom Regan. Begge disse filosofene mener det ikke finnes moralsk relevante egenskaper (som smertefølelse, evne til rasjonell tenking, fri vilje, selvbevissthet eller språk) som innehas av samtlige mennesker og samtidig ikke finnes hos dyr. Dyr, i alle fall de som kan oppleve ønsker og forventninger og smerte, må derfor inkluderes i det moralske «selskap» og gis en moralsk status. Siden dyr, i likhet med små barn, ikke kan holdes moralsk ansvarlig for sine handlinger, er de imidlertid ikke ansvarlige moralske aktører, men moralske subjekter, med rett til å behandles på en moralsk forsvarlig måte. Deres interesser må ivaretas av andre, men vektlegges som en likeverdig part i en etisk avveining. Singer og Regan mener det er forkastelig å bruke menneskets artstilhørighet som kriterium for å avgrense det moralske selskap i forhold til dyr, og at det er galt å vurdere et individs verdi etter deres evne til abstrakt tenkning, språk etc. De mener imidlertid at menneskers interesser stort sett er mer sammensatte og omfattende enn dyrs. Enkelte av disse synspunktene har sympati også utenfor dette miljøet.

Dyrs status er knyttet til en pågående rettighetsdiskusjon. I denne debatten argumenteres det for å gi dyr moralske og juridiske rettigheter utover krav på god eller forsvarlig behandling, og utover de begrensninger som i dag gjelder for bruk av og avliving av dyr. Det argumenteres blant annet for dyrs rett til å få leve og rett til frihet fra fangenskap. Også spørsmålet om hvilke etisk relevante forskjeller som eventuelt begrunner svakere rettsvern for dyr enn for mennesker blir diskutert. Diskusjonen om det etiske grunnlaget for å bruke dyr i strid med deres interesser er vanskelig, blant annet fordi det er vanskelig å finne noen avgjørende og allmenngyldige etiske begrunnelser. Man bruker dyr fordi man har mulighet for og nytte av det, og fordi det har bred aksept i samfunnet. Jakt, fangst og fiske kan i noen grad også forankres i økologiske betraktninger.

1.1.2 Dyrs evne til å sanse og føle

Nyere hjerneforskning har vist at evnen til å sanse og føle ikke oppstår i hjernebarken, slik man trodde før, men i stedet har sitt hovedsete i de utviklingsmessig sett eldste delene av hjernen. Det er derfor naturlig å anta at sanser og følelser som for eksempel sult, frykt, smerte, tilfredshet, glede og raseri oppleves også av dyr. Hjernebarken, som har vokst enormt i relativ størrelse fra de første virveldyr til primatene og mennesket, spiller en viktig rolle for å tolke, modifisere og eventuelt undertrykke følelsene, men de dannes ikke der.

Hvorvidt dyr oppfatter smerte slik som mennesker, har vært sentralt i spørsmålet om mennesker har moralske forpliktelser overfor dyr. Smerte er som andre følelser subjektive, og kan derfor ikke måles direkte verken hos mennesker eller dyr. Ikke alle arter eller individer oppfører seg på samme måte i situasjoner som må antas å medføre betydelig smerte. Mens en hund ofte vil hyle og vri seg, vil en sau vanligvis vise få ytre tegn, uten at man dermed kan slutte at hunder føler mer smerte enn sauer. Det er snarere slik at graden av ytringer kan ses på som evolusjonsmessige tilpasninger. Evnen til å føle smerte og ubehag er viktig for å beskytte kroppen mot vevsskade og for å fremskynde en helingsprosess, for eksempel ved at en skadd fot ikke belastes. Sammenlignes anatomisk oppbygning av nervesystemet, effekt av å gi smertestillende medikamenter, og ikke minst dyrets evne til å lære å unngå situasjoner som tidligere har medført smerte, er det rimelig å konkludere med at i alle fall virveldyr og for eksempel blekksprut føler smerte. For andre virvelløse dyr er situasjonen atskillig mer uviss, og det er stor mangel på kunnskap på området.

1.1.3 Forbrukerholdninger

Produksjon for et konkurransebasert marked og krav til lønnsomhet har ført til et industrilandbruk som mange mennesker reagerer negativt på når de gjøres kjent med forholdene. Opinionsen har i flere tilfeller klart å frembringe strengere lovgivning for produksjonsdyr, blant annet for dyretransport i EU og beitepåbud for kyr i Sverige. I Norge har forbrukerne som gruppe vært mindre tydelige, men medieoppslag omkring norske forhold har likevel bidratt til at oppmerksomheten er blitt skjerpet de siste årene. Den norske opinionsen er fortsatt i stor grad overbevist om at forholdene i norsk husdyrbruk er bedre enn i utlandet. Nordmenn har også relativt større tiltro til myndigheter og fagetater enn det som uttrykkes av forbrukere i Europa for øvrig. Likevel svarer en stor andel av forbrukerne at de mener vi i Norge generelt bør ta mer hensyn til dyrevelferd, og mange forbrukere ønsker å få vite mer om hvordan oppdrettsfisk og husdyr har det.

Holdningsundersøkelser kan indikere en generell oppslutning om at en høy standard på dyrevelferden skal regnes som et kollektivt samfunnsgode som ikke er egnet for å reguleres av markedskreftene alene. Samtidig som større deler av befolkningen har fått en økt distanse til husdyrbruket, opplever både forvaltning og politikere mer påtrykk for å fokusere på dyrs velferd, blant annet gjennom bedre merkeordninger og sporing av produkter.

Også når det gjelder familie- og hobbydyr er det et økende fokus, noe som blant annet kommer til uttrykk gjennom publikumshenvendelser til dyrevernforsvaltningen og mediedekning.

1.2 Gjeldende dyrevernslov

Gjeldende dyrevernslov er fragmentarisk og til dels meget detaljert. Samtidig er visse sentrale deler av norsk dyrehold ikke nærmere regulert gjennom lovens materielle bestemmelser. Som eksempel kan nevnes akvakulturnæringen som nærmest ikke eksisterte da loven ble vedtatt. Tilsvarende gjelder også nye bruksområder og problemområder. Eksempel på det siste er hold av husdyr og tamrein i områder med store rovdyr. Den rettslige standarden i gjeldende lovs § 2 har gjort det mulig å ta høyde for nye aktiviteter overfor dyr, ny kunnskap og endrede holdninger i samfunnet, men brudd på standarden kan være vanskelig å håndheve og straffeforsfølge. Det har derfor vært et klart behov for en nærmere regulering av nye bruksområder for dyr og en mer helhetlig og overordnet lov.

1.3 Utkastets intensjon og grunnlag

1.3.1 Innledning

Dyr er viktige i vårt samfunn og vår kultur. Mennesker holder dyr for å skaffe mat og klær og for en rekke andre formål. I dagens samfunn holder vi dyr ikke minst for hygge, rekreasjon, underholdning og sport. Dyr brukes også i tjenestefunksjoner. Hunder læres eksempelvis opp til nye hjelpefunksjoner, fra å påvise lekkasjer i rørledninger til å varsle eier om forestående epileptiske anfall. I noen av disse sammenhengene er det først og fremst samspillet med dyret som et levende vesen og venn som gir tilfredsstillende og glede, mens dyrene i andre tilfeller fremstår som rene nytteobjekter for våre formål. Eksempelvis gjør genetikken oss i stand til å bruke dyr til fremstilling av komponenter ved produksjon av legemidler, og vil kanskje også kunne gjøre oss i stand til å bruke dyr som organdonorer.

Når mennesker holder dyr, tar vi samtidig kontroll over hele dyrets livsløp, og dyret er prisgitt det stell og den omsorg det blir gitt. Holdt av dyr innebærer med få unntak en frihetsberøvelse og setter nødvendigvis visse begrensninger i forhold til dyrenes normale atferd i naturen. Kommersielt dyrehold kan neppe drives uten at dette forholdet aksepteres. Departementene legger til grunn at kommersielt dyrehold har bred aksept i samfunnet.

Loven skal ivareta hensynet til god dyrevelferd og nedfelle normer for menneskers forpliktelser i møte med dyr, enten de er eide eller ville. Forslaget til ny lov om dyrevelferd hindrer derfor ikke menneskers omgang med og bruk av dyr, men det stilles krav til omsorg, hvordan ulike aktiviteter skal foregå o.l. Økt kunnskap og endringer i holdninger til dyr vil påvirke anvendelsen av loven.

Den etiske plattformen, som dyrevelferdsmeldingen foreslo skal være førende for holdninger til og behandling av dyr i vårt samfunn, har vært sentral i arbeidet med lovutkastet:

- *"Dyr har egenverdi. Håndtering av dyr skal skje med omsorg og respekt for dyrs egenart. Dette innebærer å ta utstrakt hensyn til dyrs naturlige behov og aktivt forebygge sykdom, skader og smerte.*
- *Personer som har dyr i sin varetekt, skal ha kunnskap om dyrets atferdsbehov og dets krav til ernæring, sosialt og fysisk miljø. Personer som har dyr i sin varetekt, har ansvaret for at dyr får dekket sine grunnleggende behov, og at de får forsvarlig hjelp ved sykdom og skade.*
- *Dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet.*
- *Funksjonsfriske dyr - fysisk og psykisk - skal være en forutsetning for alle typer avl.*
- *Før nye tekniske løsninger tas i bruk, skal det sannsynliggjøres at de ikke medfører redusert dyrevelferd. Nye driftsformer må belaste dyrene minst mulig."*

Forslaget til ny lov angir overordnede og generelle føringer for vår omgang med og behandling av dyr. Samtidig er den en fullmaktslov med hjemler for å nedfelle nærmere bestemmelser gjennom forskrift. Loven skal ivareta hensynet til god velferd hos landdyr og fisk og nedfelle normer for menneskers forpliktelser overfor dyr, enten de er eide eller ville.

Tidligere dyrevernavgjøring både i Norge og i andre europeiske land fokuserte primært på at dyr skulle beskyttes mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse. Som følge av økt kunnskap og endringer i samfunnets holdninger, har det vært en utvikling i retning av å legge større vekt på dyrs velferd utover det å beskytte dem mot lidelse. Dette har blant annet kommet til uttrykk gjennom nyere regleverksutvikling, både i Norge og i Europa for øvrig, og begrepet dyrevelferd blir i økende grad anvendt ved utforming av nytt regleverk. At dyrs velferd i økende grad skal vektlegges, står også sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, samt i dens mål og tiltak for å bedre dyrevelferden i Norge. Departementene foreslår derfor at loven skal hete *Lov om dyrevelferd*. Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet animal welfare. Begrepet velferd legger vekt på det positive målet om at dyr skal ha det godt og trives, men omfatter også begrepet dyrevernavgjøring som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.

Lovutkastet angir overordnede prinsipper, og overlater i stor grad til forvaltningen å utforme nærmere forskrifter. Slike forskrifter eksisterer allerede på mange områder, særlig innenfor næringsmessig dyrehold. Det finnes imidlertid dyrehold og aktiviteter som berører forhold som ikke er forskriftsregulert, og hvor det ikke antas å være aktuelt med forskrifter i

overskuelig fremtid. Dette gjelder særlig hold av dyr i hjemmet. Det er vurdert som viktig med overordnede materielle krav til dyrehold som også omfatter slike dyr.

Ved behandling av dyrevelferdsmeldingen pekte Stortingets næringskomité i Innst.S. nr. 226 (2002-2003) på at det i Norge ikke er tradisjon for å behandle fisk som sansende dyr. Departementene understreker at oppdrettsfisk likevel har krav på godt stell og levmiljø på linje med landlevende dyr. Det har de siste årene blitt mye større oppmerksomhet omkring velferd hos oppdrettsfisk. Også innenfor EU får velferd hos fisk mer og mer oppmerksomhet. European Food Safety Authority (EFSA) konkluderer i sin vitenskapelige rapport vedrørende bedøving og slaktning av dyr (www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) med at det er tilstrekkelig dokumentasjon som tyder på at fisk oppfatter frykt og smerte, til at dette bør legges til grunn for velferdsbetraktninger.

Norsk dyrevelferdslov må bygge på holdninger, tradisjoner, verdier og normer blant landets innbyggere, samtidig som den skal legge avgjørende vekt på gjeldende faglig kunnskap. Religion, tradisjon og kultur kan dermed ikke alene være avgjørende for å tillate handlinger som faglig fremstår som dyrevennmessig uforsvarlige. Handlinger som regnes som uforsvarlige kan ikke praktiseres i Norge med henvisning til kulturer, religioner eller tradisjoner der dyr behandles eller omgås på en måte som anses dyrevelferdsmessig uforsvarlig ut fra dokumentert fagkunnskap. Det er for eksempel etter gjeldende dyrevernslov ikke lov til å avlive dyr ved avblødning uten at de er bedøvd, selv om dette er viktig innen enkelte religioner.

Dyrevelferdsmeldingen er et viktig grunnlag for lovforslaget. Som faglig vurderingsgrunnlag for utformingen av en del av lovutkastets materielle bestemmelser, er det innhentet to risikovurderinger fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet: "The ability of the foetus to sense or feel discomfort, pain and stress" (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=0&oid=-2&trg=new&new=-2:15843) og "The ability of various groups of invertebrates to sense and to perceive discomfort, pain and stress when these organisms are exposed to human handling" (www.vkm.no/eway/default.aspx?pid=261&trg=Content_5382&Main_4924=5498:0:10,1611:1:0:0:0:0&MainLeft_5498=5382:17242:1:5499:8::0:0&Content_5382=-2:15845), samt ytterligere 5 faglige utredninger: "Dyrevelferd i akvatisk dyrehold – herunder fremtidens dyrehold" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00013/Rapport_dyrevelferd_13658a.pdf) utarbeidet av NIVA (Norsk institutt for vannforskning), VESO (Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS) og SINTEF (Stiftelsen for industriell og teknisk forskning ved Norges tekniske høgskole (NTN)), "Dyrevelferd på beite" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Rapport_om_dyrevelferd_11407a.pdf) utarbeidet av VESO, "Konsekvenser av menneskelig aktivitet på dyrevelferd hos viltlevende dyr" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Konsekvenser_av_menn_11406a.pdf) utarbeidet av VESO, "Dyrs miljøbehov" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Utredning_om_dyrs_mil_11409a.pdf) utarbeidet av Universitetet for miljø- og biovitenskap (tidligere Norges Landbruks-høgskole) og "Avl og bioteknologi -- utfordringer i forhold til dyrevelferd" (www.mattilsynet.no/mattilsynet/multimedia/archive/00011/Avl_og_bioteknologi_11403a.pdf) utarbeidet av VESO. I tillegg har man tatt hensyn til rapporter fra Vitenskapskomiteen og ulike faginstitusjoner som Mattilsynet har innhentet i tilknytning til anvendelse og utvikling

av regelverk. Departementene tar sikte på at den nye dyrevelferdsloven skal bygge på gjeldende fagkunnskap, og ta høyde for ny kunnskap.

Departementene har vært i kontakt med Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) vedrørende behov for konsultasjoner om lovens innhold. Lovens utforming med overordnede prinsipper gjeldende for alt dyrehold, medfører at det ikke har vært ansett nødvendig å foreta særskilte konsultasjoner i forbindelse med lovarbeidet. Denne avgjørelsen er tatt i forståelse med Sametinget og NRL. Det forutsettes imidlertid at det gjennomføres konsultasjoner med Sametinget og/eller NRL ved fremtidig forskriftsutvikling med relevans for reindriftsnæringen.

1.3.2 Viktige nye bestemmelser

Mange av bestemmelsene i utkastet viderefører gjeldende rett. En del bestemmelser stadfester eller videreutvikler prinsipper som er utledet av gjeldende dyrevernløve eller som er nedfelt i forskrifter gitt med hjemmel i loven. I tillegg foreslås en del nye og viktige krav. Disse presenteres kort nedenfor og er også nærmere omtalt i del II av høringsnotatet.

Kompetente dyreeiere vil gi grunnlag for bedret dyrevelferd. Departementene foreslår derfor en egen bestemmelse om krav til kompetanse for å sikre at blant annet dyreholdere har tilstrekkelige kunnskaper og ferdigheter til å ivareta hensynet til dyrenes velferd.

Det foreslås å innføre varslingsplikt som innebærer at det er en plikt til å varsle tilsynsmyndigheten dersom en har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller annen alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Dette vil bidra til at tilsynsmyndigheten lettere kan komme inn på et tidspunkt som gjør det mulig å hindre utvikling av omfattende dyrelidelse grunnet manglende tilsyn og stell.

Dyreeiere som grovt eller gjentatte ganger har brutt loven, kan i dag fratras retten til å holde dyr. Dette tilligger domstolene å avgjøre. For lettere å kunne hindre store lidelser hos dyr, foreslås adgangen til å frata en person retten til å holde eller ha med dyr å gjøre, lagt til tilsynsmyndigheten. Det gis i loven hjemmel for Mattilsynet til å treffe slike vedtak for å hindre at personer som har foretatt grove og/eller gjentatte brudd på loven skaffer seg nye dyr. Dette vil være et effektivt virkemiddel og er viktig for å hindre påregnelige dyrelidelser.

For å sikre god velferd for dyr, er det viktig at dyrene holdes i et adekvat miljø som de har mulighet til å tilpasse seg. Krav til dyrs ute- og innemiljø er derfor viktig. Forslaget gir mer utfyllende og generelle krav til dyrs levmiljø enn gjeldende dyrevernløve. Samtidig stilles det en rekke generelle krav til dyreholders tilsyn med og stell av dyr. Sammen vil disse bestemmelsene danne et godt grunnlag for fortsatt utvikling i retning av bedre velferd for dyrene. Det gis også mer konkrete bestemmelser om opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak.

Gjeldende dyrevernløve omfatter viltlevende dyr. Loven inneholder imidlertid ingen bestemmelser som er tilpasset slike dyr. Det foreslås i utkastet et eget kapittel med bestemmelser for viltlevende dyr som er tilpasset disse dyrenes livsførsel og behov. Hensikten med disse bestemmelsene er at menneskelig aktivitet som berører viltlevende dyr skal skje på en forsvarlig og god måte.

Forbrukeren vil ved sine valg av produkter kunne påvirke driftsformer. Det vil også kunne oppstå behov for nærmere regulering av omsetningen av visse animalske produkter med

bakgrunn i hensynet til dyrevelferd. Slik regulering må i stor grad ses i sammenheng med internasjonale forpliktelser og harmoniseres med eventuell tilsvarende regulering hjemlet i matloven. Det foreslås derfor en utvidelse av virkeområdet for å kunne regulere omsetning av animalske produkter, og det gis i den sammenheng regler som stiller krav til merking, presentasjon og reklame.

Dyreereiers plikt til å beskytte husdyr og tamrein på beite mot rovvilt videreføres og presiseres. Det samme gjelder for tilsynsmyndighetenes adgang til å fatte vedtak om beiterestriksjoner grunnet rovvilt. Samtidig foreslås det innført i loven en hjemmel som gir dyreereier rett til økonomisk kompensasjon ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner.

Overtredelser av loven er belagt med straff. Straffen vil kunne bidra til etterlevelse av loven og ha en holdningsskapende effekt. Den vil dermed være med på å bidra til å fremme lovens formål og bidra til god dyrevelferd og respekt for dyr. Strafferammen i dagens lov foreslås videreført. I mange tilfeller vil bot være en egnet reaksjonsform. På samme måte som i matloven foreslås derfor en hjemmel til å gi forskrift om forenklet forelegg for brudd på dyrevelferdsloven. Forenklet forelegg vil kun være aktuelt i kurante saker hvor saksbehandlingen er ukomplisert og oversiktlig og der vilkårene for straffbarhet åpenbart foreligger.

1.4 Forholdet til annet regelverk

1.4.1 Norsk regelverk

Dagens dyrevernløvs fastsetter de overordnede hensynene til dyrevelferd. Dette foreslås videreført i ny lov om dyrevelferd. I noen grad er dyrevelferdshensyn også ivarettatt gjennom annet regelverk. Dette vil for eksempel gjelde Viltloven, Lakse- og innlandsfiskloven, Akvakulturloven og Matloven.

Lov om dyrevelferd skal gi føringer for utforming og anvendelse av bestemmelser som vedrører dyrevelferd i andre lover og forskrifter. Der en med hjemmel i forskjellige lover kan regulere eller iverksette tiltak overfor samme aktivitet, er det viktig med god samhandling mellom aktuelle myndigheter, slik at man får en best mulig harmonisering mellom sektorregelverkene. Av hensyn til brukerne av regelverket, bør det tilstrebes at regulering av samme aktivitet etter ulike lover, reguleres i samme forskrift, slik det er gjort i akvakulturdriftsforskriften (www.lovdata.no/cgi-wift/fdles?doc=/sf/sf/sf-20041222-1785.html). Samarbeid om regelverksutforming mellom sektormyndigheter vil også være aktuelt når det gjelder bestemmelser om jakt, fangst og fiske.

I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et tiltak som er lovlig etter en lov, ikke kan gjennomføres fordi det er forbudt etter en annen. Et eksempel kan være hvilke dyrearter det er tillatt å innføre, holde og evt. sette ut i Norge. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

1.4.2 Menneskerettene

I henhold til Den Europeiske Menneskerettskonvensjonen (EMK) har enhver rett til å utøve sin religion. Dette innebærer blant annet rett til tilgang til mat som oppfyller aktuelle religiøse krav. Begrensninger i religionsfriheten er bare tillatt dersom dette er nødvendig i et

demokratisk samfunn og begrunnet i hensyn opplistet i EMK art. 9, herunder hensynet til offentlig moral.

Avliving uten bedøving innebærer stor lidelse for dyret og har lenge vært ansett som dyrevelferdsmessig uforsvarlig både nasjonalt og internasjonalt. European Food Safety Authority (EFSA) har i rapport fra 15. juni 2004 (http://www.efsa.europa.eu/en/science/ahaw/ahaw_opinions/495.html) vurdert dyrevelferdsaspektet ved bedøving og avliving av produksjonsdyr. I rapporten er det konkludert med at avliving uten forutgående bedøving er dyrevelferdsmessig uforsvarlig. Dette er begrunnet med at kutting av hovedblodårer fører til smerte, frykt og stress hos dyret fordi det fortsatt er ved bevissthet. Dyret blir ikke bevisstløst før det har gått en viss tid. For eksempel kan det ta opp til 2,5 minutter før bevissthetstap inntreffer hos fjørfe, opptil 2 minutter hos storfe og opp til 20 sekunder for sau.

Avliving uten forutgående bedøving antas også å stride mot etiske og samfunnsmessige holdninger hos store deler av befolkningen i Norge. På grunnlag av de faglige og etiske aspektene er det i henhold til gjeldende dyrevernslov forbudt å avlive de vanligste matproduserende dyr uten forutgående bedøving. Dette forbudet har ikke vært ansett å stride mot EMK. Departementene ønsker å videreføre forbudet.

EU's rådsdirektiv om beskyttelse av slaktedyr krever bedøving forut for avblødning, men gir adgang til unntak ved religiøs slaktning. Det er opp til de nasjonale myndigheter å avgjøre hvorvidt dette unntaket skal komme til anvendelse, og unntaket praktiseres derfor ulikt innenfor EU. Dette innebærer at en del land tillater slaktning uten forutgående bedøving for å ivareta hensynet til utøvelse av enkelte religioner, mens andre i praksis har et absolutt forbud, bl.a. Sverige. Enkelte andre land har krav om bedøving umiddelbart etter at blodårene er kuttet, eksempelvis gjelder dette Danmark, Finland og Østerrike.

Den Europeiske Menneskerettsdomstol EMD har i dom (*Cha'are Shalom Ve Tsedek mot Frankrike* av 27. juni 2000) fastslått at et forbud mot slakt kombinert med forbud mot import, vil være i strid med EMK. Produkter av rituelt slaktede dyr kan innføres til Norge selv om slik slaktning isolert sett strider mot norsk dyrevelferdslovgivning. Dersom import umuliggjøres på grunn av folke- eller dyrehelsemessige krav som ikke kan oppfylles, må dette eventuelt løses gjennom forvaltningen av dette regelverket og ikke gjennom lempinger i dyrevelferdsloven. Ut fra dette legger departementene til grunn at et forbud i dyrevelferdsloven mot slaktning uten bedøving av dyr i dyrehold, ikke er i strid med EMK.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet er bedt om å foreta en risikovurdering av de dyrevelferdsmessige aspekter ved avliving uten bedøving. På bakgrunn av Vitenskapskomiteens rapport vil det bli foretatt en fornyet vurdering etter offentlig høring av dette lovutkastet.

1.5 Andre lands rett

1.5.1 Nordiske lover

Det foreligger ingen nordisk rettsenhet på området, men alle de nordiske lovene anerkjenner dyrenes rett til god behandling og beskyttelse mot unødig lidelse, sykdom, smerte etc. Generelt er det også et mål å fremme respekten for dyr gjennom å styrke deres stilling i samfunnet. Det varierer hvor klart dette er kommet til uttrykk i de andre nordiske lovene.

Når det gjelder avgrensning av lovene, varierer disse. Den danske og finske dyrevernløven som er fra hhv 1991 og 1996, gjelder alle dyr. Men det fremgår av lovenes materielle bestemmelser at disse primært er ment gjort gjeldende overfor dyr som holdes. Den svenske dyrevernløven fra 1988 gjelder alle dyr som holdes. Islands dyrevernløve fra 1994 gjelder alle dyr, men tar spesielt hensyn til dyr som oppstalles hos og er under tilsyn av mennesker.

Administrativt er det varierende hvilke myndigheter som har det overordnede ansvaret for dyrevernløvgivningen. Den danske loven hører hjemme under Justisministeriet, og tilsynet blir utført av Fødevarerdirektoratets regionale enheter. I Sverige hører loven hjemme under Jordbruksverket.

1.5.2 Europeisk rett

Dyrevelferd omfattes av EØS-avtalen, og gjennom denne har Norge forpliktet seg til å gjennomføre EØS-regelverket på dyrevelferdsområdet. Den foreslåtte lovteksten tar høyde for gjennomføring av slikt regelverk, men den konkrete gjennomføring av disse reglene vil skje gjennom forskrifter hjemlet i loven. De relevante rettsaktene, som alle er en del av EØS-avtalen per i dag, er:

- Forordning om transport av levende dyr og tilknyttede aktiviteter
- Direktiv om beskyttelse av slaktedyr
- Direktiv om beskyttelse av kalver
- Direktiv om beskyttelse av svin
- Direktiv om beskyttelse av produksjonsdyr
- Direktiv om beskyttelse av eggleggende høner
- Direktiv om beskyttelse av forsøksdyr

De fleste av rettsaktene fastsetter minimumsbestemmelser. Dette innebærer at de enkelte medlemsland kan stille strengere krav til dyrevelferd på nasjonalt grunnlag, samt gi utfyllende regler.

EU har ikke noen overordnet rettsakt om dyrevelferd generelt. Som oppfølging av Amsterdamtraktaten, ble det imidlertid utarbeidet en protokoll om beskyttelse av og velferd for dyr. I denne protokollen slås det fast at det foreligger et ønske i EU om å sikre bedre beskyttelse og respekt for dyrevelferd ved utarbeidelse av fellesskapsregelverk, under forståelse av at dyr kan sanse og føle. Europakommisjonen har vedtatt en handlingsplan for å bedre dyrevelferden i EU, og det arbeides på flere områder for å bedre velferden for dyr.

I og med at EU ikke har et helhetlig regelverk på dette området, har flere europeiske land egne lover og regler for beskyttelse og ivaretagelse av dyr. De ulike land har vektlagt ulike forhold knyttet til dyrevelferd og lovene er avgrenset ulikt. De første dyrevernløvene i Europa fokuserte primært på at man skal beskytte dyr mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse og ikke utsette dyr for urettmessige handlinger. De fleste europeiske lover bygger fortsatt på dette. Når det gjelder lovenes omfang, omfattes i all hovedsak virveldyr og dyr som holdes i fangenskap.

Av nyere europeisk lovgivning av interesse for den norske lovrevisjonen, kan nevnes dyrevelferdsloven for England og Wales fra 2006 som reflekterer flere europeiske trender innen dyrevelferd. Den inneholder mange elementer som det er lagt vekt på også i utarbeidelsen av utkast til ny norsk lov om dyrevelferd. Loven for England og Wales omfatter

virveldyr, i hovedsak virveldyr som holdes, og har mange konkrete eksempler på hva som tillates og ikke tillates. Loven tillegger dem som har ansvar for dyr, plikt til å iverksette alle rimelige tiltak for å sikre dyrevelferden. Det er også gitt krav om å forebygge lidelse. Loven gir også bestemmelser om egnet miljø, muligheten for å utøve normal atferd, behovet for å holdes sammen med eller atskilt fra andre dyr samt frihet fra smerte, lidelse, skade og sykdom.

1.5.3 Internasjonal rett

Europarådet som er en sammenslutning av 44 europeiske medlemsland, arbeider innen flere rettsområder. Ett av disse er dyrevelferd. Rådet har som siktemål å komme frem til felles løsninger og felles regler innenfor de respektive områder. Innen dyrevelferd har Europarådet utarbeidet fem konvensjoner om beskyttelse av dyr som Norge har ratifisert:

- Konvensjon om beskyttelse av dyr som holdes for landbruksformål (produksjonsdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll
- Konvensjon om beskyttelse av kjæledyr (kjæledyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av dyr under internasjonal transport (transportkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av slaktedyr (slaktedyrkonvensjonen)
- Konvensjon om beskyttelse av virveldyr som brukes til eksperimenter eller andre vitenskapelige formål (forsøksdyrkonvensjonen) med tilleggsprotokoll

Under produksjonsdyrkonvensjonen er det nedsatt en permanent komité som har i oppdrag å utarbeide anbefalinger om hold av produksjonsdyr. Det er til nå utarbeidet anbefalinger for hold av følgende arter: svin, storfe, pelsdyr, sau, geit, høns, struts, tamand, moskusand, hybrider av tamand og moskusand, gås, kalkun og oppdrettsfisk. Det er for tiden under arbeid anbefaling om hold av kanin.

Konvensjonene med tilhørende anbefalinger er bindende for de landene som har ratifisert disse, men det er opp til det enkelte land å gjennomføre reglene nasjonalt enten i lovgivning eller i administrativ praksis. Det tilligger heller ingen sanksjonsmuligheter i konvensjonene dersom disse ikke følges opp eller overholdes nasjonalt. Norsk holdning er at man så langt mulig skal gjennomføre Europarådets konvensjoner og anbefalinger i norsk rett. Disse vil således være førende for norsk regelverk. Så langt mulig har man i arbeidet med ny dyrevelferdslov vurdert og innarbeidet relevante bestemmelser vedtatt under Europarådet.

Andre internasjonale organisasjoner som Norge er med i, og som arbeider med eller som har betydning for dyrevelferdsområdet, er verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie - OIE) og verdens handelsorganisasjon (World Trade Organisation - WTO). Dyrevelferd er en del av OIEs engasjement og ansvarsområde. OIE arbeider med retningslinjer for behandling av dyr innen flere områder, foreløpig først og fremst relatert til transport og avlaving. WTO inkluderer ikke dyrevelferd direkte, men retningslinjer fra OIE kan få betydning for praktiseringen av handel etter avtaler under WTO.

DEL II - SENTRALE DELER AV UTKASTET

2. FORMÅL, GENERELT OG VIRKEOMRÅDE

2.1 Formål

2.1.1 Gjeldende rett

I gjeldende dyrevernelov er formålbestemmelsen og en generell bestemmelse om god behandling av dyr samlet i § 2. Av bestemmelsen fremgår at lovens formål er at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse.

2.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at formålet til den nye loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. God dyrevelferd og respekt for dyr er viktige elementer i den etiske plattformen i dyrevelferdsmeldingen. Dyr skal håndteres med omsorg og respekt. Det skal tas utstrakt hensyn til dyrenes naturlige behov, og dyr skal holdes i miljø som gir god livskvalitet. Disse elementene skal i lys av lovens formål ivaretas gjennom mer konkrete materielle bestemmelser i loven.

Det vil fortsatt være viktig å forebygge lidelse. Dette følger naturlig av at fravær av lidelse har stor betydning for dyrs velferd. Plikten til å forebygge lidelse fremgår også uttrykkelig av lovens materielle bestemmelser.

Hold og bruk av dyr er grunnleggende og viktig i vårt samfunn. Vi skal fortsatt holde dyr for produksjon av mat og andre produkter, samt for rekreasjon og glede. Vi skal også fortsette å høste av naturens ressurser gjennom jakt, fangst og fiske. Lovens intensjon er ikke å hindre alle påkjenninger for dyr. Ethvert liv, både i dyrehold og i vill tilstand, innebærer ulike former for belastninger. Dyr i fangenskap vil heller ikke kunne få ivarettatt alle sine behov fullt ut. Samtidig er det noen grenser for hva vi, ut fra våre behov, lovlig skal kunne utsette dyr for. Også når behovet for å påføre dyr lidelser anses særlig tungt, går det en grense for hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig og dermed lovlig.

Dyrevelferd er tatt inn i norsk språkbruk fra det engelske begrepet animal welfare. Begrepet tar utgangspunkt i det enkelte dyret og dets situasjon. Dyrevelferd er et komplekst begrep og forskere har foreslått ulike definisjoner. Den følelsesbaserte tilnærming tar utgangspunkt i den subjektive, mentale tilstanden hos dyret. Det er dermed dyrets følelser som frykt, smerte, frustrasjon, velbehag og lystfølelse, eller snarere balansen mellom positive og negative opplevelser, som er bestemmende for velferden. Universitetet for miljø og biovitenskap tar utgangspunkt i dyrs følelser og gir følgende definisjon av dyrevelferd: *"Dyrevelferd er individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø"*. Den funksjonalitetsbaserte tilnærming analyserer dyrets mestring av miljøet, eller som Broom (1986) beskriver dyrevelferd: *"Dyrets tilstand i dets forsøk på å mestre de utfordringer som miljøet gir til enhver tid"*. Utgangspunktet til definisjonen er at dyret forsøker å opprettholde likevekt i sine fysiologiske systemer. Den naturbaserte tilnærmingen til dyrevelferd legger stor vekt på at dyret har mulighet til å utøve artsspesifikk, naturlig atferd og utfolde sitt biologiske potensial. Dette synet står sterkt for eksempel innen økologisk husdyrproduksjon. I praksis ser man ofte at resultatet av en dyrevelferdsmessig vurdering blir relativt likt, uavhengig av hvilken definisjon som velges. Valget av definisjon kan imidlertid innvirke på valget av vitenskapelig metode. Tar man utgangspunkt i dyrets mestringsevne vil det for eksempel ofte være nærliggende å studere fysiologiske parametere, mens det vil være mer nærliggende å studere dyrenes atferd i naturlige omgivelser hvis

utgangspunktet er deres naturlige behov. Den følelsesbaserte tilnærmingen tar gjerne utgangspunkt i preferansetester.

Formålet med loven er også å fremme respekt for dyr. Dette utgjør en endring i forhold til ordlyden i gjeldende dyrevernlov. Lovens formål om god dyrevelferd og respekt for dyr vil i stor grad henge sammen. God dyrevelferd vil være et godt grunnlag for respekt. På samme måte vil respekt for dyr bidra til god velferd. Loven skal bidra til at dyr anerkjennes ut fra egenverdi og egenart. Krav om respekt for dyr innebærer rammer for bruk og avlaving av dyr også utover det som følger av rene velferdsbetraktninger.

2.2 Virkeområde

2.2.1 Gjeldende rett

Virkeområdet for vår første dyrevernlov av 1935 omfattet dyr generelt uten at begrepet var definert nærmere. Dette medførte at det til tider ble reist tvil om hvilke dyreslag loven omfattet. Diskusjonen dreide seg først og fremst om de høyerestående dyrene. Virkeområdet ble derfor endret ved lovrevisjonen i 1974, og de dyreslagene loven omfattet ble angitt. Selv om dette medførte en innskrenkning av lovens anvendelsesområde, var endringen motivert ut fra praktiske hensyn for å få slått fast med sikkerhet hvilke dyr som omfattes. Dette dreier seg om pattedyr, fugler, padder, frosk, salamander, krypdyr, fisk og krepsdyr, uavhengig av om de er eide eller villlevende. Dyr som blekkspruter, skorpioner, insekter m.v. omfattes ikke av loven. Det geografiske virkeområdet er regulert i § 33 som gjør loven gjeldende på Svalbard, med unntak for kapittel VII.

2.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å videreføre en avgrensning av loven til å omfatte nærmere angitte dyr (inkludert fostre). Dette er dyr som ut fra gjeldende kunnskap, med høy grad av sannsynlighet kan ha positive og negative opplevelser. Loven omfatter således pattedyr, fugler, krypdyr, amfibier, fisk, tiftokreps, blekksprut og honningbier, og gjelder uavhengig av om dyrene er holdt av mennesker eller ikke.

Departementene har fått en utredning fra Vitenskapskomiteen for mattrygghet om virvelløse dyrs evner til negative opplevelser som for eksempel smerte. På grunnlag av Vitenskapskomiteens vurdering foreslås at blekksprut og honningbier blir omfattet av loven. Blekksprut blir omfattet fordi disse dyrene mest sannsynlig har evne til å føle smerte og stress. Honningbier omfattes ettersom Vitenskapskomiteen anser disse for å være sosiale insekter med en vel utviklet hjerne og evne til å lære. Bier som holdes i produksjon bør derfor sikres god røkt og godt oppvekstmiljø. Samtidig forelås virkeområdet snevret inn fra krepsdyr til tiftokreps. Dette ut fra Vitenskapskomiteens vurdering av disse artenes nervesystem.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet har uttalt at pattedyrfostre har smertepersepsjon, i hvert fall fra siste tredjedel av drektigheten. Rapporten legger til grunn at det bør vurderes å gi fostre smertestillende behandling i enkelte tilfeller, og at drektige dyr bør behandles spesielt forsiktig av hensyn til fostrenes velferd. Denne rapporten omhandler også prenatalt stress og viser at forholdene under fosterstadiet kan ha negative virkninger på senere stadier av dyrets liv. Loven er derfor ment å omfatte også fostre fra det stadium det er fare for at de kan påføres prenatalt stress som har virkning også etter fødsel, samt føle smerte, stress o.l.

Departementene har vurdert en rettslig forsvarlighetsstandard for alle dyr. Hensikten med en slik standard ville være å hindre formålsløst skadeverk overfor dyr og å ha en rettslig standard for alle dyr som holdes eller brukes av mennesker uavhengig av utviklingsnivå. Det ville ikke være aktuelt å la lovens sanksjonsbestemmelser gjelde for en slik rettslig standard. Departementene har derfor kommet til at loven ikke bør ha en forsvarlighetsstandard for alle dyr, ettersom den ikke ville ha verdi utover å være en moralsk oppfordring.

Det er videre vurdert om loven bør omfatte alle dyr som holdes av mennesker, i tillegg til de arter som spesifikt er omfattet. Den svenske dyrevermloven bruker husdyr og fangenskap som avgrensingskriterium. Dette ut fra en etisk forpliktelse basert på den store innflytelse mennesket har på deres liv. Departementene har imidlertid kommet til at loven ikke bør ha dyrehold som avgrensingskriterium, fordi en ikke vil gi eksempelvis eide virvelløse dyr vern i motsetning til viltlevende artsfrender. Videre ønsker en å unngå at forvaltningen bruker ressurser på tilsyn med hold av dyr som etter dagens kunnskap ikke har bevisst opplevelse av smerte og påkjenninger.

Det foreslås at lovens virkeområde skal gjelde alle forhold som påvirker velferden for dyr og respekt for dyr. Dette innebærer at loven også omfatter animalske produkter i den grad forhold knyttet til produksjon, omsetning m.v. er av betydning for å ivareta lovens formål.

Det foreslås et vidt geografisk virkeområde. Lovens formål tilsier at loven bør gjelde uansett hvor man er innenfor norsk jurisdiksjon. Dyr som holdes ombord på skip eller på en innretning på norsk sokkel, bør ha samme vern som dyr som holdes på land. I tillegg kommer at området for hvor dyr holdes kan bli utvidet.

Det vil være rimelig å gi dyr på Svalbard, Jan Mayen og bilandene den samme lovmessige beskyttelse som den som gjelder for dyr som lever på fastlandet eller i sjøområdene utenfor kysten. På grunn av den særegne forvaltningsstrukturen som gjelder for disse områdene, vil tilsyns- og vedtaksmyndighet bli tillagt andre organer enn Mattilsynet. For Svalbard vil Sysselmannen være naturlig håndhever av de administrative bestemmelsene i loven. Slik myndighetsplassering kan skje med hjemmel i den foreslåtte § 32.

3. GENERELLE BESTEMMELSER

3.1 Generelt

3.1.1 Gjeldende rett

I henhold til gjeldende dyrevermlov § 2 skal det tas hensyn til dyrs instinkt og naturlige behov, samt at dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødig lidelse.

3.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform foreslås innarbeidet i noen generelle prinsipper for vår kontakt med og behandling av dyr, i tillegg til at den innarbeides i andre mer konkrete bestemmelser.

Et mål for revisjonen av dyrevermloven har vært å presisere dyrs status og rettigheter. Departementene foreslår derfor å tydeliggjøre dette gjennom bruk av begrepet egenverdi i den generelle bestemmelsen. Dyrs egenverdi står sentralt i dyrevelferdsmeldingens etiske plattform. Egenverdi innebærer at dyr skal behandles forsvarlig og med respekt uavhengig av om de har noen økonomisk eller annen nytteverdi for mennesker. Det at loven beskytter dyr

ikke bare av hensyn til mennesker, men også av hensyn til dyrene selv, kan ha betydning for tolkningen av lovens bestemmelser. Gjeldende lov er uklar med hensyn til spørsmålet om hvem loven primært beskytter, og det er fra flere hold hevdet at gjeldende lov ikke primært er begrunnet i hensynet til dyrene. Departementene foreslår at dette tydeliggjøres i loven.

Det er i mange sammenhenger hevdet at begrepet unødig lidelse er for upresist. Begrepet unødig lidelse kan forstås slik at dyr aktivt kan påføres lidelse såfremt lidelsen ikke kan betraktes som unødig. Departementene ønsker i stedet å tydeliggjøre en plikt til både å behandle dyr godt og forebygge fare for unødige påkjenninger og belastninger. Det er ikke meningen at loven skal beskytte dyr mot enhver påkjenning. Det viktige er at man søker å hindre fare for påkjenninger og belastninger som er unødvendige eller uakseptable, og som kan unngås. Enkelte påkjenninger er naturlig i dyrs liv. Det må legges vekt på om påkjenningen er forårsaket av mennesker, hva som er formålet med å utsette dyr for slik påkjenning og om handlingen er allment akseptert. Det foreslås derfor å beholde unødig som et vurderingskriterium i lovteksten. Ikke bare lidelse, men også unødige påkjenninger og belastninger bør unngås. For å tydeliggjøre dette foreslås å erstatte begrepet lidelse med påkjenninger og belastninger.

Det foreslås at det skal tas hensyn til dyrs fysiske og mentale behov ut fra deres egenart og evne til å ha positive og negative opplevelser. Dette innebærer en modernisering av begrepene sammenlignet med gjeldende lovs bruk av ordene instinkt og naturlig trong. Mulighetene til å kunne følge instinkter og utøve naturlig atferd er sentrale elementer i dyrs mentale behov. Både innenfor næringsmessig dyrehold og i familie- og hobbydyrehold er de mentale behovene ofte ikke godt nok ivarettatt. Med formuleringen "ut fra deres egenart" ønsker departementene å peke på at dyr har ulike behov og særegenheter som må ivaretas, avhengig av art, rase, alder, kjønn m.v.. Også individuelle behov hos det enkelte dyr kan være relevant i denne sammenhengen.

Dyrevelferdsmessige vurderinger bør generelt bygge på et solid faktagrunnlag. På den annen side kan det å skulle bevise alt med vitenskapelige undersøkelser gjøre at vi mister evnen til innlevelse og sunn fornuft. Det er ikke gitt at alt som måles betyr noe, og det er heller ikke sikkert at det som betyr mest lar seg måle. Det er stor mangel på kunnskap om dyrs atferd under naturlige forhold, hvordan de har det og hvilke evner de har. Det vil derfor også være behov for å treffe skjønnsmessige beslutninger.

Gjeldende lovs § 2 har vært førende for tolkning og anvendelse av dyrevernloven både i konkrete saker og ved utforming av forskrifter. Forslagets § 3 vil tilsvarende være førende for tolkning og anvendelse av denne loven.

3.2 Varsling

3.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov inneholder ingen bestemmelser om varsling der dyr lider.

3.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Et viktig mål med gjennomgangen av dyrevernloven har vært å utrede hjemler for mer effektivt å kunne forebygge store lidelser hos dyr som følge av manglende tilsyn og stell. Slike hendelser skyldes oftest økonomiske problemer, tidspress, ensomhet, sykdom eller andre personlige problemer hos dyreholder og vil i begrenset grad kunne fanges opp gjennom

tilsynsmyndighetenes ordinære tilsyn. Tilsynsmyndigheten er derfor avhengig av å bli varslet spesielt for å få kjennskap til slike forhold.

Med bakgrunn i de mange tragiske hendelsene der flere dyr oppdages døde eller døende som følge av manglende føring og stell, er spørsmålet om årsakssammenhenger, mulige tiltak for å forbygge slike hendelser samt muligheter for å avdekke konkrete forhold som er i ferd med å utvikle seg til tragiske hendelser som berører både dyr og eier, et stadig aktuelt tema. Slike hendelser finner i følge Mattilsynet som oftest sted i utkantstrøk, hos enslige gårdbrukere som ofte står mer eller mindre utenfor det organiserte landbruket. Stoltbet og skamfølelse kan gjøre at gårdbrukeren ikke ber om hjelp fra naboer eller andre. I tillegg til at slike hendelser helt akutt er dypt tragiske for både dyreeier og dyr, kan de også gi mer langsiktige konsekvenser som forbud mot å ha dyr, og i verste fall ødelegge livsgrunnlaget for personer med næringsbasert dyrehold.

Departementene foreslår å innføre varslingsplikt som et viktig virkemiddel for å kunne avdekke situasjoner som kan utvikle seg til en alvorlig dyreværnsak. Varslingsplikten slår inn i tilfeller der man har grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

I enkelte tilfeller vil personer gjennom sin yrkesutøvelse få kjennskap til alvorlig dyremishandling eller vanstell. Dette vil for eksempel gjelde veterinærer og helsepersonell, men også andre yrkesgrupper som prester, advokater m.fl. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått å pålegge slike yrkesgrupper en varslingsplikt. Denne skulle gå foran annen lovbestemt taushetsplikt, og ble ansett som et viktig virkemiddel for å forebygge dyrelidelser. Det har derfor vært vurdert om disse grupperes yrkespålagte taushetsplikt skal vike for plikten til å varsle om alvorlig dyremishandling eller vanskjøtsel. For flere av disse gruppene, er det viktig å opprettholde et tillitsforhold til klient/pasient, noe som taler for at man skal være tilbakeholdne med å pålegge dem en varslingsplikt. Noen yrkesgrupper har i dag en varslingsrett, mens andre kan varsle om uholdbare forhold etter samtykke fra klient/pasient.

Det foreslås at varslingsplikten gjelder med de begrensninger som følger av annen lovgivning, og den vil således ikke gå foran annen lovbestemt taushetsplikt. Det har vært vurdert å nedfelle i lovteksten en rett for enkelte profesjoner til å varsle uten hinder av deres taushetsplikt etter annet lovverk. Det bes om høringsinstansenes syn på dette.

Dyrehelsepersonell og helsepersonell vil i større grad enn andre yrkesgrupper kunne få kjennskap til alvorlige dyrelidelser. Dyrehelsepersonell har plikt til å arbeide for velferd hos dyr og etisk forsvarlig dyrehold, og deres taushetsplikt omfatter ikke varsling om dyremishandling og vanskjøtsel. Dyrehelsepersonell vil derfor omfattes av dyrevelferdslovens varslingsplikt.

Siden sakene er sammensatt av både helserelevante og sosiale aspekter i tillegg til de dyrevelferdsmessige sidene, er det nødvendig med et samarbeid mellom alle involverte parter, eksempelvis helsepersonell, dyrevelferdsmyndigheter og landbrukets eget organiserte nettverk. Det er nødvendig at uregelmessigheter fanges opp og bekymringsmeldinger videreføres på en slik måte at både eier og dyr kan underlegges en helhetlig oppfølging og hjelpes på tidligst mulig tidspunkt.

Når det gjelder personell innen helse- og sosialsektoren, er det viktig at disse har en rett til å varsle uten hinder av taushetsplikten. For helsepersonell gjelder allerede i dag etter

helsepersonelloven en rett til å gi opplysninger videre på visse vilkår. For å tydeliggjøre helsepersonells varslingsrett også i dyrevernsaker, foreslås det å gjøre endringer i helsepersonelloven § 23. For andre innen denne sektoren, som har sin taushetsplikt forankret gjennom forvaltningsloven, vil den åpning som allerede ligger i fvl § 13 b nr 6 gi anledning til å varsle om forhold der det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell.

For øvrige yrkesgrupper som har taushetsplikt pålagt i forvaltningsloven, er det på samme måte allerede anledning til å varsle om forhold der det er grunn til å tro at dyr blir utsatt for mishandling eller alvorlig svikt vedrørende miljø, tilsyn og stell. Møte har vært avholdt med berørte departementer på embetsnivå for å avklare dette.

Det har vært vurdert hvorvidt varslingsplikten også skal gjelde for personer som er unntatt fra vitneplikt etter straffeprosessloven § 122. Dette gjelder blant annet ektefelle og slektninger i rett opp- og nedstigende linje. Spørsmålet er om de hensyn fritak for vitneplikten skal ivaretas, bærer så langt at de slår igjennom overfor varslingsplikten som skal beskytte dyr mot lidelse. Den nærstående vil kunne komme i et følelsesmessig dilemma, da en konsekvens av varselet kan bli straffeforfølgning av den som har brutt dyrevelferdsloven. Hensynet bak varslingsplikten er å hindre og/eller avslutte dyrelidelser. Dette er et viktig hensyn, men bør etter departementenes mening ikke veie tyngre enn hensynet til nærstående i disse tilfellene. Det foreslås derfor at nærstående unntas fra varslingsplikten i tråd med gjeldende strafferettslige prinsipper.

Personer som har fått besøk av tilsynsmyndigheten etter varsel fra publikum, ønsker som regel å få vite hvem som har varslet. Den som har varslet, ønsker i de fleste tilfeller å være anonym. Dersom folk er redd for at den varselet gjelder kan få vite hvem som har meldt fra, vil de ofte ikke oppgi sin identitet eller la være å kontakte tilsynet. Et varsel antas å være mer troverdig dersom identiteten til den som varsler er kjent for tilsynet, selv om også anonyme meldinger normalt følges opp. Tilsynet kan også ha behov for å ta kontakt med den som har varslet, for å få flere opplysninger. Forvaltningens behov for å kunne holde tilbake opplysninger om hvem som har varslet, ivaretas gjennom forvaltningsloven og offentlighetslovens bestemmelser.

Forslaget innebærer videre en plikt til å melde fra der et større antall ville eller forvillede dyr er utsatt for sykdom, skade eller annen lidelse utenom det som må anses normalt. Hensikten med denne varslingsplikten er å gjøre tilsynsmyndigheten kjent med slike forhold slik at nødvendige tiltak kan iverksettes. Denne plikten er begrenset til å gjelde der lidelsen omfatter et større antall dyr. Plikten gjelder imidlertid også uten at noen har brutt dyrevernsloven. Det har ingen praktisk hensikt å melde fra til myndighetene om en enkelt skadet villfugl. Situasjonen er imidlertid en annen hvis et stort antall dyr er involvert og den totale mengde lidelse er meget stor. Varsel vil da både kunne hindre fortsatt lidelse hos de dyrene som er rammet, og forebygge lidelse hos andre dyr. Oljesøl eller naturkatastrofer som ras og flom samt smitteutbrudd, er typiske eksempler på årsaker til at et større antall dyr lider eller står i fare for å lide. Når Mattilsynet eller politiet mottar varsel, må disse gjøre en vurdering av hvilke tiltak som bør iverksettes.

Ved oljesøl der mange sjøfugl er tilgriset, vil den enkeltes plikt begrense seg til varslings om forholdet. Hvorvidt det skal settes i verk tiltak for å redde fugl, må vurderes konkret i hvert tilfelle av de kompetente myndigheter. Både dyrevelferds- og naturforvaltningsmyndighetene bør i fellesskap vurdere om det skal iverksettes tiltak. Det bør her legges vekt på

belastningene på dyret, kostnadene ved tiltaket og hvorvidt tiltaket har betydning for overlevelse av truede bestander. Det antas å være lite hensiktsmessig å iverksette kostnadskrevende tiltak som innebærer store belastninger for de enkelte dyr der dette ikke har noen betydning for bestanden.

Det har vist seg svært vanskelig å plassere ansvaret for både friske og syke eller skadde forvilledde katter. Disse dyrene er verken ville eller eide. Ved melding om at et større antall forvilledde katter blir utsatt for lidelse, for eksempel sult og tørst, sykdom og skade, må myndighetene vurdere situasjonen og evt iverksette de tiltak som er nødvendig.

3.3 Kompetanse og ansvar

3.3.1 Gjeldende rett

God behandling av dyr forutsetter kunnskap, men gjeldende lov inneholder ingen eksplisitte krav til reell eller formell kompetanse hos dyreholder. Enkelte forskrifter hjemlet i dyrevernloven inneholder konkrete krav til reell og formell kompetanse. Disse bestemmelsene er hjemlet i gjeldende lov § 30, som er en generell forskriftshjemmel.

3.3.2 Departementenes vurdering og forslag

En av hovedstrategiene i dyrevelferdsmeldingen er å øke kunnskapen og bevisstheten rundt dyrevelferd. Innspill til meldingen og under lovprosessen viser at det er en utbredt oppfatning at dyr har krav på å bli behandlet godt. Dyreholdere må derfor være bevisste på at de har et stort ansvar. Kunnskap bør komme forut for alt dyrehold og annen aktivitet overfor dyr, eksempelvis jakt. Det foreslås derfor å lovfeste et krav om at dyreholdere skal sørge for at dyr blir ivaretatt av tilstrekkelig og faglig kompetent personell som har den nødvendige kunnskap og ferdigheter. Etter departementenes vurdering vil økt fokus på kompetanse kunne bidra til et betydelig løft for dyrevelferden. Lovutkastets krav omfatter realkompetanse. Eventuelle krav om formell kompetanse må nedfelles i forskrifter hjemlet i loven.

Det er tradisjon i vår kultur for å ønske å stefle godt med dyr. Aktive nærings- og interesseorganisasjoner er en del av grunnlaget for at mange dyreholdere i Norge har kompetanse om dyrevelferd for en del arter og produksjonsformer som er vanlig i dag. Samtidig stiller moderne husdyrhold ofte økende krav til kunnskap om dyrs fysiske og mentale behov for å kunne sikre velferden i forbindelse med økt bruk av automatiserte løsninger og stordrift. Det registreres også et økende hold av familie- og hobbydyr. En kompetanseheving vil redusere faren for vanstell som skyldes uvitenhet.

Innholdet i kompetansekravet vil variere over tid og med de aktuelle aktiviteter og dyrearter. For eksempel er det særlig kompetansekravende å drive et landanlegg for settefisk, mens det ikke kreves like store kunnskaper for å holde et fåtall kjæledyr på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Det nærmere innholdet i kompetansekravet må videreutvikles i praksis. Dette kan for eksempel skje gjennom prinsipielle avklaringer av loven, og i forskrifter og retningslinjer til disse.

Lang erfaring eller formell opplæring er faktorer som taler for at en person har nødvendig kompetanse. Dette gjelder imidlertid ikke ubetinget. Tilsynsmyndigheten har erfart at det finnes tilfeller der personer, på tross av lang erfaring eller formell opplæring, ikke har tilstrekkelige kunnskaper eller ferdigheter til å ivareta dyrevelferden. Dessuten vil det ofte være ny kunnskap som en bør sikre seg at også erfarne utøvere blir kjent med. Som eksempel

kan nevnes utvikling av kunnskap, holdninger og regelverk når det gjelder bruk av bedøvelse og smertelindring innenfor dyrehold i næring.

Det er i flere særlover hjemlet et krav til kompetanse hos den som utøver eller er ansvarlig for en aktivitet. Slike kompetansekrav er begrunnet i andre hensyn enn dyrevelferd, men vil i noen grad også kunne ivareta dyrevelferdshensynet. For eksempel stilles det kompetansekrav til fiskeoppdrettere i akvakulturlovgivningen og til fiskere i saltvannsfiskelovgivningen. Også villtlovgivningens krav til jegeres kompetanse, vil i stor grad ivareta dyrevernhensyn. I den grad det er hensiktsmessig, bør kompetansekrav i ulikt regelverk harmoniseres slik at det ikke oppstår motstrid.

I mange saker om dyrevelferd er personer med helsemessige eller sosiale problemer involvert. Disse personene vil ikke alltid være kompetent til å ivareta dyrene, samtidig som de har ønske om å holde dyr. Ønsket om å holde dyr kan ikke veie tyngre enn kravet om at dyr skal holdes av kompetente personer.

Det foreslås en bestemmelse om at foresatte ikke skal la barn under 16 år ha et selvstendig ansvar for dyr. Dette innebærer at foresatte pålegges et overordnet ansvar for dyreholdet. Foresatte har en plikt til å skaffe seg den nødvendige kunnskap og påse at dyreholdet utøves på forsvarlig vis slik at lovens materielle bestemmelser overholdes. I noen tilfeller vil foresatte måtte involvere seg aktivt for sikre godt dyrehold. En lignende bestemmelse er nedfelt i Europarådskonvensjonen om beskyttelse av kjæledyr der det legges til grunn at kjæledyr ikke skal selges til barn under 16 år uten samtykke fra foresatte. Den danske dyrevernloven inneholder en tilsvarende bestemmelse.

Det foreslås videre en bestemmelse om at dyr ikke skal overlates til personer som det er grunn til å tro ikke kan eller vil behandle dyret forsvarlig. Dette er en lovfesting av det som tilsynsmyndigheten tidligere har tolket inn under gjeldende dyrevernlov § 2. Begrunnelsen for forslaget er at det er en fare for at dyret ikke behandles forsvarlig dersom det overlates til en person som ikke kan eller vil behandle det forsvarlig.

Det foreslås en vid hjemmel til å gi nærmere forskrifter om kompetanse. Mer konkrete krav til kompetanse vil i praksis måtte tilpasses til den enkelte aktivitet, noe som mest hensiktsmessig gjøres gjennom forskrifter. Det vil primært være behov for mer detaljerte kompetansekrav for den som skal drive næringsmessig dyrehold. Slikt dyrehold omfatter normalt mange dyr og er ofte i betydelig grad spesialisert. For slikt hold kan det derfor være aktuelt å forskriftsfeste mer konkrete kompetansekrav, herunder også krav til formell kompetanse.

3.4 Driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger

3.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov har enkelte konkrete bestemmelser om bindeanordning, stengsel, dressurhalsbånd og briller på høns, jf §§ 5a og 11. Videre har lovens § 4 om tilholdsrom sammenheng med driftsform. Loven har imidlertid ingen generell bestemmelse med krav til driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger. Anbefalinger vedtatt i Europarådet og forskrifter hjemlet i dyrevernloven har slike bestemmelser.

3.4.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å innføre et generelt prinsipp i loven om at driftsformer, metoder, utstyr og tekniske løsninger som brukes til dyr, skal være egnet til å ivareta hensynet til dyrenes velferd. I tillegg til dyreholder og andre som håndterer dyr, legges det et ansvar på produsent og den som omsetter varen.

Nye driftsformer og nytt teknisk utstyr tas vanligvis i bruk av driftsmessige eller økonomiske årsaker. Hensynet til dyrenes velferd kan komme i andre rekke. Når dyreholdet i økende grad baseres på automatiserte løsninger, for eksempel automatisk vanning og føring, øker også risikoen for alvorlige negative konsekvenser for dyrenes velferd gjennom tekniske feil eller systemsvikt. Det er derfor viktig å prøve ut og forhåndsvurdere nye tekniske løsninger for å ivareta dyrs velferd og forebygge lidelser. Ved utprøving i liten skala kan man oppdage uheldige dyrevelferdsmessige konsekvenser på et tidlig stadium. Dene gjelder både ved hold av tradisjonelle husdyr og ved oppdrett av nye arter. Det foreslås at nye driftsformer og tekniske løsninger skal være utprøvd og funnet egnet før de tas i kommersiell bruk. Forslaget innebærer en oppfølging av dyrevelferdsmeldingens etiske plattform, jf pkt 1.3 i høringsnotatet.

Det kan i mange tilfeller i tillegg være behov for å ansvarliggjøre den som omsetter eller leier ut fast eiendom eller utstyr for bruk til dyr. Disse pålegges derfor et medansvar for at de bygninger, eiendommer, utstyr etc som tilbys for bruk til dyr er egnet for formålet. Det er vanlig at hest og andre husdyr holdes i leide husdyrrom eller på leide utmarksbeiter. Selv om dyreholder har et hovedansvar for dyrevelferden, er det naturlig at også eier av husdyrrommet eller uteområdet pålegges et medansvar for at dette er egnet til bruk. Bygget eller beitet kan ha feil, mangler eller faremomenter som det ikke er mulig for dyreholder å oppdage, og som det er naturlig at eier retter opp. Dyreholderen har dessuten gjerne ikke rett til å foreta de nødvendige utbedringene uten eierens samtykke.

3.5 Medisinsk og kirurgisk behandling

3.5.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernelov regulerer medisinsk og kirurgisk behandling i §§ 7 og 13. Kirurgisk behandling og visse former for medisinsk behandling kan bare utføres av autorisert dyrehelsepersonell. Det er konkrete forbud mot kastrasjon av reinsbuk, hund og fjørfe med mindre særlige bruksgrunner gjør det nødvendig. Loven inneholder videre forbud mot hale- og ørekupering, klipping/brenning av nebb, klipping av kam på fjørfe, fjerning av stemmebånd på hund og avhorning (for avhorning er det gjort unntak i forskrifter). Forskrifter hjemlet i loven begrenser også adgangen til å foreta kirurgiske inngrep på og fjerne kroppsdeler på friske dyr. Dette gjelder forskrifter for dyreartene høns, kalkun, storfe, småfe og hest.

3.5.2 Departementenes vurdering og forslag

Forslaget er mer prinsipielt og overordnet enn dagens mer kasuistiske lovbestemmelser. Forslaget inneholder et prinsipielt forbud mot operative inngrep på dyr, herunder forbud mot fjerning av kroppsdeler, med mindre det foreligger forsvarlig grunn ut fra hensynet til dyrets helse. Dette er en endring i forhold til gjeldende lov hvoretter noen inngrep er uttrykkelig forbudt, noen er regulert i forskrift, mens andre beror på en skjønnsmessig vurdering av gjeldende lovs § 2. Ved å foreslå et generelt forbud med mulighet for unntak i forskrift ut fra

hensynet til særlige bruksgrunner, sikres at slike inngrep kun blir gjort der det er tilstrekkelig vurdert og begrunnet.

Det foreslås særlige bestemmelser for kastrering og avhorning. Slike inngrep vil være tillatt når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller særlige bruksgrunner. Det kan synes inkonsekvent å tillate kastrasjon i noen tilfeller. Dette må ses i lys av at kastrasjon av og til kan vurderes å være til dyrets eget beste totalt sett, slik tilfellet kan være der kastrasjon er en forutsetning for å holde okser på beite. I andre tilfeller foreligger det tungtveiende bruksgrunner, for eksempel for førerhunder. For hest kan man tenke seg at både bruksgrunner og dyrevelferdsmessige grunner kan tale for kastrasjon.

En tilsvarende bestemmelse er inntatt i Europarådets konvensjon om beskyttelse av kjæledyr. Konvensjonens artikkel 10 tillater kirurgi på friske dyr dersom det er nødvendig av veterinærmedisinske grunner eller det er til fordel for det aktuelle dyret. Også Rådet for dyreetikk har støttet et slikt standpunkt og har i 2001 uttalt: *"Etter Rådets oppfatning bør loven slå fast at spørsmålet om kastrasjon skal vurderes med avgjørende vekt på det enkelte dyrs integritet og naturlige livsutfoldelse."*

For dyr som holdes for næringsformål, vil bestemmelsen om at en bare kan kastrere dyr når det er nødvendig ut fra hensynet til dyrevelferd eller av særlige bruksgrunner, stadfeste praktiseringen av gjeldende rett. Dette med unntak av rutinemessig kastrering av gris og kje. Dersom slik kastrering fortsatt skal kunne tillates, må dette forskriftsfestes med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

Også for familie- og hobbydyr vil denne bestemmelsen harmonere med forståelsen av gjeldende rett. I noen sammenhenger, for eksempel ved regulering av kattebestanden, må hensynet til dyrevelferd vurderes noe videre. Ønsket om å unngå store kattebestander kan tale for kastrasjon også i tilfeller der det ikke er motivert ut fra hensynet til den enkelte katten.

Transplantasjon av vev eller organer mellom dyr er en særskilt kategori inngrep som må gjennomføres i henhold til bestemmelsene i loven. Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform fastslår prinsippet om dyrs egenverdi, noe som gjør det vanskelig å forestille seg at enkelte dyr skal måtte bote med livet for å donere organer slik at andre dyr skal kunne leve videre. En må dessuten anta at dyr som får transplantert organer, vil kreve livslang medikamentell behandling for å unngå avstøtningsreaksjoner. Med dagens kunnskap er det derfor tvilsomt om organdonasjon mellom dyr er egnet til å ivareta enkeltdyrs velferd.

Med hensyn til xenotransplantasjon (overføring av levende celler, vev eller organer fra dyr til mennesker), se pkt 3.7.2.

Forslaget inneholder en ny bestemmelse om at medisinsk og kirurgisk behandling ikke skal markedsføres eller nyttes som rutinemessig kompensasjon for lovstridig avl eller miljø. En slik bestemmelse harmonerer med bestemmelsen om avl både i gjeldende lov og i forslaget til ny lov.

Bestemmelsen må ses i sammenheng med dyrehelsepersonelloven, som regulerer dyrehelsepersonells eksklusive rett til å utføre visse typer undersøkelser og behandling. Bestemmelsen om medisinsk og kirurgisk behandling i dyrevelferdsloven vil ha særlig relevans for slikt personell. Slik behandling utført i strid med dyrehelsepersonelloven vil også kunne være i strid med de generelle bestemmelsene i dyrevelferdsloven.

3.6 Avliving

3.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs har bestemmelser om avliving og nødavliving i §§ 9 og 10. Det er krav om bedøving før avblødning for de fleste husdyrartene. Dette gjelder også oppdrettsfisk. Det er fastsatt nærmere forskrifter om avliving på slakterier samt for avliving av pelsdyr og avliving av hund og katt.

3.6.2 Departementenes vurdering og forslag

Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring og presisering av gjeldende dyrevernløvgivning når det gjelder hvordan avliving og håndtering i avlivingssituasjonen skal gjennomføres. Forbudet mot avliving som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement er nytt og må ses i lys av lovens formål om å fremme respekt for dyr.

Mange dyr holdes for formål som innebærer at de må avlives. For å sikre at avlivingen skjer på forsvarlig måte hvor det tas hensyn til dyret, nedfeller loven generelle krav til avliving, med muligheter for nærmere bestemmelser i forskrifter.

Bestemmelsen, med unntak av bedøvingskravet i andre ledd, gjelder også viltlevende dyr som avlives. Den vil derfor også gjelde for jakt, fangst og fiske, skadedyrbekjempelse, uttak av skadegjørere samt ettersøk av skadete dyr (påkjørsløst/jakt/andre ulykker). Også disse dyrene skal avlives på forsvarlig vis, og ved hjelp av egnet og vedlikeholdt utstyr. Implisitt innebærer dette imidlertid at kravet om egnet og vedlikeholdt bedøvingsutstyr i første ledd ikke kommer til anvendelse ved avliving av viltlevende dyr. Bestemmelser om human jakt er også gitt i medhold av viltloven.

Krav om bedøving før eller samtidig med avliving for dyr som inngår i dyrehold, innebærer en presisering og tydeliggjøring av gjeldende lovs § 9. Bedøvingen skal medføre at dyret er i en bevisstløs tilstand når det avlives. Bedøvmingsmetoden skal gi øyeblikkelig bevissthetstap eller ha en induksjonsfase som er uten vesentlig ubehag for dyrene. Prinsippet om bedøving er et viktig dyrevelferdsmessig hensyn. Imidlertid vil det i noen tilfeller være nødvendig å gjøre unntak. Det finnes områder hvor kravet til bedøving under dagens forhold er praktisk umulig å etterleve. Dette gjelder for eksempel ved avliving av brisling som er holdt midlertidig i steng. Departementene foreslår derfor at det i forskrift kan gjøres unntak fra andre ledd. Det vurderes ikke som aktuelt å gi unntak fra krav om bedøving før eller samtidig med avliving for ulike former for rituell slaktning av produksjonsdyr.

Ved bekjempelse av alvorlige smittsomme sykdommer, kan det oppstå en situasjon med nødavliving. Her vil antall dyr som skal avlives kunne være høyt og særlige smittemessige hensyn må ivaretas. Det vil derfor kunne være nødvendig å avvike noe fra de normale kravene til avliving i slike situasjoner. Det må her foretas en avveining mellom spredningsrisiko for sykdom og hensynet til de smittede dyrenes velferd i avlivingssituasjonen. Gjennom beredskapsplaner kan man på egnet måte ivareta de ulike hensyn i forbindelse med slik sanering.

Det foreslås et forbud mot avliving av dyr som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement, uavhengig av om avlivingen medfører lidelse eller ikke. Begrunnelsen for forbudet er at slik avliving ofte vil fremstå som støtende, og at det anses å være i strid med

lovens formål om å fremme respekt for dyr. Departementene ønsker ikke med dette å gi opphav til en diskusjon om dyrs rett til liv, og viser til at dyr lovlig kan avlives uten at dette er nødvendig av dyrevelferdsmessige grunner. Bestemmelsen tar sikte på å ramme de tilfeller der selve avlivingen er en del av underholdningen. Avliving av dyr der avlivingen ikke er hovedformålet med aktiviteten rammes ikke. Eksempelvis vil fisk avlivet i en fiskekonkurranse ikke omfattes av forbudet. Her er det ikke avlivingen i seg selv som er underholdningen.

Avliving vist i film eller fjernsynsprogram er ikke omfattet av forbudet med mindre formålet med avlivingen er ren underholdning. Ved filmopptak av en scene hvor dyr avlives, er det selve avlivingen som må vurderes opp mot lovens bestemmelse, ikke at den blir filmet.

Det gis hjemmel til å fastsette nærmere vilkår knyttet til alle deler av bestemmelsen, samt forby visse former for avliving. Det kan oppstå situasjoner der dyr avlives av grunner som nå er vanskelig å forutse, men som kan oppfattes som etisk uakseptable. Tilfeller som kan tenkes rammet, er avliving av andres dyr, ol.

Det kan være aktuelt å gi nærmere forskrifter om skadedyrbekjempelse ut fra hensynet til dyrevelferd. Avlivingsmetoder ved skadedyrbekjempelse er vurdert av Dyreetisk Råd i Danmark. I en rapport om dyrevernproblemer ved skadedyrbekjempelse har rådet konkludert med at dyrevernlovgivning på området er nødvendig. Mus og rotter er høyt utviklede pattedyr som kan lide både fysisk og mentalt. Flere av de metodene som er i bruk, påfører dyrene store lidelser.

3.7 Bruk av dyr i forsøk og undervisning

3.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov regulerer bruk av dyr i opplæring og bruk av dyr i forsøksvirksomhet, jf §§ 20 og 21. Bruk av dyr i forsøk krever tillatelse. Bruk av dyr i undervisning er kun tillatt når det er en nødvendig del av yrkesutdanning. Dyreforsøk reguleres nærmere i forskrift om forsøk med dyr. I gjeldende lov er det fastsatt at tillatelser til dyreforsøk skal gis av et eget utvalg (Utvalg for forsøk med dyr).

3.7.2 Departementenes vurdering og forslag

Det er i forskningssammenheng fremskaffet mye kunnskap gjennom bruk av dyr i forsøk. Blant annet kan slik forskning gi viktig kunnskap om dyr, men dyr kan også tjene som gode modeller for menneskelige funksjoner og reaksjoner. Fisk i forsøk er i vesentlig grad relatert direkte til bruken av fisk i næringsøyemed.

Departementene ønsker å styrke vektleggingen av dyrets interesse når det benyttes i forsøks- og undervisningssammenheng. Det er ikke realistisk å unngå en hver bruk av dyr i forsøk og undervisning. Samtidig er det et mål å bruke så få dyr som mulig, og at de dyr som benyttes skal oppleve så få og små plager som mulig. Når det gjelder forsøkslignende aktivitet som tradisjonelt har vært brukt i undervisningen i biologiske fag, finnes det i dag mange gode alternative metoder og modeller som kan gi likeverdig illustrasjon av det som skal læres. For å bruke færrest mulig dyr også i undervisningen, skal derfor disse alternativene tas i bruk ved norske læresteder. Den største andelen forsøksdyr som brukes i Norge, er fisk som oppdrettes innenlands. De fleste andre forsøksdyr importeres fra utlandet.

Bestemmelsen viderefører kravet om tillatelse for bruk av dyr i forsøk, samt hjemmel til å gi nærmere forskrifter. Det settes krav om tillatelse for bruk av dyr i undervisning, med unntak for opplæring i vanlig stell og håndtering. Prinsippene Reduction (reduksjon), Replacement (erstatning) og Refinement (raffinering eller forbedring) – forkortet de tre R'ene – er innarbeidede prinsipper innenfor forsøksvirksomhet og foreslås nedfelt i loven.

Bruk av dyr i forsøk er et omstridt etisk tema, og nyere forskning har vist at dyreforsøk kan gi upålitelige vitenskapelige resultater. Dette skyldes dels at levende dyr påvirkes av mange variabler som kan påvirke resultatet (for eksempel frykt og stress som følge av forsøksprosedyrene), og dels at artsforskjeller mellom dyr og mennesker kan være avgjørende. Etter departementenes syn er det viktig at de relevante aktørene har høy kompetanse og etisk refleksjon knyttet til bruken av dyr i forsøk. Selv om ikke alle dyreforsøk påvirker dyrenes velferd negativt, innebærer de ofte en særskilt avveining mellom menneskers og dyrs interesser. Uansett formål med forsøket, går det likevel en grense for hvor intense eller varige smerter og/eller hvilken grad av stress eller annen lidelse dyr lovlig kan påføres.

Antall dyr som inngår i forsøk bør reduseres generelt og i belastende forsøk spesielt. Det er samtidig viktig å redusere påkjenningene for dyr i forsøk, sikre at dyrene holdes i et godt miljø og forbedre kontrollen med bruk av dyr i forsøk. Behov for bedre kontroll gjelder særlig på villlevende dyr.

Det har vært en svakhet i forsøksdyrlovgivningen at enkelte dyr som har vært brukt i forsøk eller tilstøtende aktivitet, har falt utenfor deler av regelverket. Dyrets behov for et godt miljø er likt uavhengig av på hvilken måte dyret brukes eller kan tenkes å bli brukt. Bestemmelsen vil endre rettsstillingen på dette punktet ved at alle kategorier av dyr som faller inn under begrepet forsøksdyr, vil bli omfattet av lovens bestemmelse. Denne bestemmelsen vil bidra til at statistikker over bruk av forsøksdyr blir mer utfyllende og sammenlignbare med situasjonen i andre land, for eksempel Sverige.

Et område som bør nevnes særskilt, er kloning av dyr. Kloning er behandlet i Ot.prp. nr. 84 (2002-2003), og innebærer etiske aspekter så vel som dyrevelferdsmessige. Innen medisinsk virksomhet kan kloning være et aktuelt tema i forbindelse med forebygging og behandling av sykdom hos mennesker og dyr. Ved hjelp av genteknologiske metoder kan man tenkes å fremstille dyr som på grunnlag av frembrakte endringer i deres egenskaper er i stand til å produsere organer eller kjemiske forbindelser som kan nyttiggjøres i forbindelse med sykdomsbehandling. Dyr med en slik ønsket egenskap kan videre klones for å produsere flere individer av dyr for produksjon av eksempelvis legemiddelkomponenter i melk eller egg.

De første fasene i slik virksomhet vil ut i fra sin natur regnes som forsøk, og dyrene vil omfattes av bestemmelsene om forsøksdyr. Rutinemessig kloning for oppformering av individer med ønskede egenskaper, vil også omfattes av bestemmelsene i § 24 Avl og bioteknologi. De oppformerte individene kan ofte leve under forhold som er mer sammenlignbare med ordinære produksjonsdyrforhold enn med forhold man vanligvis assosierer med forsøksdyr. Nærmere avgrensning med hensyn til krav og unntak fra krav om tillatelse for den aktuelle aktiviteten, må gjøres gjennom forskrift etter tredje ledd. Det forutsettes at alle dyr som benyttes i forbindelse med kloning omfattes av de generelle bestemmelsene i loven, og at det foretas en grundig avveining av de dyreetiske sider ved virksomheten.

Et annet område som bør nevnes, er bruk av dyr som organdonor. Med en forståelse som angitt i merknadene i del III, regnes donordyr som forsøksdyr, uavhengig av om de er fremskaffet via tradisjonell avl, kloning eller annen bioteknologisk metode. Dette fordi de uansett fremstillingsmetode normalt må leve under restriktive forhold, gjerne i et lite stimulerende miljø. Ved hold av dyr til dette formålet må hensynet til donordyret veie tungt, slik at det sikres at dyrenes velferd ivaretas.

Donasjon av vev eller organer fra dyr til mennesker er et sensitivt spørsmål, men da også ut ifra andre etiske vurderinger enn hensynet til dyrevelferd. Dette spørsmålet er drøftet i NOU 2001: 18 om xenotransplantasjon. Ny kunnskap og nye teknikker muliggjør og kan aktualisere behandling av dødelige sykdommer hos mennesker ved hjelp av levende celler, vev eller organer fra dyr. For omtale av donasjon mellom dyr, vises det for øvrig til pkt 3.5.2 om medisinsk og kirurgisk behandling.

Det foreslås å fjerne lovbestemmelsen om at det skal finnes et eget forvaltningsorgan som skal vurdere søknader om dyreforsøk. Dette for å gi rom for å organisere forvaltningen på den måte som til enhver tid anses hensiktsmessig. Se for øvrig merknader om tilsynsmyndighet i forslaget § 32.

Det foreslås hjemmel til i forskrift å kunne gjøre unntak fra lovens materielle bestemmelser for bruk av dyr i forsøk. Dette anses nødvendig fordi en del forsøk vil være av en slik karakter at de ikke kan gjennomføres i samsvar med samtlige av lovens materielle krav.

3.8 Særskilte forbud

3.8.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernelov §§ 8 og 11 forbyr ulike handlinger som innebærer eller har karakter av vold mot dyr. Det er blant annet forbudt å sparke eller slå dyr med staur, reip eller reim som det er knute eller noe lignende på, eller slå med noe annet som kan gjøre dyret like vondt. Det er forbudt å bruke pisk som fremdriftsmiddel i trav- og galoppkonkurranser og å bruke dyr som levende agn eller åte. Det er også forbudt å drive dyr for hardt.

Gjeldende dyrevernelov § 2 antas å ramme utuktig bruk av dyr hvis bruken påfører dyret fare for lidelse. Det kan imidlertid være vanskelig å bevise utover rimelig tvil at dyret er påført fare for lidelse. Dersom utuktig bruk av dyr ikke påfører dyret fare for lidelse, er det etter gjeldende rettstilstand lovlig.

Straffeloven regulerer ikke utuktig bruk av dyr. Straffeloven § 202 setter imidlertid et forbud mot å utgi pornografi som inneholder kjønnslig skildring hvor det gjøres bruk av blant annet dyr. Straffeloven § 213 hadde frem til 1972 et forbud mot seksuell omgang mellom mennesker og dyr. Utuktig bruk av andres dyr kan rammes av straffelovens bestemmelser om skadeverk.

3.8.2 Departementenes vurdering og forslag

Dyr er ikke omfattet av de materielle straffebestemmelsene i straffeloven, utover den indirekte beskyttelsen som ligger i skadeverk på annen mands eiendom og forbud mot utbredelse av dyrepornografi. Det foreslås derfor at dyrevelferdsloven gir dyr strafferettslig vern mot vold og andre typer overgrep. Legalitetsprinsippet innebærer at straff ikke kan idømmes uten hjemmel i loven. At en handling anses forkastelig eller straffverdig er ikke tilstrekkelig til å

idømme straff dersom handlingen ikke er forbudt ved lov. Selv om flere av de handlinger som nevnes eksplisitt i bestemmelsen også må antas å falle inn under en forståelse av den generelle bestemmelsen i § 3, anses det nødvendig med en klar forbudshjemmel for å utelukke tvil om disse handlingenes straffverdighet. Vold og andre overgrep mot dyr, herunder utuktige handlinger, anses som sterkt klanderverdige. På denne bakgrunn foreslår departementene en bestemmelse om at vold og andre overgrep mot dyr er forbudt.

Departementene foreslår at loven fastsetter et eksplisitt forbud mot å hensette dyr i hjelpeløs tilstand. Det er registrert en del eksempler på at dyreeiere avslutter dyrehold ved å overlate familie- og hobbydyr til seg selv i naturen. Det har også vært tilfeller der aktivister har villet frigjøre dyr ved å slippe dem ut av dyrehold og overlate dem til seg selv. Denne bestemmelsen vil kunne ramme slike tilfeller, i tillegg til å komme til anvendelse eksempelvis der dyr etterlates innestengt i en bil i sommervarmen. Det vil også være i strid med lovens bestemmelser om tilsyn og stell å avslutte dyrehold ved å overlate dyr til seg selv i naturen.

Under utarbeidelsen av lovforslaget har Landbruks- og matdepartementet mottatt flere henvendelser om å foreslå en bestemmelse som forbyr seksuell omgang mellom mennesker og dyr. I forbindelse med behandling av et dokument 8-forslag i Stortinget, er det signalisert at spørsmålet om forbud og straffesanksjonering av seksuell omgang mellom mennesker og dyr, skulle vurderes i arbeidet med ny lov.

Departementene mener det vil være riktig å forby seksuell omgang mellom mennesker og dyr og annen utuktig bruk av dyr ut fra hensynet til dyrenes naturlige atferd og instinkter, og for å hindre at de blir påført skader eller annen lidelse. Dette gjelder uavhengig av dyrets kjønn eller fase i reproduksjonssyklus. Videre kan det anføres at en aksept av utuktig bruk av dyr vil innebære en generell svekkelse av respekten for dyr, og derigjennom kunne medføre større lidelser for flere dyr. Departementene ønsker etter dette å straffesanksjonere seksuell omgang med og annen utuktig bruk av dyr. Dette både ut fra hensynet til dyrevelferd og hensynet til respekt for dyr. Regulering av dyrepornografi hører etter departementenes oppfatning hjemme i straffeloven.

Forbudet mot bruk av dyr som omfattes av loven som levende fôr eller agn, er en videreføring av gjeldende rett. Departementene anser dette som et viktig prinsipp. Det er blant annet enkelte som ønsker å føre slanger med levende bytte. Dette anses som uakseptabelt for byttedyrene.

Det foreslås å fastsette hjemmel for å kunne gi nærmere forskrifter som forbyr handlinger som vekker allmenne etiske reaksjoner. Dette vil kunne omfatte forhold som ikke nødvendigvis er relatert til dyrevelferd, eksempelvis avl som vekker allmenne etiske reaksjoner.

3.9 Bygninger, gjerder og andre mindre innretninger

3.9.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlav har bestemmelser om stenging av hytte, koe, seter o.a., jf § 28, og om gjerde, jf § 29. Gjeldende lovs § 29 fastsetter at oppsetting, vedlikehold og fjerning av gjerde skal gjøres på en måte som gjør at risikoen for skade på beitedyr blir så liten som mulig. En del kommuner har i tillegg benyttet seg av adgangen til å innføre lokale bestemmelser om forbud mot piggetråd i gjerde.

3.9.2 Departementenes vurdering og forslag

Bygninger, gjerder og lignende mindre innretninger som for eksempel føringsautomater, kan påføre dyr skader og unødige lidelser. Det foreslås derfor at en bestemmelse etter mønster av gjeldende § 29, gjøres gjeldende for bygninger, gjerder og lignende mindre innretninger. Eier eller den som er ansvarlig plikter å føre nødvendig tilsyn og sikre bygningen eller gjerdet slik at både ville og tamme dyr beskyttes best mulig mot skader som denne type innretninger kan forårsake, for eksempel ved at dyr blir sittende fast eller stenges inne uten at det er tilsiktet. Hvor langt dette ansvaret strekker seg, vil avhenge av bygningen eller inngrepet og i hvilken grad disse må anses å utgjøre en unødig fare for tamme eller ville dyr. Det vil for eksempel stilles mindre krav til sikring etc der inngrepet er av en slik art at det må anses å utgjøre liten fare for de dyrene som ferdes i området.

Gjerder, gjerderester og piggråd har gjennom årene vært årsak til mye lidelse for dyr. Dyrevelferdsmeldingen angir at det skal innføres totalforbud mot bruk av piggråd som gjerdemateriale i husdyrgjerder. Departementene foreslår derfor å styrke loven på dette området gjennom et eksplisitt forbud mot bruk av piggråd for å regulere dyrs ferdsel. I tillegg foreslås hjemler til å gi nærmere forskrifter.

Ved planlegging av godkjenningsspliktige inngrep i naturen og anlegg m.m. kreves utredning av konsekvenser for miljø, naturressurser eller samfunn, jf plan- og bygningsloven av 14. juni 1985. Mange veier og jernbanelinjer krysser trekkruter for vilt eller hindrer naturlige beiteplasser for dyrene. Eksempelvis kan kraftledninger utgjøre en betydelig fare for fugler. Et stort antall viltlevende dyr blir derfor hvert år skadet eller drept som en konsekvens av slike inngrep. I forbindelse med planlegging av slike inngrep, bør det derfor også tas i betraktning hvilke konsekvenser inngrepet kan få for viltlevende dyrs velferd for derved å ha mulighet til å forebygge store lidelser og tap av dyr. Dyrevelferdsmessige hensyn vil etter departementenes syn være omfattet av begrepene miljø, naturressurser og samfunn og må i større grad enn det som er tilfelle i dag, inngå som et element i konsekvensutredninger hjemlet i plan- og bygningsloven.

3.10 Merking, presentasjon og reklame

3.10.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs omfatter ikke produkter av dyr og har følgelig ikke bestemmelser om merking, presentasjon og reklame av produkter som stammer fra dyr.

3.10.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter som stammer fra dyr, skal gi tilstrekkelig informasjon og ikke være egnet til å villete forbruker. Kongen gis hjemmel til å gi nærmere forskrifter om informasjon, merking, presentasjon, reklame og markedsføring av produkter fra dyr, herunder hva det skal gis informasjon om, til hvem og i hvilken form. Dette er viktig for at forbrukerne skal kunne foreta reelle valg, og bestemmelsen er derfor tatt med selv om en får en viss overlappning med markedsføringsloven. Som følge av internasjonal handel og handelsfrihet, har forbrukernes valg stadig større betydning for dyrevelferden. I land som det er naturlig å sammenligne oss med, er forbrukerinformasjon og etisk handel et innarbeidet konsept, som også er i vekst.

Matloven har en tilsvarende bestemmelse for å fremme matlovens formål. Det vil være naturlig at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter hjemlet i Matloven.

3.11 Sporbarhet

3.11.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernelov har ikke bestemmelser om sporbarhet.

3.11.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås en hjemmel til å gi forskrifter om sporbarhet. Slike forskrifter vil kunne innebære krav om at virksomheter kan identifisere hvem de har mottatt dyr og/eller animalske produkter fra, og hvem de har levert til. Sporbarhetsbestemmelser kan bidra til å klarlegge de faktiske forhold knyttet til merking, presentasjon og reklame og ved omsetning av produkter fra dyr. Hjemmelen omfatter også levende dyr. Aktuelle eksempler på behov for sporbarhetsbestemmelser kan være innenfor handel med dyr for fremvisningsformål og hundeskinn. Matloven har krav til sporbarhet ut fra folkehelse- og dyrehelsehensynet, og er også relevant ut fra hensynet til dyrevelferd. Det forutsettes at forskrifter harmoniseres med evt tilsvarende forskrifter gitt med hjemmel i Matloven.

3.12 Omsetning av produkter fra dyr

3.12.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernelov omfatter ikke produkter fra dyr og har følgelig ikke bestemmelser om omsetning av produkter fra dyr.

3.12.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås en forskriftshjemmel for å kunne regulere omsetning av produkter fra dyr ut fra hensynet til dyrevelferd.

Forskrifter hjemlet i denne bestemmelsen kan bidra til å hindre at produkter fra dyr som er utsatt for vanstall eller annen uforvarselig aktivitet i Norge eller i utlandet, blir omsatt på det norske markedet. Import av produkter fra dyr har et vesentlig og økende omfang. Slike bestemmelser kan få direkte innvirkning på dyrs velferd gjennom endring av driftsformer. Matloven har en tilsvarende forskriftshjemmel ut fra de hensyn matloven skal ivareta, jf § 20.

For å ta høyde for internasjonale forpliktelser, er en vid hjemmel på dette området nødvendig. EØS-avtalen vil være sentral her og vil legge føringer for mer detaljerte norske bestemmelser på området. F.eks stilles det gjennom EØS-avtalen minstekrav om dyrevelferd i forbindelse slaktning for at ferskt kjøtt skal kunne importeres fra tredjeland. Denne type regulering kan imidlertid bare benyttes innenfor de rammer som settes av internasjonale handelsavtaler. Verdens dyrehelseorganisasjon (Office International des Epizootie – OIE) arbeider med sikte på å gi harmoniserte minstestandarder for behandling av dyr, noe som vil kunne danne grunnlag for handelsvilkår basert på dyrevelferd. Dette vil særlig kunne få betydning i relasjon til verdens handelsorganisasjon (World Trade Organisation – WTO).

Praktisering av bestemmelsen må ses i lys av annen lovgivning. Eksempelvis vil rett til å utøve religion etter menneskerettsloven gjøre at produkter av rituelt slaktede dyr vil kunne innføres selv om slik slakting strider mot norsk lovgivning.

3.13 Opplysningsplikt, dokumentasjon og kontrolltiltak

3.13.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernaven har ingen eksplisitt bestemmelse om opplysningsplikt, dokumentasjon eller kontrolltiltak. Slike plikter for dyreholdere er i ulik grad innført i forskrifter hjemlet i loven.

3.13.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at dyreholdere samt produsenter og tilbydere av produkter fra dyr pålegges en plikt til å gi nødvendige opplysninger og dokumentasjon til tilsynsmyndigheten dersom de anser det. Også andre som antas å ha relevant informasjon, pålegges en opplysningsplikt. I tillegg gis en hjemmel til å gi forskrifter om det nærmere innholdet i opplysnings- og dokumentasjonsplikten, samt om systematiske kontrolltiltak.

For å bringe klarhet i de faktiske forhold, har tilsynsmyndigheten behov for gjennom forskrift eller i konkrete saker å ha rett til å få opplysninger, innsyn i dokumenter og annen dokumentasjon. Dette også ut fra internasjonale forpliktelser. Blant annet har EFSA Surveillance Authority (ESA) krav på opplysninger, innsyn i dokumenter og dokumentasjon. Departementene ser dette som en viktig bestemmelse i arbeidet for et mer effektivt tilsyn, som kan bidra til å forebygge og avdekke brudd på loven. Bestemmelsen gir for eksempel adgang til å kreve opplysninger om hvor dyr befinner seg og dokumentasjon på at krav hjemlet i loven er ivaretatt. Eksempel på sistnevnte er dokumentasjon på at forskriftskrav om at storfe skal på beite, blir overholdt.

Det foreslås også å gi hjemmel til å innføre krav om systematiske kontrolltiltak hos dyreholder eller i virksomheten. Hensikten er at den ansvarlige selv skal kunne dokumentere at regelverket overholdes. Virksomhetene kan derfor pålegges å ha dokumenterbare systemer for å sikre etterlevelse av regelverket, samt føre kontroll med kritiske punkter for å sikre et forsvarlig dyrehold. Det kan være nødvendig for å føre kontroll med tiltak som skal hindre brann, sikre ventilasjon, sørge for fôr og vann, tilstrekkelig tilsyn og lignende. Bestemmelser om internkontroll egner seg best for hold av produksjonsdyr og for annet kommersielt dyrehold, og i liten grad for hold av familie- og hobbydyr.

4. HOLD AV DYR

4.1 Generelle vilkår for hold av dyr

4.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende lov har ingen generelle bestemmelser som setter vilkår for hold av dyr. Det er i forskrifter hjemlet i dyrevernaven nedfelt forbud mot innførsel og hold av fremmedartede (eksotiske) pattedyr, krypdyr og amfibier. Begrunnelsen for dette forbudet er at slike dyr ikke vil tilpasse seg det miljøet de tilbys her i landet og at holdet derfor vil medføre dårlig velferd for disse dyrene. Det er i forskrift stilt krav om at dyr som holdes for landbruksformål bare

kan holdes i fangenskap når dette kan skje uten negativ virkning på dyrets egenskaper. Dette innebærer bl. a. at dyret må ha mulighet til å tilpasse seg holdet og det miljøet som tilbys.

Viltloven med forskrifter regulerer hold av vilt i fangenskap. For slikt dyrehold må krav og vilkår i begge lovene være oppfylt. Der det er nødvendig med tillatelse fra flere myndigheter, er det viktig at forvaltningen sikrer at søkere får nødvendig veiledning om tilgrensende regelverk.

4.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene ønsker å lovfeste et krav om at dyr som holdes skal kunne tilpasse seg holdet på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette innebærer at dyret må kunne tilpasse seg både selve måten det holdes på og det miljøet det tilbys for at holdet skal bli ansett som lovlig.

Av de dyrearter som finnes, holdes bare noen få arter som husdyr. Med få unntak er dette sosiale arter, der dyrene lever i flokker eller grupper med et visst hierarkisk system. Disse dyrene har god evne til å kommunisere med hverandre og å tilpasse seg en rangorden. Et annet kjennetegn er at de relativt sett er generalister i matveien. I tradisjonelt landbruk har flere arter vært holdt som husdyr i flere tusen år, i motsetning til oppdrettsvilt og enkelte fiskearter som dermed er i en langt tidligere fase av prosessen med tilpasningen til et liv som husdyr eller oppdrettsfisk. Dette innebærer stor variasjon i det enkelte dyrs tilpasningsevne til et liv i dyrehold. Vilde dyr i fangenskap kan blant annet ha problemer med å tilpasse seg innskrenket bevegelsesfrihet, og det kan være vanskelig å skaffe adekvat og ernæringsmessig riktig sammensatt fôr. Enkelte dyrearter krever så spesielle miljøbetingelser at en kan tenke seg at det er vanskelig å tilrettelegge for dette i et kunstig miljø. Av Europarådsanbefalingen for hold av pelsdyr fremgår at det ikke skal være tillatt å fange inn viltlevende rev for bruk i oppdrett. Begrunnelsen er at dyret ikke antas å tilpasse seg holdet på adekvat og forsvarlig vis.

Bestemmelsen innebærer at hold og domestisering av nye arter bare kan skje dersom det kan gjennomføres på en forsvarlig måte. Bestemmelsen omfatter imidlertid også arter og individer som allerede er i dyrehold. Dyrearter som ikke har nødvendig tilpasningsevne, skal ikke holdes som husdyr selv om enkeltpersoner vil kunne få til et forsvarlig dyrehold.

Viltlevende landdyr, uansett om de hører hjemme i norsk eller i utenlandsk fauna, bør som hovedregel ikke fanges inn for å holdes i fangenskap, jf § 30. Det bør foreligge særlige grunner dersom viltlevende landdyr skal fanges inn for å holdes som husdyr, og det må vurderes som forsvarlig ut i fra dyrevelferdsmessige betraktninger. Dyr som holdes bør som hovedregel være født i fangenskap. Dette vil i de fleste tilfeller medføre mindre belastninger for dyret. Dyr som er født i dyrehold bør tilsvarende avslutte sitt liv i dyrehold. Hold av dyr for senere utsett i naturen, er nærmere regulert i § 28.

Det er lang tradisjon for å fange enkelte fiskearter og holde disse i steng over en kortere periode. Dette er ikke oppdrett, og denne form for hold av fisk anses å falle utenfor denne bestemmelsen. Dersom fisken er tiltenkt å holdes og føres opp over tid (fangstbasert akvakultur), vil den bli å anse som oppdrettsfisk og vil omfattes av lovens kapittel III. I dag er det hovedsakelig torsk som inngår i fangstbasert akvakultur. Denne fisken tilbys et adekvat miljø og vil normalt ha gode forutsetninger for å tilpasse seg holdet på forsvarlig vis.

4.2 Dyrs levemiljø

4.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 4 inneholder krav til tilholdsrom for husdyr, men det er gjort unntak for tamrein. Loven har ingen generell bestemmelse om krav til dyrs levemiljø. Dyrs krav til levemiljø, herunder krav relatert til brannvern, har vært hjemlet i § 30. Forskrifter om hold av henholdsvis storfe, svin, pelsdyr, strutsefugl og høns og kalkun, samt forskrifter om velferd for småfe og for hest, gir mer detaljerte miljøkrav for disse artene.

4.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at en del overordnede krav til dyrs levemiljø nedfelles i lovteksten. Den nærmere regulering av miljøkrav for enkeltarter vil følge av forskrifter hjemlet i loven. Forslaget er i hovedsak nytt, samtidig som kravet til tilholdsrom i gjeldende § 4 videreføres. Prinsipper utledet av gjeldende § 2 og som er nedfelt i forskrifter, foreslås presisert direkte i lovteksten. Eksempel på dette er krav til hvile.

For de vanligste artene som holdes i næring, er miljøkrav nedfelt i egne forskrifter. Det er i liten grad gitt forskrifter for hold av familie- og hobbydyr, og det forventes ikke å bli utfordret slike de kommende år. Dette med unntak for særlige områder, som dyrepensjonat, store hundehold, hold av spesielle konkurransehunder etc. Det er derfor behov for generelle føringer direkte i loven. Bestemmelsen bygger av denne grunn også på tilsvarende bestemmelser i Europarådskonvensjonen for hold av kjæledyr.

Bestemmelsens krav omfatter i utgangspunktet alle arter, men det fremgår av en naturlig forståelse av de enkelte deler av bestemmelsen at kravene i praksis ikke vil kunne gjelde for alle dyr. F.eks vil kravet om tilholdsrom ikke anvendes for fisk selv om dette ikke er uttrykkelig presisert i selve lovteksten.

Egnet miljø, både innendørs og ute, er av avgjørende betydning for velferd, god helse og kondisjon hos dyrene. Eksempelvis er sykdomsbildet hos settefisk i betydelig grad relatert til vannkvalitet. Et godt miljø vil gi dyret mulighet for utfoldelse og til å mestre miljøet det skal leve i både fysisk og mentalt. Levemiljø som i vesentlig grad begrenser bevegelses- og utfoldelsesmulighetene, kan medføre dårlig velferd og gi en rekke atferdsmessige uttrykk, som for eksempel stereotypier. Sosialt stress og mistrivsel kan oppstå der mange dyr holdes for tett, eller der sosiale dyr holdes atskilt fra artsfrender. Det er imidlertid ikke uten videre gitt at et begrenset areal i seg selv gir slike utslag, eller at mistrivselen lar seg registrere. Velferden vil blant annet være avhengig av i hvilken grad de essensielle behov er dekket, i hvilken grad dyret har anledning til å reagere naturlig på stimuli, gjøre valg i miljøet, utøve sosial og utforskende atferd, utfolde seg i aktivitet og lek og utøve naturlig eteatferd. Dyr har behov for stimuli og for å kunne reagere på slike på en artsspesifikk måte, ofte også ut fra individuelle særtrekk. Levemiljøet må være tilpasset dyrs sanseapparat. Dyr har normalt et rikt og følsomt sanseapparat, og kan oppfatte sanseinntrykk vi ikke er i stand til å registrere.

Trygghet er en viktig miljøfaktor fordi uro, frykt, angst og stress kan medføre dårlig velferd. Kronisk frykt eller angst er uheldig og kan føre til en kronisk stresstilstand som kan resultere i psykosomatiske lidelser. Trygghet er også viktig for dyrets trivsel. Trivsel er sentralt og er tatt inn i formålsparagrafene i dyrevelferdsforskrifter. Dette er basert på internasjonalt regelverk, hvor *well-being* er et sentralt begrep, og omfatter tilfredshet og glede. Det er et mål at dyr skal ha det bra, og ikke bare ha fravær av lidelse.

Det foreslås å lovfeste et krav om at dyr skal ha adgang til egnet og trygt tilholdsrom utenom normal beiteperiode. Ikke alle dyr trenger tilholdsrom. Dette gjelder for eksempel tamrein som går fritt tilnærmet hele året. Mange hevder også at dyr som sau og hest ikke trenger tilholdsrom i deler av landet. Det har imidlertid vært påvist at helårs utegang for slike arter kan føre til dårlig dyrevelferd, eksempelvis grunnet klimatiske forhold eller underernæring. Det bør derfor være en generell plikt til å sørge for egnet tilholdsrom utenom normal beiteperiode, med hjemmel til å regulere tilholdsrom og unntak fra krav om tilholdsrom i forskrift.

Brann i husdyrbygninger utgjør i dag et stort problem. Hvert år dør flere tusen dyr som følge av brann eller røykutvikling. Det forekommer flere branner i norske husdyrbygninger enn i land det er naturlig å sammenligne oss med. Krav om tiltak mot brann foreslås gitt i forskrifter. Det gis imidlertid ikke forskrifter for alle typer dyrehold, og enkelte brannbestemmelser er avhengige av besetningsstørrelsen. Et generelt krav i loven om at dyr skal holdes i trygt miljø, innebærer likevel at alle dyr skal ha nødvendig vern mot brann.

Det forventes økt kunnskap om hvordan dyr opplever sitt levern miljø og hvilke preferanser de har til miljøet. Denne kunnskapen vil over tid få betydning for hvilke konkrete miljøkrav man til enhver tid vil kunne innfortolke i bestemmelsen, og dermed nedfelle krav om i forskrift.

4.3 Tilsyn, stell og føring

4.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs § 5a regulerer dyreiers tilsyn med dyrene, stell og føring samt behandling ved sykdom. Forbud mot tvangsføring er nedfelt i § 8. Loven inneholder ingen overordnet, prinsipiell bestemmelse om forebyggende tiltak mot fare, spredning av sykdom eller at dyr skal ha tilstrekkelig grad av tamhet. Slike krav er imidlertid nedfelt i forskrifter og er basert på tilsvarende bestemmelser i internasjonalt regelverk.

4.3.2 Departementenes vurdering og forslag

Denne bestemmelsen skal sammen med § 22 bidra til at dyr i dyrehold får tilstrekkelig tilsyn og stell i tillegg til et egnet miljø som dyret har gode muligheter for å tilpasse seg og trives i. Bestemmelsene innebærer at Brambell-kommisjonens fem friheter nedfelles i loven. Industrialiseringen i landbruket etter andre verdenskrig førte til økt fokus på produksjonsdyrenes levevilkår. I Storbritannia ble det satt ned en kommisjon (Brambell-kommisjonen) for å lage en rapport om velferden hos intensivt oppdrettede landbruksdyr. I kommisjonens rapport fra 1965 formuleres fem kriterier for god dyrevelferd. Disse er fortsatt brukt, blant annet ved utvikling av regelverk. Selv om kriteriene ble utarbeidet for produksjonsdyr i landbruket, er det naturlig å anvende dem også overfor andre dyr i dyrehold så langt de passer. Kriteriene er kjent som de fem friheter:

- Frihet fra sult, tørst og feilernæring
- Frihet fra unormal kulde og varme
- Frihet fra frykt og stress
- Frihet fra skade og sykdom
- Frihet til å utøve normal atferd

Forslaget pålegger dyreholder en plikt til å sørge for at dyrene får godt tilsyn og stell, samtidig som de gis nødvendig beskyttelse mot skade, sykdom, parasitter, predatorer (rovvilt

m.v.) og andre farer. Når mennesker holder dyr, har de også et særskilt ansvar for dyrenes ve og vel. Målet er at dyrene skal ha det godt og ikke bare beskyttes mot forskjellige former for lidelse. Dyreholder har plikt til å sørge for at dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte. Dette for å forebygge uro, frykt, angst og stress, samt at nødvendig håndtering kan gjøres på en mest mulig skånsom måte for dyrene. Forslaget gir ikke noen utømmende opprømsing av hvilke plikter som påhviler dyreholder når det gjelder tilsyn og stell av dyr.

Ved hold av familie- og hobbydyr ligger det også et ansvar på eier for å gi dyret riktig stell, levested og lignende. Et dyr er et levende individ som kan føle, og det skal behandles med omsorg og respekt for sin egenart. Dyreholdere må skaffe seg kunnskap om hvilket stell dyrene trenger, og de skal aktivt forebygge sykdom, skade og annen lidelse. Andre ting som er viktig å ta hensyn til er om dyret passer inn i familien, om de er spesielt fryktsomme eller krever spesiell håndtering.

Departementenes mål om en økologisk bærekraftig reindrift forutsetter at det legges avgjørende vekt på å forvalte beitegrunnet slik at beitebalansen sikres. God dyrevelferd og produktivitet i reindriften sikres først og fremst ved at reintallet tilpasses det naturlige beitegrunnet. Dyrevernaven ble for noen år siden endret slik at det uttrykkelig fremgår at også tamrein er omfattet av gjeldende § 5a. I områder der det har vært overbeiting, har reindriftnæringen ansvar for å redusere reintallet for å sikre dyrene et langsiktig godt beitegrunnlag.

God dyrehelse er viktig for god dyrevelferd. Av hensyn til dyrenes velferd er det viktig med sykdomsforebyggende arbeid og god behandling av syke og skadde dyr. Gjennom forebyggende tiltak kan sykdom reduseres betraktelig. Et godt eksempel på dette er tiltak innen melkeproduksjon der helsesituasjonen for melkekyr er blitt betraktelig forbedret. Det foreslås i tillegg en lovfesting av plikten til å begrense spredning av smitte. I arbeidet med å forebygge spredning av smittsomme sykdommer brukes vaksiner. Disse kan imidlertid gi bivirkninger, spesielt innen akvakulturnæringen, og en viktig utfordring er å redusere bivirkninger av vaksiner til et forsvarlig nivå.

Krav om beskyttelse mot farer er omdiskutert i sammenheng med beitedrift. Beite i utmark er generelt et vesentlig velferdsgode for dyrene og et visst skade- og tapsomfang er påregnelig ved beite i utmark. I en del områder overskrider skadene og tapene det som er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Næringskomiteen uttalte ved behandlingen av dyrevelferdsmeldingen blant annet at *"Komiteen er enig med Regjeringen i at sauenæringen står overfor store utfordringer, spesielt vil komiteen peke på de store tap av sau på beite... Komiteen er enig i at det gjelder å finne en balanse mellom beitebruk og hva som kan aksepteres av lidelse på beite."* Det er ikke tapene i seg selv som er det dyrevelferdsmessige problemet, men de store lidelsene som følger skader, sykdom eller rovdyrangrep. Rovdyr utgjør den største enkeltårsaken til tap av sau på beite. Det ble i 2006 erstattet ca 39.000 dyr som ble drept av fredet rovvilt, mens det ble søkt om erstatning for ca 61.200 dyr. I typiske rovdyrområder kan rovdyr stå for 60-80% av det totale tapet på utmarksbeite, og det er en rekke eksempler på at 60% eller mer av dyrene i enkelte besetninger er tatt av rovdyr. Viktige andre tapsårsaker på beite er sykdommer, planteforgiftning (alveld), parasittangrep (flått og fluemark), fysiske skader, skåraste (at dyrene går seg fast), påkjørsler, forurensning og drukning. En del av disse forholdene (for eksempel alveld og fluemark) kan påføre beitedyr store og langvarige lidelser. Hvilke årsaker til lidelse som er dominerende, varierer mellom beiteområdene og landsdelene.

Noen hevder at beitedyrenes lidelser grunnet rovviltangrep er naturlig. I vill fauna treffer imidlertid rovvilt sjeldnere på byttedyr, og disse er vanskeligere å ta. Frittgående sau og rovvilt i samme områder innebærer at rovviltet får tilgang til et stort antall byttedyr som er enkle å ta, noe som fører til store skader på og tap av dyr på beite. I møte med flokker av sau kan eksempelvis ulv og bjørn skadebite sau uten at de blir drept. Jaktopplæring av avkom kan også innebære skadebiting. Sau har ikke noe effektivt forsvar i møtet med rovvilt. Dårlig bevegelighet og/eller kondisjon og lav motivasjon for å løpe langt, gjør sauen utsatt for rovviltangrep. Særlig ulv og bjørn vil kunne unnlate å gjøre seg ferdig med ett byttedyr før de angriper det neste og kan dermed skade eller ta livet av flere dyr på kort tid. Svært mange sauer blir skremt. Lam som blir gående alene etter en slik opplevelse, er trolig ekstra utsatt for frykt.

I møtet med rovvilt, vil tamrein stå i en mellomstilling mellom husdyr og dyr i vill fauna. Til forskjell fra husdyr, som gjennom generasjoner er avlet med sikte på helt andre egenskaper enn levedyktighet i en vill fauna, har tamrein gjennom generasjoner tilnærmet levd fritt i naturen. Imidlertid er tamrein, i motsetning til villrein, avlet på en del egenskaper som gjør dem mer synlig og utsatt for rovvilt, for eksempel pelsfarge og tamhet. Til forskjell fra dyr i vill fauna har tamrein en eier som har innflytelse over beiteressursene og hvor de skal beite. På grunn av begrenset tilgang på rovviltfrie arealer har en reineier få muligheter til å beskytte sine dyr mot rovviltangrep utover å sikre at de har et godt fôrgrunnlag, og dermed også grunnlag for normal flukt fra rovvilt. Det må særlig påpekes ansvaret den enkelte reineier har for å sørge for at reinen er i god kondisjon, og slik sett mindre utsatt for tap til rovvilt.

Målet om levedyktig næringsvirksomhet og småfehold må realiseres innenfor rammen av hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig. Ut fra hensyn til dyrevelferd bør det ikke foregå fri utmarksbeiting i områder hvor det er viktig at store rovdyr som ulv og bjørn får vern. Her må driftstilpasninger iverksettes selv om de kan være ressurskrevende. Tilsvarende skal det fortsatt være områder hvor husdyr og tamrein kan gå fritt på beite. Støtte fra staten til forebyggende tiltak fritar ikke dyreholder fra ansvaret for egne dyrs velferd. Da det har vært reist tvil om dette, foreslår departementene at den nye dyrevelferdsloven presiserer at loven gir dyr som holdes vern mot predatorer og andre farer. Her som i flere andre bestemmelser i loven, betyr ikke dette et krav om absolutt beskyttelse. Det er akseptert at en del lidelse som dyr utsettes for på beite, veies opp av fordeler ved beitebruk. Det går likevel en grense for hva som kan anses forsvarlig ut fra målet om å sikre god dyrevelferd. Det kan eksempelvis oppstå situasjoner der forekomsten av rovvilt i et område medfører slik lidelse eller fare for lidelse at det ikke lenger er forsvarlig å holde eller slippe husdyr på beite i området. Hva som regnes som forsvarlig, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet.

Departementene mener at forvaltningsplanene for rovvilt og husdyr skal sikre et tilstrekkelig trygt beite, slik at man får et prinsipielt skille mellom beiteområder og rovviltområde, altså en geografisk differensiert forvaltning (sonering). Rovviltforvaltningen må ved fastsettelsen av rovviltområder og beiteområder skape forutsigbarhet for dyreholderne. Dette er i så måte et krevende forvaltningsområde som krever god samhandling og dialog mellom viltforvaltningen og dyrevelferdsmyndighetene.

Mange dyr er fryktsomme. Redsel, frykt og angst for mennesker eller andre faktorer i miljøet kan utgjøre et velferdsproblem. Frihet fra frykt og angst regnes som grunnleggende behov for dyr. Eide dyr blir normalt håndtert av mennesker en rekke ganger i løpet av livet, ved flytting, undersøkelser, merking, prøvetaking, helsekontroll, veterinærbehandling, driving, transport

og avlivering/slakting. Håndteringen vil i seg selv kunne påføre dyrene stor stressbelastning og øke risikoen for skader dersom de ikke er vant til mennesker. Det er også vanskelig å utføre godt tilsyn med og foreta nødvendig behandling av dyr som ikke har en viss grad av tamhet. Hold av frittgående dyr med lite daglig håndtering blir stadig mer vanlig. Det er derfor behov for å lovfeste krav til nødvendig tamhet der dette er relevant. Både for tamrein og for andre husdyr som holdes ute hele året, er nødvendig grad av tamhet viktig. Innenfor fiskeoppdrett der det holdes et stort antall fisk i merd, er det ut fra gjeldende kunnskap derimot lite behov for tamhet. I en rapport fra NIVA, VESO og Sintef om dyrevelferd i akvatisk dyrehold fremgår det imidlertid at kontakt mellom røkter og fisk i enkelte driftsformer er relevant for dyrevelferden.

4.4 Avl og bioteknologi

4.4.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs § 5 regulerer avl. Bestemmelsen forbyr endring av arveanlegg så dyret blir uskikket til å utøve normal atferd eller får påvirket fysiologiske funksjoner i uheldig retning. I tillegg omfattes avl som vekker allmenne etiske reaksjoner.

4.4.2 Departementenes vurdering og forslag

Forslagets første ledd er en lovfesting av prinsipper som er nedfelt i forskrifter om dyrevelferd. Andre ledd er en videreføring av prinsippene i gjeldende lov.

Dyrevelferdsmeldingens etiske plattform legger til grunn at funksjonsfriske dyr, både fysisk og psykisk, skal være en forutsetning for alle typer avl. Dette prinsippet er viktig for å ivareta god dyrevelferd innenfor alt dyrehold og foreslås nedfelt i loven. All avl skal således basere seg på å fremme egenskaper som gir robuste dyr med god funksjon og helse.

Departementene mener helse må tas sterkere i betraktning innen avlen, og ethvert avlsmål må inkludere sunne og funksjonsfriske dyr. Dette fremgår av første ledd som omfatter avl. Andre ledd omfatter all reproduksjon. Det er viktig å hindre at raser avles frem og oppformerer i strid med prinsippene i denne bestemmelsen. Det knytter seg særlige utfordringer til håndhevelsen av bestemmelsen med tanke på innførte dyr som kan forventes å lide i Norge som følge av defekter skapt gjennom avl.

Eventuelle andre aspekter av avl og bioteknologi enn de helse- og velferdsmessige konsekvensene for det enkelte dyret, vil ligge utenfor denne bestemmelsen.

4.5 Trening, fremvisning og konkurranser

4.5.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs § 8 nr. 7 forbyr dressur som medfører fare for at dyr unødig blir skremt eller påført lidelse. Paragraf 11 nr. 4 forbyr bruk av dressurhalsbånd på hund utenom den tiden hunden er under aktiv dressur. Paragraf 15 forbyr fremvisning av andre dyr enn fisk på offentlig sted. Forbudet blir forvaltet mer som en regulering enn som et reelt forbud, men krever enkeltsaksbehandling når dyr skal fremvises for publikum. Mattilsynet har en forvaltningsveileder om ulike former fremvisning og om godkjenning av dyreparker og annen fremvisning av levende dyr. Det er gitt forskrift om stevneveterinær ved totalisatorløp og ridestevner, samt forskrift om forbud mot bruk av legemidler m.m. til og visse former for behandling av konkurransehest (doping).

4.5.2 Departementenes vurdering og forslag

Fremvisninger, utstillinger, konkurranser og trening av dyr for slike aktiviteter kan utsette dyr for uheldige påkjenninger. Det anses derfor nødvendig å regulere slik bruk av dyr nærmere. I dyrevelferdsmeldingen er det foreslått at det generelle forbudet mot offentlig fremvisning bør avvikles og erstattes av forskriftsbestemmelser. Departementene foreslår å nedfelle noen prinsipper i loven, og hjemmel for å regulere området nærmere i forskrifter.

Forslaget innebærer en videreføring av gjeldende rett, men med et noe videre anvendelsesområde. Det skjer utstrakt bruk av dyr for rekreasjons-, underholdnings- og konkurranseformål, noe som trolig vil få større utbredelse ettersom fritid og opplevelser utgjør en stadig større del av vår tilværelse. Både etablerte og nye underholdningsformer med dyr kan være kontroversielle. Organiserte hundekamper er allerede et velkjent problem. Ut fra erfaringer i andre land, er det ikke usannsynlig at vi vil se også andre former for kamper mellom dyr. Departementene ønsker derfor å sette et klart forbud mot dette i loven.

Fremvisning kan for eksempel skje i form av sirkus, dyreparker og ulike oppvisninger. Utstilling og bruksprøver for kjæledyr og sportsdyr er utbredt. Hesteveddeløp, ridekonkurranser og hundekjøring er vanlige konkurranseformer. Ofte synes dyrene selv å ha glede av aktivitetene, og de kan gi dyrene verdifulle stimuli og fysisk aktivitet. En del metoder og tvangsmidler brukt under temming, trening og konkurranse kan imidlertid påføre dyr uheldige påkjenninger eller annen lidelse. Kunnskap om konkurranser, treningsmetoder og dyrenes reaksjoner på dem, må derfor legges til grunn dersom aktivitetene skal kunne foregå på en dyrevelferdsmessig forsvarlig måte.

Gjeldende dopingforskrift regulerer bruk av både visse midler og visse behandlinger i forbindelse med konkurranser og gjelder bare for hest. Forskriften definerer doping langt videre enn det som gjelder for idrettsutøvere. Dette skyldes at dyret selv ikke kan velge om det vil konkurrere etter at det har fått midler eller annen behandling. Doping er godt dokumentert innen hestesporten, mens forholdene innen sportsgrener med andre dyrearter, for eksempel hund og rein, er mindre kjent. Dopingforskriften definerer nærmere hva som faller inn under forbudte midler og metoder for konkurranshest. Det er også behov for nærmere forskriftsregulering av doping i konkurranser med hunder. Bestemmelsen skal ivareta dyrevelferdsmessige hensyn, og målet om rettsferdige konkurranser faller utenfor det denne loven skal regulere.

4.6 Jakt, fangst og fiske på dyr som holdes

4.6.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløven har ikke bestemmelser for utøvelse av jakt, fangst og fiske, verken på dyr som holdes eller på villlevende dyr. Jakt og fangst er regulert i lov av 29. mai 1981 nr 36 om viltet (viltloven) og forskrifter hjemlet i denne, men disse omfatter per i dag i liten grad jakt og fangst av villlevende dyr som holdes. For fiske i fritidsfiskeanlegg, er det etablert retningslinjer for både holdet og selve utøvelsen av fisket.

4.6.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås å innføre en hjemmel til å kunne gi forskrifter om jakt, fangst og fiske på dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskers varetekt. Denne hjemmelen begrenser seg til å regulere de dyrevelferdsmessige aspektene ved slik aktivitet. Der det vurderes å innføre

forskrifter for jakt på villevende dyr som holdes, må disse utformes i et samarbeid mellom miljø- og dyrevelferdsmyndighetene.

I Norge er det ikke tradisjon for å jakte eller drive fangst på dyr som holdes. Det er etablert noen fritidsfiskeanlegg, normalt basert på et naturlig habitat. Jakt og fiske på dyr i ekstensivt dyrehold tilbys i andre land. Dersom spørsmålet om jakt og fangst på dyr som inngår i et dyrehold aktualiseres i Norge, vil det være behov for bestemmelser som ivaretar hensynet til disse dyrenes velferd gjennom regulering eller forbud mot slik aktivitet. Denne type aktivitet artet seg ulikt avhengig av hvilket dyr det jakes eller fiskes på og hvilken metode som anvendes. Det vil derfor være behov for ulike regler tilpasset den enkelte aktivitet. En slik nærmere regulering hører naturlig hjemme i forskrift. Dagens retningslinjer for fiske i fritidsfiskeanlegg, er bestemmelser som naturlig vil bli hjemlet i denne bestemmelsen. I mangel av forskrifter vil aktiviteten måtte vurderes ut i fra lovens generelle bestemmelser.

Jakt, fangst og fiske er aksepterte metoder for høsting av ville dyr. Dette innebærer imidlertid ikke at man uten videre skal åpne for jakt og fangst på dyr som finnes naturlig i vill tilstand, men som er oppdrettet og holdes i fangenskap. Dersom man dretter opp en "vill" art for senere å jakte, fangste eller fiske på denne, må dette skje gjennom en faglig og etisk vurdering av de ulike hensyn. Det vil være naturlig i denne sammenheng å stille særskilte krav til både holdet og jakten, fangsten eller fisket. Dyr som holdes i fangenskap vil ofte ikke ha samme muligheter som ville dyr til å unnsnippe i en jakt-, fangst- eller fiskesituasjon, noe det bør tas hensyn til ved vurderingen av slik jakt, fangst eller fiske og hvilke kriterier som skal gjelde.

Dyr skal avlives så skånsomt som mulig. Dette innebærer et skille mellom akseptable metoder i forbindelse med jakt, fangst og fiske på villevende bestander, og håndtering og avlaving av dyr i dyrehold. Når man har påtatt seg et ansvar for dyr, har man også påtatt seg en plikt til å avslutte livet til dyrene på en akseptabel måte som ikke utsetter dyrene for unødig lidelse. Dette kan skje gjennom lovlige avlivingsmetoder, for eksempel på slakteri. I enkelte tilfeller kan man imidlertid også tenke seg at avlaving kan skje ved jakt, fangst eller fiske. Slik avlaving skal imidlertid ikke kunne skje vilkårlig, men gjennomføres i henhold til fastsatte rammer/kriterier for utøvelsen. Dyrets tamhetsgrad og hva slags miljø det holdes i, vil være momenter av betydning her.

Ved visse ekstensive driftsformer er man avhengig av å benytte avlivingsmetoder som ellers er forbeholdt jakt, fangst eller fiske, fordi det ikke finnes noe alternativ. Ved oppdrett av hjort i hegn er den mest skånsomme avlivingsmetoden vurdert å være skudd mot dyrets hode fra kort avstand. Dette regnes ikke som jakt. Driftsformer som disse, er ikke ment å falle inn under denne bestemmelsen.

I blant forekommer det at husdyr forviller seg og ikke lar seg fange inn igjen. I slike tilfeller er det behov for å ha adgang til å benytte metoder som ellers er forbeholdt jakt og fangst av villevende dyr. Dette regnes ikke som jakt, men avlaving. Det samme er tilfelle når en eksempelvis må skyte dyr som har gått seg fast i fjellet.

Trening av jakthund på dyr som holdes faller inn under bestemmelsen. Slik jakthundtrening foregår i dag, særlig på fugl og hare. Fuglene eller dyrene slippes fritt i hegn eller sitter i små bur, for at hunden skal trene søk, markering og stand. Dyrene avlives normalt ikke som en del av treningen, men brukes gjentatte ganger. Effektiv bruk av hund har imidlertid betydning for villevende dyrs velferd i forbindelse med jakt og er et argument for å tillate slik trening. Det må i disse tilfellene foretas en interesscavveining og gjøres en konkret vurdering av den

aktuelle aktiviteten. Eksempelvis vil trening av hihund på rev i bur i kunstig hi være aktuelt å forby gjennom forskrift.

4.7 Utsetting av dyr i naturen

4.7.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlav regulerer ikke spesifikt utsetting av dyr i naturen, men hjemler midlertidig forskrift om forbud mot jakt på utsatt fugl. Denne forskriften inneholder noen bestemmelser om utsett. Viltlovgivningen regulerer adgangen til utsett av visse arter ut fra viltfaglige hensyn, jf viltloven § 47 og lakse- og innlandsfiskeoven § 9. Mattilsynet er involvert i saker som Direktoratet for naturforvaltning behandler om utsett av vilt.

4.7.2 Departementenes vurdering og forslag

Ut fra velferdsbetraktninger, er det viktig å stille krav til utsetting i naturen av dyr fra dyrehold, enten disse settes ut på land eller i vann. Det foreslås derfor å lovfeste et generelt krav om at utsatte dyr skal ha gode muligheter for å tilpasse seg det nye miljøet. Utsett av dyr skjer først og fremst som ledd i kultivering av vassdrag og viltpleie. Formålet med utsett kan være positivt samtidig som det foreligger risiko for lidelser. Utsatte dyr kan ha vanskeligheter med å finne mat og skjul og tilpasse seg klimaet/vannmiljøet. De kan også bli et lett bytte for rovvilt. Dyr som holdes har ulik domestiseringsgrad, men uavhengig av dette vennes de gradvis til nærvær av mennesker og en mer beskyttet tilværelse enn dyret ville hatt i viltlevende tilstand. Dyr som slippes fri, utsettes på denne måte for en stor omstilling.

Bestemmelsen gjelder alle former for utsett, og det må foretas en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle hvor blant annet formålet med utsett vil være av betydning.

Kultivering av vann og vassdrag har i lang tid vært benyttet for å bevare og øke bestander av fisk. Formålet har vesentlig vært knyttet til sportsfiskeinteresser, men også som ledd i bevaring av natur. Kultivering bør fortsatt være tillatt så fremt det utføres på en forsvarlig måte.

Dette er et område det vil være nødvendig å regulere nærmere i forskrift. Slike forskrifter vil angi særskilte krav eller forbud tilpasset de enkelte arter og utsett. Det anses naturlig at slike forskrifter harmoniseres med tilsvarende bestemmelser hjemlet i viltlovgivningen.

5. VILTLEVENDE DYR

Gjeldende dyrevernlav omfatter viltlevende dyr. I tillegg har loven en bestemmelse i § 14 som omhandler måter å håndtere levende fisk på. Bestemmelsen retter seg mot villfanget fisk. Utover dette er det ikke bestemmelser i dyrevernlav som regulerer viltlevende dyr særskilt.

Det foreslås å videreføre dagens rettsstilling med hensyn til at viltlevende dyr omfattes av lovens virkeområde. Menneskelig aktivitet har innvirkning på viltlevende dyr på mange måter. Det samme har bygninger, gjerder og andre innretninger som oppføres i naturen. Slik aktivitet vil ofte kunne ha betydning for viltets velferd. Dyrevelferdslovens bestemmelser vil være førende for den nærmere regulering innenfor sektorlovgivningen.

Viltloven regulerer primært forvaltningen av viltbestanden og viltets leveområder med sikte på at naturens produktivitet og artsrikdom skal bevares, jf lovens formål. Enkelte materielle bestemmelser i viltloven ivaretar i tillegg dyrevelferdshensyn. Eksempelvis gjelder dette § 3 om fredningsprinsippet, en del bestemmelser om vern av viltets leveområder (kapittel III) og en del av bestemmelsene om utøvelse av jakt og fangst (kapittel VI). Aktuelle bestemmelser med tilhørende forskrifter er harmonisert med gjeldende dyrevernløvgivning.

Utkastet til ny lov om dyrevelferd viderefører grunnlaget for harmonisert lovgivning mellom vilt- og dyrevelferdslovgivningen. Dyrevelferdslovens formål er knyttet opp mot hensynet til det enkelte dyrs velferd og å fremme respekt for dyr ut fra deres egenverdi. Viltlovens hovedformål er å ivareta artshensyn. En del bestemmelser omfatter også dyrevelferdshensyn. Der en med hjemmel i begge lovene kan iverksette tiltak overfor bestemte aktiviteter, vil det, på samme måte som etter gjeldende lovgivning, være viktig med god samhandling i utarbeidelsen av regelverk og før iverksetting av konkrete tiltak. I de fleste tilfeller vil samme tiltak kunne ivareta hensyn etter begge lover. I enkelte tilfeller vil de hensynene de ulike lovene skal ivareta, kunne medføre at et lovlig tiltak etter en lov er ulovlig etter en annen, eksempelvis hvilke dyr det er tillatt i innføre, holde og evt. sette ut i Norge.

Det vil også kunne være noe overlapp mellom bestemmelser i dyrevelferdsloven og bestemmelser i sektorlovgivning for viltlevende dyr. Eksempelvis gjelder dette lakse- og innlandsfiskloven som sammen med fiskerilovgivningen regulerer fiske og fangst av villfisk.

Dyrevelferdsloven skal ivareta en helhetlig regulering av de dyrevelferdsmessige forhold for alle dyr. Flere sektorlover bidrar til å ivareta viltlevende fisk og dyrs velferd gjennom regulering av enkeltaktiviteter. Dyrevelferdslovens generelle føringer vil være retningsgivende ved utforming og tolkning av sektorbestemmelser der det er innført slike. Bestemmelsene i dyrevelferdsloven er samtidig viktige for å sikre regulering av dyrevelferd for dyr som faller utenfor viltloven og lakse- og innlandsfiskloven, for eksempel marin fisk og sjøpattedyr.

5.1 Jakt, fangst og fiske

5.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs har ingen særskilte bestemmelser for jakt, fangst og fiske. Viltloven har bestemmelser om utøvelse av jakt og fangst, og med hjemmel i denne er det fastsatt nærmere forskrifter som delvis bygger på dyrevernløvens prinsipper. I tillegg er det i annen lovgivning, og ut fra andre hensyn enn dyrevelferd, fastsatt regler om innlands- og saltvannsfiske.

5.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Jakt, fangst og fiske skal foregå på en forsvarlig måte. Det er etter departementenes vurdering viktig at man så langt mulig søker å forebygge sider ved aktiviteten som er dyrevelferdsmessig uheldig. Hva som til enhver tid anses som forsvarlig, vil være et skjønnsspørsmål som blant annet må avgjøres ut fra gjeldende forhold.

Den foreslåtte bestemmelsen åpner for utferdigelse av nærmere forskriftskrav til metoder og redskap for jakt, fangst og fiske. Det antas å være behov for en nærmere gjennomgang av visse fangstmetoder ut fra hensynet til dyrevelferd. For eksempel er det usikkerhet knyttet til hvor effektivt og selektivt en del feller virker. Det er viktig at dette vurderes nærmere og at

det stilles krav til dokumenterte resultater etter standardisert testing. Konkrete krav hører naturlig hjemme i forskrift hjemlet i bestemmelsen.

Viltloven gir hjemmel til å regulere hvilke metoder og hvilket utstyr som kan brukes til jakt m.m. Krav til human jakt er nedfelt i viltlovgivningen. Derfor vil som regel de jakt- og fangstmetoder som er lovlige etter viltlovgivningen, også være forsvarlige etter dyrevelferdsloven.

Skadeskyting og andre skader på dyr i forbindelse med jakt, fangst og fiske kan ikke unngås helt. Det er imidlertid viktig å arbeide for å begrense omfanget av skadeskyting gjennom kompetansehevende tiltak og gjennom å fremme god jaktkultur. Det er også viktig å ha gode rutiner for søk etter skadskutte dyr.

Ved fritidsfiske har det ikke vært vanlig med krav om å slippe ut innfanget fisk. Imidlertid er det visse krav om at laksefisk under minstestørrelse skal slippes ut som ledd i bestandsforvaltning. Uavhengig av eventuelle krav til å slippe ut fisk, må det enkelte utslippet være forsvarlig. Ved vurdering av om det med hjemmel i annen lovgivning skal innføres mer generelle krav om å slippe ut fanget fisk, må hensynet til fisken veies opp mot hensikten med og nytteverdien av utslipp. Dersom denne vurderingen resulterer i krav om utslipp, vil det være aktuelt å regulere selve gjennomføringen av fisket og utslippet nærmere ut fra dyrevelferdshensyn.

5.2 Innfangning av viltlevende dyr

5.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov § 14 forbyr visse måter å behandle innfanget fisk på. Loven har ingen generell bestemmelse om innfangning, håndtering og hold av viltlevende dyr.

I følge viltloven § 3 er alt vilt fredet med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov (fredningsprinsippet). Ingen skal holde vilt i fangenskap med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov, og det er åpnet for at vilt under visse forutsetninger skal kunne fanges og holdes i fangenskap ut fra næringsmessige hensyn. Viltforvaltningen har involvert Mattilsynet i saker om innfangning og hold av vilt.

5.2.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å forby innfangning for å håndtere eller holde viltlevende landdyr og sjøpattedyr. Det åpnes samtidig for å gi unntak gjennom forskrift. Dette innebærer en harmonisering med viltloven. Hensynet til de viltlevende dyrenes velferd taler for at disse i minst mulig grad fanges inn og holdes. Både innfangningen og holdet vil kunne påføre dyrene store belastninger i form av frykt, angst, stress, feilernæring, sykdomsrisiko og skader. Krav til nødvendig kompetanse og godt miljø, tilsyn og stell kan være vanskelig å oppfylle. Eksempelvis vil innfangning av hjortekalver for oppdrett i hegn utsette både kalv og moodyr for frykt, stress og andre belastninger. Det samme gjelder innfangning av sjøpattedyr som sel for hold i akvarier. Dette støttes også av dyrevelferdsmeldingen der det er uttalt:

"Utgangspunktet når det gjelder viltarter må fortsatt være at oppdrett av nye arter er forbudt med mindre annet følger av lov eller vedtak med hjemmel i lov".

Departementene legger til grunn at det bør føres en restriktiv praksis når det gjelder tillatelse til innfangning av viltlevende dyr til dyrehold, enten det gjelder dyreparker, forsøksdyravløsing eller andre formål. Unntak forutsetter derfor en grundig avveining

mellom hensynet til dyrene og behovet for å fange inn og holde slike dyr. I denne sammenheng skal kunnskap om den enkelte arts behov og atferd tillegges vekt.

Viltlevende dyr er gjenstand for innfangning og håndtering også i andre sammenhenger. Som eksempel kan nevnes håndtering av ville dyr ved flytting av dyrene fra et område til et annet. Dette forutsetter unntak i forskrift etter andre ledd. Merking av ville dyr som ledd i forskning vil også kreve tillatelse etter § 13.

Forslaget innebærer at det under visse forutsetninger er tillatt å ta vare på et sykt eller skadd viltlevende dyr i en kortere periode. Dette er i overensstemmelse med bestemmelser hjemlet i viltloven. Adgangen til ivaretagelse av syke og skadde dyr må ses i sammenheng med de foreslåtte bestemmelsene om hjelpeplikt, varslingsplikt og kompetanse i §§ 4, 5 og 6.

Det kan i forskrift gjøres unntak fra forbudet mot innfangning av viltlevende landdyr og sjøpattedyr, herunder gis nærmere vilkår for unntaket. Forbudet mot innfangning omfatter ikke andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr. Derimot gjelder den foreslåtte hjemmelen til å kunne gi nærmere forskrifter om innfangning, håndtering og hold for alle viltlevende dyr, også andre akvatiske dyr enn sjøpattedyr. Regler for fangstbasert akvakultur vil naturlig høre hjemme under denne bestemmelsen.

6. ADMINISTRATIVE BESTEMMELSER OG SANKSJONER

6.1 Tilsyn og vedtak

6.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov §§ 23 og 24 regulerer tilsynsmyndighet. I tillegg er det i § 22 lovfestet at det skal oppnevnes et eget utvalg som har forvaltningsmyndighet med hensyn til forsøk med dyr.

Ved lovendring i kraft 1. januar 2004 fikk Mattilsynet hjemmel til å føre tilsyn og fatte vedtak etter dyrevernloven. Hjemmelen omfatter alle dyr som loven gjelder for, og alle forhold som kan ha betydning for dyrs velferd. Dyrevernemndene ble opprettholdt med samme vedtaksmyndighet som tidligere, dvs. hjemmel til å fatte vedtak mot dyreiere og innehavere av dyr. Gjennom delegering ble nemndene underlagt Mattilsynets instruksjonsmyndighet.

6.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Departementene foreslår å videreføre Mattilsynet som tilsynsmyndighet på dyrevelferdsområdet. Det foreslås at Mattilsynet gis hjemmel til å føre tilsyn og fatte nødvendige vedtak etter loven og tilhørende forskrifter.

Departementene foreslår at andre tilsynsorgan på dyrevelferdsområdet som dyrevernemndene og Forsøksdyrutvalget ikke lovfestes. Det foreslås på samme måte som i matloven en hjemmel som gir anledning til å legge tilsynsmyndighet til andre organer enn Mattilsynet, både offentlige og private.

Departementene mener det er hensiktsmessig å ha anledning til å organisere forvaltningen av dyrevelferdsområdet på en hensiktsmessig måte uten unødige bindinger i lovverket. Den

foreslåtte bestemmelsen gir anledning til å videreføre Forsøksdyrutvalget og dyrevernemndene som organer med egen forvaltningsmyndighet på området. Begge organer vil bli nærmere vurdert etter høringsrunden.

De viktigste fordelene og ulempene med dyrevernemnder (legmannsskjønn i dyrevernarbeidet) er:

Fordele

- Dyrevernforvaltning har i betydelig grad vært å reflektere gjeldende samfunnsmoral (hindre unødige lidelse). En legmannsnemnd, som ev. er et politisk oppnevnt organ, kan ha fortrinn i forhold til profesjonelle forvaltere i slike vurderinger.
- Dyrevernemndene bidrar til synliggjøring av dyrevernarbeidet, til økt kunnskap og interesse for dyrevern lokalt og gir arbeidet legitimitet.
- Lokalt forankrede nemnder har ofte god oversikt over det dyrehold som utøves i området. Det er i dag flere dyrevernemnder enn lokalkontor i Mattilsynet.

Ulemper:

- En uryddig forvaltningsmodell. Dyrevernemndene og Mattilsynet har parallell kompetanse - selv om Mattilsynet fra 2004 er gitt instruksjonsmyndighet over nemndene.
- En umoderne forvaltningsmodell. Med Mattilsynet er det opprettet et tilsynsorgan som ivaretar dyrevelferd både i primærproduksjonen og på slakterier. Legmannsorganer for forvaltning av statlig (nasjonalt) regelverk er i dag en sjeldenhet. Det kan være grunn til å spørre om dyrevern er så spesielt at det krever andre forvaltningsmodeller enn det som gjelder ellers i samfunnet.
- En krevende forvaltningsmodell. Det er en utfordring å sikre at en legmannsnemnd har kompetanse til å ivareta sin funksjon i henhold til de regler som gjelder for offentlig forvaltning. Selv om dyrevernemndene skal ivareta legmannsskjønnet, er ikke legmannsskjønnet fritt. Det er et løvbundet skjønn som fordrer kompetanse i rettsanvendelse.
- Behovet for legmannsskjønn i dyrevernforvaltningen har blitt redusert ved at regelverket har blitt mer detaljert. Dette øker på sin side behovet for regelverks- og forvaltningskompetanse.

Forsøksdyrutvalget har eksistert en rekke år som et selvstendig forvaltningsorgan som ivaretar forvaltningen av dyrevelferdsregelverket på forsøksdyrområdet. Å legge tilsynsmyndigheten på forsøksdyrområdet til Mattilsynet, vil være en alternativ modell til en videreføring av Forsøksdyrutvalget som en selvstendig forvaltningsmyndighet.

Det foreslås en forskriftshjemmel for å kunne regulere tilsynsorganenes arbeid nærmere, herunder gi regler om oppnevning, sammensetning og drift av tilsynsorganer.

Dersom dyrevernemndene og Forsøksdyrutvalget blir videreført, vil det være naturlig at disse fører tilsyn og fattet vedtak på delegert myndighet fra Mattilsynet. Den foreslåtte myndigheten til å fatte forvaltningsvedtak som avgrensner fremtidig anledning til å foreta

aktiviteter omfattet av loven (§ 34) foreslås i lovteksten begrenset til Mattilsynet, og en ser ikke for seg at det er aktuelt å delegerer denne myndigheten til andre. Departementene legger videre til grunn at vedtak om tvangsmulkt (§ 35) bør fattes av Mattilsynet. Forsøksdyrutvalgets myndighet vil på samme måte som etter dagens dyrevernlov, bli begrenset til vedtak med hjemmel i bestemmelsen om bruk av dyr i forsøk (§ 13) og forskrifter hjemlet i denne.

Mattilsynet kan rette vedtak mot enhver som bryter loven og bestemmelser gitt i medhold av loven. Det kan også treffes vedtak ved fare for lidelse, uavhengig av om det i det konkrete tilfellet foreligger lidelse hos dyr eller ikke. Vedtak kan angå forhold både hos eide og ikke eide dyr. Forvaltningsloven § 2 setter imidlertid begrensninger gjennom sin definisjon av vedtak. Alle vedtak må være forholdsmessige, d.v.s. ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å ivareta lovens formål. Hva det kan treffes vedtak om, følger naturlig av de materielle plikter som ligger i loven. Vedtakskompetansen gjelder også overfor eier av/ansvarlig for dyr som går fritt på utmarksbeite, noe som ble presisert ved endring av gjeldende dyrevernlov § 23 i 2001.

Departementene finner grunn til å presisere at vedtakskompetansen etter lovforslaget også gjelder i saker som er konfliktfylte eller berører tunge økonomiske interesser, eksempelvis saker som gjelder beitedyr - rovvilt, dyrevelferd i reindriften og fiskeoppdrettsanlegg. Når det gjelder husdyr på beite, har departementene dessuten funnet det nødvendig å presisere tilsynsmyndighetens hjemmel til å fatte vedtak om beiterestriksjoner for å beskytte husdyr mot rovvilt.

Det er på det rene at enkelte husdyrbrukere har måttet ta et stort ansvar på grunn av storsamfunnets ønske om bevaring av rovvilt. Det er derfor viktig at samfunnet tar ansvar for rovvilt ved å kompensere for restriksjoner på bruk av utmarksbeite. Det foreslås derfor å innføre en rett til økonomisk kompensasjon for dyreeier ved inngripende vedtak om beiterestriksjoner. Dette vil være et tiltak som kan virke konfliktdepende og gi økt forutsigbarhet for næringsdrift basert på utmarksbeite. Slike vedtak vil kunne omfatte nedsanking av dyr eller forbud mot å slippe dyr på beite. Ved slike inngripende vedtak om beiterestriksjoner, foreslås det å gi dyreeier en rett til økonomisk kompensasjon på bakgrunn av at det påløper merutgifter som følge av vedtaket. Kompensasjonen vil utbetales gjennom standardiserte satser.

Kompensasjonen foreslås å inntre fra den dagen vedtaket gjøres gjeldende. Kun kortvarige vedtak på inntil en ukes varighet kan fattes uten at vedtaket gir rett til kompensasjon. Nærmere bestemmelser om denne ordningen, inkludert vilkår for rett til kompensasjon og kompensasjonens størrelse, vil bli nedfelt i forskrift. Kompensasjonsordningen forutsettes utformet slik at den ikke motvirker insentivene til forebyggende tiltak og dyreeiers ansvar for å beskytte husdyr mot rovvilt. Disse prinsippene samsvarer med den ordning for kompensasjon som er fastsatt for beitesesongen 2007. Det legges til grunn at kompensasjonsordningen er bevilgningsstyrt. Forutsetningen for at slik kompensasjon kan tilkjennes, vil bl.a. være at dyreeier har fulgt de pålegg og anvisninger som tilsynsmyndigheten har bestemt, og ellers har foretatt seg det som er nødvendig for å beskytte dyrene sine.

I lys av matreformen og opprettelse av Mattilsynet er det etablert nye støttefunksjoner også på dyrevelferdsområdet. Vitenskapskomiteen for mattrygghet er organisert med en hovedkomité og åtte underkomiteer hvorav en har ansvar for dyrhelse og dyrevelferd.

Vitenskapskomiteens hovedoppgave er å se på forhold som har direkte eller indirekte betydning for mattrygghet, men den kan også foreta vitenskapelige vurderinger innen hele Mattilsynets forvaltningsområde, herunder dyrevelferd. Vitenskapskomiteen skal ut fra foreliggende vitenskapelige data fremlegge en vurdering av risiko på oppdrag fra Mattilsynet, eller på eget initiativ.

Det var tidligere ikke noe formelt apparat for kunnskapsstøtte om dyrevelferd til forvaltningen tilsvarende den funksjon Veterinærinstituttet gjennom lang tid har hatt når det gjelder dyrehelse. I dyrevelferdsmeldingen ble det foreslått å etablere kunnskapsstøtte til forvaltningen på dyrevelferdsområdet, omfattende alle arter. En slik støtte er nå lagt til Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet.

Rådet for dyreetikk har i over 10 år hatt en selvstendig rådgivende funksjon overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål. Etter at rådets arbeid ble stillet i bero under arbeidet med dyrevelferdsmeldingen, ble nytt Råd oppnevnt fra 01.01. 2005. Rådets sammensetning er noe endret. Det samme er mandatet som nå har sterkere fokus på de mer prinsipielle etiske sidene ved alle typer dyrehold og bruk av dyr, samt forholdet til vilde dyr. Rådet for dyreetikk har vært en viktig premissleverandør i samfunnet i dyreetiske spørsmål, men har ikke noen direkte rådgivende funksjon overfor Mattilsynet.

Det veterinærmedisinske rettsråd har en rolle i dyrevemsspørsmål på flere områder, og dette er regulert i dyrehelsepersonelloven § 31.

"§ 31. Rådets oppgaver

Rådet skal være rådgiver for veterinærmyndighetene i disiplinærsaker, saker om forsvarlig virksomhet, saker av veterinærmedisinsk art og dyrevernsproblemer.

Rådet skal stå til disposisjon for retten, påtalemyndigheten, offentlige forsvarere og oppnevnte sakkyndige i dyrevern i forbindelse med sivile saker og straffesaker.

Rådet kan avgi uttalelser og foreta undersøkelser for forsikringsselskaper og andre i saker om forsikring av dyr, dyrehelsepersonells ansvar, handelstvister og andre saker av veterinærmedisinsk eller dyrevernmessig art.

Departementet kan fastsette nærmere bestemmelser om arbeidsform og ytterligere arbeidsoppgaver."

Etter departementenes syn er det ikke lenger behov for å bruke rettsrådet som en rådgiver for myndighetene i spørsmål om dyrevelferd. Andre organer som Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Veterinærinstituttet og Havforskningsinstituttet, vil være mer nærliggende å be om råd eller vurderinger av dyrevelferdsspørsmål. Forvaltningsmessig er det lite effektivt med mange aktører med overlappende oppgaver. Rettsrådet bør fritas for rådgivningsoppgaver overfor forvaltningen i dyrevelferdsspørsmål. Departementene foreslår at "dyrevernsproblemer" tas ut av dyrehelsepersonelloven § 31 første ledd.

Etter departementenes vurdering er det ikke noen grunn til å gjøre endringer i de andre oppgavene knyttet til dyrevern som rettsrådet har. Rettsrådet bør fortsatt kunne benyttes i forbindelse med sivile saker og straffesaker. Likeledes bør rådet kunne avgi uttalelser til forsikringsselskaper og andre i saker av dyrevernmessig art. Departementene foreslår derfor ingen endringer i de resterende bestemmelsene i § 31.

I dyrevelferdsmeldingen er det foreslått å etablere en Plattform for alternativer til bruk av dyr i forskning slik det er gjort i mange europeiske land. En slik plattform er nå etablert og er

organisert som en medlemsorganisasjon. Plattformen er en del av det europeiske nettverket ecopa.

Plattformen skal i sitt arbeid legge til grunn prinsippene om Reduction (reduksjon), Replacement (erstatning) og Refinement (raffinering eller forbedring) – de tre R'ene. Beslutninger skal fattes ved hjelp av konsensus mellom de fire interessegruppene offentlig forvaltning, industri, dyrevernorganisasjoner samt forskning og undervisning.

Plattformens sekretariat er lokalisert ved Veterinærinstituttet. Den skal være et kompetansesenter, men skal ikke drive egen forskningsaktivitet og skal heller ikke forvalte forskningsmidler. Forskning på området, både brukerrettet og statlig finansiert, må på vanlig måte prioriteres og planlegges i eksisterende forskningsstrukturer.

6.2 Gjennomføring av pålegg og midlertidig forvaring av dyr

6.2.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlov §§ 25, 26 og 26a regulerer gjennomføring av vedtak og inspeksjoner, midlertidig forvaring og umiddelbar avlaving av dyr uten forutgående vedtak. Både Mattilsynet og dyrevernnemndene innehar denne kompetansen, jf dyrevernlovens § 23 flg. og føresegn om dyrevernnemnder § 2.

6.2.2 Departementenes vurdering og forslag

I dyrevernsaker vil myndighetene ofte gå inn med veiledning og/eller vedtak om å rette på mangelfulle forhold. Dersom vedtak ikke etterleves, eller situasjonen eller manglene er meget alvorlige, kan det være behov for å avlive dyr eller avvikle dyreholdet helt eller delvis uten forutgående vedtak. Dette kan også gjelde i saker med mindre alvorlige brudd på loven over tid. Avlaving eller annen avvikling forutsetter imidlertid at tilsynet vurderer det som ikke mulig eller vanskelig/uhensiktsmessig å sikre etterlevelse av loven gjennom mindre inngripende vedtak og virkemidler, som for eksempel tvangsmulkt eller midlertidig forvaring av dyr.

I noen tilfeller er situasjonen eller manglene så alvorlige at det er grunn til å avvikle dyreholdet uten forutgående vedtak om å rette på de mangelfulle forholdene. Om nødvendig, skal det fattes vedtak på stedet om avlaving straks eller om at dyr tas i forvaring. Rask avlaving kan være nødvendig ut fra dyrets tilstand (sykdom, sterk avmagring m.m.), eller på grunn av at selve mangelen innebærer umiddelbar fare for skader eller annen alvorlig lidelse.

Tilsynsmyndigheten kan i særlige tilfeller gjennomføre vedtak ved fare for lidelse, selv om lidelse i det konkrete tilfellet ikke er inntruffet. Slike vedtak må bygge på lovens materielle bestemmelser.

Departementene foreslår å videreføre at både tilsynsmyndigheten og politiet etter vedtak kan ta dyr i midlertidig forvaring. Etter gjeldende lov må politiets vedtak stadfestes av tilsynsmyndigheten innen 3 dager. Erfaringen tilsier at dagens tidsgrense er i korteste laget, og det foreslås derfor å utvide denne til 7 dager. Det er i praksis tilsynsmyndigheten som overtar ansvaret for dyret og bestemmer hva som videre skal skje med det når politiets vedtak er stadfestet, uten at dette er fastslått i loven. Det foreslås å klargjøre at ansvaret for dyret overføres til tilsynsmyndigheten i lovteksten.

Etter gjeldende lov skal midlertidig forvaring normalt ikke vare lenger enn 3 uker. Departementene finner det ikke hensiktsmessig å ha en slik fast frist, som det av ulike grunner kan være vanskelig å overholde i praksis. Utgangspunktet må være at midlertidig forvaring skal være så kort som mulig, men lenge nok til å kunne foreta en forsvarlig utredning av saken. For å unngå at midlertidig forvaring trekker ut i tid, legger departementene til grunn at klage på vedtak om midlertidig forvaring normalt ikke bør gis oppsettende virkning.

I følge gjeldende lov skal tilsynsmyndigheten avgjøre om dyret skal leveres tilbake til eier, eller om det skal selges, omplasseres eller avlives. Ettersom ansvarsoverdragelse til tilsynsmyndigheten ikke innebærer at eiendomsretten til dyret overføres, mener departementene at avlaving normalt bør foretrekkes fremfor omplassering med mindre eier samtykker i å avstå fra eiendomsretten til dyret.

6.3 Forbud mot aktiviteter omfattet av loven

6.3.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernlav § 32 legger myndigheten til å treffe avgjørelser om fremtidig hold av dyr og annen aktivitet omfattet av loven, til domstolene. Slike avgjørelser treffes normalt i forbindelse med en straffesak, men avgjørelsen om forbud mot fremtidig hold av dyr er ikke å anse som straff, jf Rt 2003 s 1750. Rettighetstap idømt i henhold til dyrevernlavens § 32 faller utenfor straffelovens definisjon av straff og kan idømmes selv om de subjektive vilkår for straff ikke foreligger. Formålet med bestemmelsen er å avverge videre dyrehold der en person har vist seg uskikket til å holde dyr. Forvaltningen har i dag ikke kompetanse til å treffe vedtak om fremtidig hold av dyr.

6.3.2 Departementenes vurdering og forslag

Det foreslås at adgangen til å fatte vedtak som regulerer fremtidig hold eller annen bruk av dyr, tillegges Mattilsynet. Slike vedtak kan treffes overfor personer som har unnlat å etterkomme vesentlige pålegg eller grovt eller gjentatt har overtrådt bestemmelser i eller i medhold av dyrevelferdsloven. Forslaget innebærer en endring av gjeldende lov idet denne kompetansen i dag tilhører domstolene.

Ved lovrevisjonen i 1995 ble det vurdert om dyrevernnemndene skulle kunne treffe vedtak om fremtidig dyrehold. Man anså slike vedtak som så inngripende at avgjørelsen fortsatt burde treffes i domstolene. Denne problemstillingen har på nytt vært vurdert i forbindelse med lovrevisjonen, og man har nå kommet til at det er formålstjenlig og ønskelig med en endring i forhold til gjeldende rett på dette punkt. Dette primært av hensyn til å fremme lovens formål om god velferd for dyr og for å forebygge og hindre dyrelidelser.

I Sverige er det innført en tilsvarende ordning der det lokale tilsynet treffer vedtak om fremtidig hold eller annen bruk av dyr. Også i sammenlignbare bestemmelser finnes tilsvarende kompetanse lagt til andre organer enn domstolene. Som eks vises til at politiet har hjemmel til å vedta forbud mot anskaffelse av hund, jf lov om hundehold av 4. juli 2003 nr. 74 (hundeloven) § 22.

Det legges til grunn at den type handlinger og aktivitet som vil kunne rammes av bestemmelsen, er av grov karakter og er sterkt klanderverdige. Hensynet til på et tidligere tidspunkt om det som er vanlig i dag å få stanst aktivitet som medfører store dyrelidelser, taler for å legge denne kompetansen til Mattilsynet. I tillegg må det antas at det vil bli truffet

flere vedtak av denne typen, og at også det vil kunne være med å stanse uforsvarlig og klanderverdig aktivitet overfor dyr. Bestemmelsen vil tilsvarende kunne virke forebyggende idet den kan hindre oppstart av aktivitet som det er god grunn til å anta vil innebære store dyrelidelser.

Et element i vurderingen har også vært at Mattilsynet, i motsetning til det som var tilfellet ved forrige lovrevisjon, er det ansvarlige tilsynsorganet etter loven. Det anses mindre betenkelig at Mattilsynet fatter vedtak om fremtidig dyrehold enn en lekmannsnemnd. Det at vedtakskompetansen nå legges til Mattilsynet i slike saker, innebærer ingen begrensning i adgangen til domstolsprøvelse etter en forutgående ordinær saksbehandling i forvaltningen.

Rettighetstap hjemlet i denne bestemmelsen kan bare treffes der det foreligger brudd på vesentlige pålegg eller der det foreligger grove eller gjentatte brudd på dyrevelferdslovgivingen. Dette innebærer at det kun er i graverende tilfeller at Mattilsynet kan gripe inn og fatte slike vedtak. Hva som anses som vesentlige pålegg eller er lovbrudd av grov karakter, ligger innenfor forvaltningens skjønn. Hensynet til den enkelte tilsier at Mattilsynet bør utøve særlig skjønnsomhet i forbindelse med denne type vedtak. Det vil også kunne være aktuelt å fastsette nærmere retningslinjer for skjønnsutøvelsen for å hindre vilkårlighet og bidra til at det treffes faglig forsvarlige vedtak. Dette kan gjøres med hjemmel i bestemmelsens siste ledd.

Vedtaket kan gjøres tidsbestemt eller tidsubestemt. Som en følge av organiseringen av Mattilsynet og fordeling av myndighet mellom Mattilsynet og departementene, legges det til grunn at både vedtak og klagevedtak vil bli behandlet i Mattilsynet. Mattilsynet vil således også ha en adgang til å omgjøre sitt vedtak dersom endringer i de faktiske forhold tilsier dette. Det er viktig at slike vedtak ikke opprettholdes lenger enn det som anses saklig begrunnet. En gjenopptakelse av saken vil primært tilligge den vedtaket retter seg mot. Vedkommende må bevise at de faktiske forhold er endret i en slik grad at vedtaket ikke lenger er saklig begrunnet. Dette fratrukker imidlertid ikke forvaltningen en plikt til også av eget tiltak å omgjøre slike vedtak dersom de blir kjent ny kunnskap av betydning.

Vedtaket om forbud mot aktiviteter omfattet av loven vil primært rette seg mot den som unnlater å etterkomme pålegg eller bryter loven. Dette kan være dyreeier, dyreholder eller annen person som har ansvar for dyrene. Vedtaket kan også rette seg mot personer som deltar i daglig stell etc. Det er ikke uvanlig at det etableres pro forma dyrehold for å omgå avgjørelser om fremtidig hold av dyr. I flere av de sakene som har vært om rettighetstap, har den som har mistet retten til å holde dyr etc, fortsatt å drive med dyr under henvisning til at et familiemedlem eller en venn er eier/holder av dyrene. Forslagets § 34, første ledd tredje punktum foreslår derfor at vedtak om forbud mot aktiviteter omfattet av loven også kan rette seg mot nærstående til den som har handlet lovstridig.

For å hindre at man kan omgå vedtak ved å flytte ut av området, er det behov for en oversikt over personer det er truffet vedtak overfor etter denne bestemmelsen. Med hjemmel i forslagets § 38 kan det opprettes register over personer som har fått vedtak mot seg.

6.4 Overtredelsesgebyr

Det har vært vurdert å innføre adgang for forvaltningen til å illegge overtredelsesgebyr ved brudd på lovens bestemmelser. Overtredelsesgebyr er en administrativ sanksjon som kan illegges i stedet for straff, men som ikke begrenser muligheten til å idømme straff der dette

fremstår som den mest hensiktsmessige reaksjonsform. I mange tilfeller av mindre overtredelser, vil straff være mindre egnet. Dette gjelder f.eks. ved åpenbare brudd på varslings- og hjelpeplikten, krav til kompetanse m.fl. I slike tilfeller vil overtredelsesgebyr kunne være en egnet reaksjonsform. Overtredelsesgebyr vil imidlertid ikke erstatte straff ved gjentatte og grove overtredelser eller ved overtredelser som medfører store dyrelidelser.

Bruk av administrative sanksjoner vil normalt være mer effektivt enn straff ved at det spares tid og kostnader, samtidig som håndhevelsen av loven bedres. Hensynet til en effektiv håndhevelse må avveies mot hensynet til rettssikkerheten for den enkelte. Ved mindre, men åpenbare, overtredelser av loven, vil ikke rettssikkerhetshensynet veie like tungt. Samtidig vil en adgang til å kunne ilegge en administrativ sanksjon være både ressursbesparende og effektivt for å håndheve og bidra til etterlevelse av lovens bestemmelser. Saker om brudd på dyrevelferdslovgivningen kan være komplekse og av en art som politi, påtalemyndighet og domstolene har liten erfaring med. Ofte vil forvaltningen ha bedre kompetanse om forhold av betydning for dyrevelferd, og særlig ved mindre overtredelser kan det derfor være lite hensiktsmessig å bygge opp en slik kompetanse hos politi og påtalemyndighet fordi saksomfanget i flere regioner er begrenset. I tillegg vil en adgang til å ilegge administrative sanksjoner gi forvaltningen en bedre mulighet til å se ulike sanksjoner og andre forvaltningstiltak bedre i sammenheng. En slik adgang begrenser heller ikke domstolens adgang til å overprøve de vedtak som fattes. Dessuten vil mindre dyrevelferdssaker sjelden komme for retten.

Det bes særskilt om høringsinstansenes syn på om det i loven bør hjemles en adgang for forvaltningen til å ilegge overtredelsesgebyr.

7. STRAFF

7.1 Straff

7.1.1 Gjeldende rett

Gjeldende dyrevernløvs § 31 fastsetter den alminnelige strafferammen til bøter eller fengsel i inntil 1 år. Ved grove brudd på loven kan fengsel i inntil 3 år idømmes. Ved gjentatte overtredelser kan fengsel inntil to år idømmes med hjemmel i straffeloven § 61 første ledd, jf § 1 første ledd.

7.1.2 Departementenes vurdering og forslag

Med utkastet til ny lov om dyrevelferd gis tilsynsmyndigheten et utvidet spekter av sanksjonsmuligheter. Det legges således bedre til rette for andre sanksjoner enn straff. Departementene legger imidlertid til grunn at dyrevelferdslovgivningen beskytter en viktig samfunnsinteresse og at det ikke er grunnlag for å avkriminalisere brudd på denne lovgivningen.

Kunnskap om og bevissthet omkring dyrevelferd har økt de siste årene. Dette har blant annet medført større fokus på at grove brudd på dyrevelferdsregelverket bør straffes på en måte som viser at samfunnet ser alvorlig på slike lovbrudd. Straff er egnet til å skape moralske holdninger, og loven og håndhevelse av den vil kunne ha en holdningsskapende effekt. Lovens straffebestemmelse og håndhevelsen av denne, vil således kunne bidra til å fremme lovens formål om god dyrevelferd og respekt for dyr.